

...életrépek, sorsok a közel 's régmúlt időkből, karcolatok, lenyomatok...

Marton Melinda

Németh Tamás

Nárai szilánkok

...életrépek, sorsok a közel 's régmúlt időkből, karcolatok, lenyomatok...

Nárai, 2010

ISBN 978-963-06-9771-2

Felelős kiadó: Nárai Község Önkormányzata

Nyomdai előkészítés: Gyulavári Csaba

Nyomdai munkák: Ellátó Nyomda, Szombathely

Felelős vezető: Király Endre

Előszó

Németh Tamás polgármesterünk ajánló mondatai méltóak az ünnepélyes alkalomhoz, amely elindította benne e kötet megjelentetésének ötletét. Engedjen meg néhány mondatot tőlem is, hiszen az én írásaim is helyet kaptak ebben az új kiadványban. Meg kell említenem a Közéleti Hírmondót, községünk negyedévente megjelenő folyóiratát, melynek szerkesztését már több mint négy éve végezhetem lelkes társaimmal együtt. A kezében tartott könyvben a Hírmondóban már megjelent írásaimat olvashatja összegyűjtve. Mindegyikre büszke vagyok, mert mindegyik egy-egy nagyszerű emberről vagy eseményről szól. Különösen szeretem legújabb „gyermekemet”, melyet most olvashat először, ebben a könyvben. Mindannyiunk Postásáról írtam.

Nagyon sok szeretettel ajánlom figyelmébe a Nárai szilánkokat!

Marton Melinda

Előszó

A Nárai Szent Tamás apostolról nevezett templom építésének 190 éves jubileumi évében megjelent könyvet tartja kezében az olvasó. Már a címe is sokat elárul. A mű nem egy szokványos helytörténeti monográfia, hanem egymástól elkülönülő életképeket, történeteket tartalmaz, szinte észrevétlenül repít vissza a különböző korok világába. A könyv Nárai múltjából mutat be néhány kiragadott emléket, életképet, szilánkot, melyből sorsok rajzolódnak ki előttünk őszinteséggel, tisztasággal. Szinte meglepő nyíltsággal bontakoznak ki történetek, intimítások, olykor életképeket közvetít felénk a hozzánk szóló. A mű a már letűnt kor, elődeink korabeli szövevényes világába kalauzol el. Megismerhetjük Nárai egykori hagyományos életformáit, őseink életét, életvitelét, erős szokásrendszerét, az akkori magánélet és a munka összefonódásának ábrázolását. Kirajzolódnak azok a képek ahol, és amibe beleszülettek, amelyek meghatározták az akkori viselkedési szabályokat, értékeket, gondolkodásmódokat.

Az olvasó azt a könyvet tartja kezében, amelyben a szülőföld hiteles dokumentumai és az azt formáló lakói vallanak. Megismerhetjük őseink egymást váltó generációinak életképeit, hogy szorgalmukkal miként formálták folyamatosan élőhelyüket, Nárait. Szülőfalunkat, szülőföldünket csak akkor tudjuk igazán szeretni, ha ismerjük múltját. E gondolatokkal szeretném felhívni elsősorban a helyi felnövekvő fiatalság figyelmét a honismereti kutatás fontosságára, szükségességére, szépségére, melynek megvalósításában a környezetük iránti lokálpatriotizmus még inkább a szülőföld szeretetét kell, hogy erősítse. Kívánom, hogy legalább olyan fontos szerepet töltsön be életükben Nárai, mint elődeinknek, őrizzük értékeit, teremtsünk újakat!

A község mai lakóinak, a tőlünk elszármazott, máshol élőknek ajánlom ezt a könyvet abban a reményben, hogy a múlt megismerése még inkább erősíteni fogja a szülőföld iránti szeretetet és tiszteletet.

Németh Tamás
polgármester

Új templom épül...

Hajdanában, a község lakói elhatározták, hogy saját plébániát alapítanak. Rövidesen, 1738-ban megfogalmazódott a négyoldalas Nárai Plébánia Alapítólevél, amit a falu lakói közül (nemesek és nemtelenek) összesen 80-an, mint alapítók írtak alá. Az itt aláíró öt nemes aláírásán kívül pecséttel is ellátta az okiratot úgymint: Széles Boldizsár, Náraj Péter, Lóránth Péter, öregbik Náraj Péter és N.V. (nemes, vitézlő) Orosztonyi Pál. Ezzel vált lehetségessé, hogy Nárai elszakadjon Jáktól, melynek eddig filiája volt és ismét önálló plébániaként működhetett.

1748. évben Gusály János volt a Nárai plébános, aki kérte a község elöljáróságát, hogy kíváncsi volna a plébánia épületeit is téglából készíteni, mint ahogyan ezt tették a templom esetében is. A községet sújtó adósságok ellenére kérte mindezeket, az akkori időkben elég gyakran számító tüzesetek miatt. Az akkori templom a korábban épült (1500–1600-as évek beli) jóval kisebb templom fölé épült kőből, boltívesen a sekrestyével együtt, zsindelyes tetővel, és téglás padlózattal. A tornya fából volt, mint akkoriban másutt is, mely dél felé nézett, fenn gömbbé képezve vaskereszttel. E templom nem olajjal, azaz krizmával felszentelt, hanem szenteltvízzel meghintett, Szent Tamás tiszteletére megáldott templom volt. A templom amúgy teljesen felszerelt volt, sőt még egy négyváltozatú orgonával is rendelkezett. A harangtornyában lévő harangot 1693-ban öntötték, Mária képét ábrázolta. A templom frontján ez a chronosticon volt olvasható:

Con VenIentibVs pIorVM VotIs, specIosIV. DeI honorI eXVrgo

A templom kórusa is kőből készült, melyet két kő oszlop tartott. A szószerke viszont fából volt, az elején gr. Batthyány Lajos nádor címerével. A szentélyben is olvasható volt egy chronosticon:

SanCte thoMa apostoLe Xvrge tVIs potentIbVs sVffragIIIs, et Inter Veni pro Isto Dei pop Vlo

A főoltár Szent Tamás képe felett söptei Jánossa András és neje Orczy Katalin címere, mint jótevőké volt látható. Ezenkívül még két mellékoltára volt: Szeráfi Szent Ferencé, fölül Krisztus és Ferenc stigmatizált és keresztbe tett kezével. A harmadik oltár Mária oltára volt. E templomnak járt Náraj Péter hagyatékából 27 mérő búza, 24 rozs, 2 ökör, 1 szekér, 1 eke és 19 hold gabonaföld. Majdnem két hold földje volt a Berek uttyáni dűlőben. A plébános járandósága ekkor 4 ökrös gazdától 1 mérő búza, 1 mérő rozs, 2 ökrös gazdától ennek a fele, zsellérektől csak 1/2 pozsonyi mérő. Földje 8 1/2 hold az Irtásban a jáki határnál, a Rétes Haraszt-dűlőnél, a Becse földjén, a Kis Völgye dűlőben. 2 1/2 szekérnyi rétje a Kis

Kut-i dűlőben, a Falu Rétytén, a Mocsolán. Barbacsi Ferenc Nagyváradi kano-
nok 1000 Ft tőkéjéből 60 kamat járt neki minden évben. A plébánialak igencsak
szegényes, füstös, kémény nélküli volt. A hívek száma ekkor 392 gyónóképes, és
142 gyónásképtelen, összesen 534 hívő. A községben ekkor egy bába volt, viszont
állandó sírásója nem volt a községnek. Az újonnan felépített templomban egy
egyesület is működött, amiből akkor több nem is volt a községben, a Szent Fe-
renc testvérülete (kordaviselők) társasága.

Sajnos nem volt szerencséje a tűzesetekkel Nárainak, mert ez a templom ha-
marosan leégett, a tűz martalékvá vált. Ennek időpontja nem ismert számunkra
(1756-ban még írás említi), ám a község előljárósága 1780. augusztus 7-én írá-
sában folyamodott a Vármegyéhez új templom építésének segítsége végett. A
kérelemre elutasító válasz érkezett. A templom leégésének körülményeit teljes
homály fedi, sem a Nárai Plébánián, sem a Vas megyei Levéltárban, sem pedig
a Szombathelyi Püspöki Levéltárban nincsen írásos nyoma, viszont a községben
lakó idősebb korosztály emlékeiben erősen él, amit még az 1920–30-as években
gyermekfejjel többször hallottak szüleiktől, rokonaiktól. A történet szerint a
templom valamikor az 1700-as években télen égett le. A templom mellett lévő
háznál Ják irányában (ma üres telek) disznóölést tartottak. Már a befejezésnél
jártak, mikor zsírsütés közben annak túlhevülése következtében az égő zsír kifut-
tott, és a ház falán felszaladt, az azonnal lángot kapott. Akkoriban zsúpfedéssel
készültek a házak, a templom magassága is jóval alulmúlta a mai méretét, így a
tűz egyből átterjedt a templom tetőszerkezetére, és lángra kapott. Éppen ekkor
jártak itt a faluban cseh tótok, akik a megrepedt, de amúgy még egyben lévő
agyagkorsókat tudták összedrótozni, meghosszabbítva annak élettartamát. Az
egyikük éppen a templom meggyulladásakor tartott le az A szegbe (Ják felé a
Kossuth utcán) és majdnem földbe gyökerezett a lába, amikor meglátta az égő
templomot. Megriadva azonnal segítségért rohant és már messziről kiabálta a
szembejövő asszonynak, hogy: Asszony tűz! Asszony tűz! Ő persze nem értette
először, hogy miért kiabálja neki a tót hogy tűz, tűz, de aztán rögtön megértette,
hogy a templomnál van „tűz”, azaz tűz. A lángra kapott templom tetőszerkezete
teljesen leégett és beomlott, ami a berendezés károsodását is jelentette egyben.
A tűz után azonban csodálatos módon teljesen épen került elő a templomot dí-
szító, Szent Pétert ábrázoló egyik szobor, amely napjainkig fennmaradt. A tűz-
vést túlélő fa szobrot Nárai népe igen nagy becsben tartotta, a mai hősi emlékmű
helyén helyezték el egy kis fülkében egy fából készült Mária-szoborral együtt,
ma a plébániaépületben található. Az akkori emberek elmondásai szerint – ami
szájról szájra terjedve maradt fenn ez idáig emberöltőkön keresztül – tűzveszély
esetén a tyúkok jelentették a legnagyobb veszélyt, mert a meggyulladt, égő me-
nekülő állatok egyik házról a másikra szállva próbáltak megszabadulni égési fáj-
dalmuktól, sorra gyújtva meg a házakat. Arra is volt eset, hogy a meggyulladt és
a szerteszéjjel menekülő állatok végett égett le egykoron Nárai nagy része. Az

akkori plébániaház is fából készült volt, noha Gusály János írásban kérte ennek átépítését. Sajnálatos módon a plébánia is – mintha csak látta volna előre a veszélyt Gusály János – 1787. április 13-án több házzal együtt a tűz martalékává vált. A plébániaház leégésének tényét az akkori plébános rögzítette magyar nyelven írásban a Tomus Secundus 1786–1829 közötti utasításokat, egyházi szabályzatokat tartalmazó könyv belső borítójára. A könyv a Nárai Plébánián található.

A plébánia és a közbirtokosság tehát már 1780-ban szeretett volna templomot építeni, de az anyagi segítségkérés elutasításra talált, saját erőből pedig nem vállalkozhattak egy teljesen új templom megépítésére, hiszen a leégett tetőszerkezet és berendezés ideiglenes felújítása is komoly összegeket emésztethetett fel. Szintén a templom leégésének tényét erősíthetik meg az ezekből az időkből fennmaradt egyházlátogatási vizitációs iratok, melynek feljegyzései romos állapotúnak írják le a templomot. Az idő és a tenni akarás azonban haladt, 1802-re már a tervrajzok is elkészültek. Kidolgozásuk igényességről vall, a tintával húzott vonalak közt vízfestékkel egyenletes és foltmentes satírozás, melyen a napsütésnek megfelelő árnyékolást is jelölték. A tervrajzok mellett, mely különböző metszetekben készült, tételes anyagkiírás is szerepel német nyelven. A templom látványa mai szemmel is impozáns lett volna, amennyiben megépül. A Nárai előjáróság minden követ megmozgatva szeretne volna a templomépítést elkezdni, azonban a kezdődő francia forrongás, az insurrekció már éreztetten előszelét. A háborús helyzet kialakulása, az insurrekciós időszak kedvezőtlen hatásával tette lehetetlenné e valóban szépen megtervezett templom felépítését. A folytatásra már csak jóval a győri csata után kerülhetett sor, az 1810-es évek vége tájékán. Hogy mitől vált szükségessé új tervrajz készítése? Nem tudhatjuk, de 1820-ban már egy teljesen új stílusjegyet magán hordozó templom építését tudta megvalósítani a község, e templomot láthatjuk napjainkban is, mely mára Nárai legrégebbi épületévé vált. Hogy miért volt szükség új tervrajz készítésére, csak találgatni lehet, azonban a két templomot összehasonlítva szembetűnik a méretbeli különbség és az egyszerűbb vonalvezetés a mostani javára, ez utóbbi valószínű a háború utáni anyagi nehézségekkel is magyarázható. Ezt a templomot 200 férőhellyel nagyobbra tervezték, így az 600 ember egyidejű befogadására vált alkalmassá. A falazat részben a leégett régi templom anyagából, illetve a falubeliek által vásárolt téglából és kövekből készült 1 m széles falvastagsággal, téglaboltozattal látták el a mennyezetet, a tetőt pedig cseréppel fedték. Egyes vélekedések alapján, az egyméteres falak alá három méter széles kő alapot készítettek. A templom a plébániabeliek költségén épült, ezzel a tettükkel kiérdemelték, hogy önmaguk lettek a templomnak és a plébániának patrónusai. Itt szeretném kiemelni az 1820. évi, a községben megvalósuló téglaegetés kezdetét, melynek fő motivációja talán a templomépítés lehetett. Egyébként a templomépítéshez a náraiak 1819. évben kérelemmel fordultak a Vármegye egyházi alapjához (Religionarius fundus) anyagi segítségnyújtásért, azonban a megye tanácskozó testülete a templomépí-

tés segítésére nemleges döntést hozott, és a földesurak, és mások bőkezűségére utasította a községet. A beadott kérelemben hivatkozás történt egy 1780. évi augusztus 7-én hasonló tartalommal beadott kérelemre, melynek körülményei nem ismeretesek, de ez százszázalékosan megerősíti azt a tényt, hogy már akkor szerettek volna új templomépítésbe kezdeni a községben. Így tehát önerőből, számos lemondás által, több évtized után elindult az új templom építése, mindenki nagy öröme. A templom építésének lebonyolításával, koordinálásával Eörssy József földbirtokos volt megbízva, beszéljen most helyettem az ő írása, íme a számadása:

Feljegyzés azon sommákról, melyek az 1820-dik esztendőben
újonnan fel állított Nárai Szt templomnak felépíttetésére bé vetettek, és
ki adattak eképpen következik, egymint:

Bévétele:

1819-ik esztendő május 23. 73 200 darab Téglá Tibola Mihály Urnak ell adattván ezekre 20 Ftal, jött bé érette:	1464	
Ezen summából 1000 Ft intezesre ki adatván, jött be egy esztendőre	60	
1819 junius 17kén A nemesség réttye szénájáért ugyan Tibola Úr fizetett	51	6
1819 július 19kén Ns Dese János Korcsma árendát fél időre a Lajstrom szerint bé fizetett	46	20
1819 aug 22 Nemesek réttye sarjujáért Ns Dese Antal tett le	23	
1820 márc 2. Ns Sárfi János egész esztendőbéli árendát 5 hónapi inezessel együtt	124	11
1820 márc 2. Skultéti Jóseff egész esztendőbéli árendát 5 hónapi intézéssel együtt	177	
1820 márc 2. Ns Dese János a másik fél esztendőbéli árendát meg adta	30	
1820 aug 29. a Tégláért Tibola Mihály Úr Pálfi Úr által fizetett	196	
1820 aug 29. a 16 szál fáért Tibola Mihál Úr Pálfi Úr által fizetett	48	
1820 aug 30. a Ns Somogyi Imre számadójából meg maradott		
178 Fból 31 Ftot vettem fel	147	
1820 ápr 9. Pálfi Úr által a Gubacs árából le tett recognisioja szerint	100	
1820 ápr 16. ugyan Pálfi Úr ak kárta volt gubacs 1 ½ esztendőbéli	611	30
1820 máj 11 Ns Sárfi Jóseff Korcsma árendáért anticipált Cons szerint	100	
1820 máj 11 Ns Dese János Korcsma árendáért anticipált Cons szerint	70	
1820 máj 11 Skulteti Joseff Korcsma árendáért anticipált Cons szerint	130	
1820 máj 27 Horváth Joseff Interes fejében tett le10		
1820 juni 4 Gubacs árát Contractus szerint vettem fel a Zsidóktul	2030	
1820 juni 4 xxxxx ajándékozott	300	
1820 juni 18 a nemesek réttye szénájáért Zelles Ur fizetett	51	30
1820 juni 18 Furó Mihály Horváth Jóseff helett fizetett Templom adósságát	16	22

1820 juli 17 Prácsovics György az helység pénzéből adott 1 Apr '817 fel vett 180 Ftot hátra volt kamattával együtt le fizette	215	6
1820 juli 30 Moór Eörzsébet tett le	12	
1820 aug 20 Vincze Ferenc, Mór Mihál és Kovács Kata adósságát le tette	29	15
1820 aug 20 Laky József Úr adósságából tett le	200	
1820 szept 3 Ns Somogyi Imre a falu pénzét obligatioja szerént le tette	60	
1820 szept 3 Ns Zelles József a nemesek réttye sarjujáért tett le	31	30
1820 szept 5 Somogyi Imre az hátra volt 8 Ft 10 krajcárt le tette	8	10
1820 szept 9 Moór rzsébet adóssága leszállásában tett le	57	
1820 szept 27 Ns Antal Jánosné azon templomi pénzéből adósága le szállást tett le	130	
1820 szept 26 Ns Dömötörné Asszon tett le templomi adósságát	40	
1820 okt 9 Ns Dömötörné Asszon az előbbibüllett lett restanciát	14	24
1820 okt 9 Ns Dömötörné Asszon a 813-ik esztendőbeli számadásbul való restanciát	38	
1820 okt 12 Pálfi Sándor Ur adóssága defalcatiojából tett le	100	
1820 okt 12 Horváth, vagyis Csépfő Józseff az adóssága le szállásából tett le Falú adósságát Hompasz Ferencnek öreg esküdt által	10	
1820 okt 17 Ns Császár Ferenc az '814-ik és '815-ik esztendei számadásbéli	40	
1820 okt 17 Ns Doma József a rendbéli Capitoli Interesse le szállásában	40	
1820 okt 17 Kovács Ferenc és Lóránt Rozália a falu pénze defalcatiojából tett le	100	
1821 febr 28 Ns Doma József adóssága leszállásából ismét tett le	30	
1821 ápr 4 Stumpl György mészáros a '820-ik esztendőre le tette az árendát	143	
1821 juli 1 Horváth József a hét rendbéli obligatioin volt 46 Ft 48 krajcárul álló Capitalibul és hátra volt Interestébül álló összeggel 66 Ft 27 krajcárul hátra volt adósságát le tette	33	51
1821 juli 6 Ns Szabó Antal a Mocsolai rétért '821-re tett le	17	
1821 aug 4 Ns Nunkovics Anna asszon az obligatióin volt 100 Ft adósságát hátra lévő 3 esztendei 2 ½ hónapi interestével együtt le tette, összességgel	119	15
Summa	7248	30

Ehhez járul azon kész pénz, mell a Templom ládájában találtatván, néhai Tiszteletes

Ságghi József Nárai Plébános Ur által kezemre adott.	500	
Tesz az egész bé vett Summa	7748	30

Ki adása a tul bé vett Summákrul

1819 máj 30 Prácsovics György Téglá számadása alá attam	100	
1819 juni 17 Prácsovics György fa vásárlásra	100	
1819 juni 27 Prácsovics György fa vásárlásra	200	
1819 aug 2 Prácsovics György fa vásárlásra	100	
1819 szept 12 Prácsovics György fa vásárlásra	40	
1819 okt 2 Prácser györgy fa vásárlásra	50	
1819 okt 4 Prácsovics György Pornóból vett fáért	45	
1819 okt 14 Prácsovics György téglások ki fizetésére	75	

1819 okt 16 Stájerer Mihály Csatári kőfejtőnek Contractus szerint	101	
1819 okt 29 Prácsovcics György a téglá égetéshez való fa vételre	100	
1819 dec 15 Illés Tamás Ács pallérnak a legények ki fizetésére	50	
1820 jan 2 Rohonczi mész égetőnek adtam a Contractus szerint	50	
1820 jan 6 a Rohonczi mész égetőnek adtam a Contractus szerint	60	
1820 jan 4 Téglás fizetésére Prácsovcics Isputornak	23	
1820 márc 2 Ns Dese Antal öreg esküdt talicska vásárlásra	25	
1820 márc 6 Voita építő mestert Contractus szerint	1952	
1820 márc 19 Téglá égetéshez való fa vágatott Dese Antal öreg esküdt által	32	
1820 márc 27 Fövén rostálásért Pongrácz Ferencnek és Tóth Péternek	6	
1820 márc 29 Stohl Samu mész égetőnek Dese Antal öreg esküdt által	60	
1820 ápr 1 Fövén rostálónak és mész oltónak	6	45
1820 ápr 10 Prácsovcics György téglá számadás	20	
1820 ápr 16 Tóth Péternek fővén rostálásért és mész oltásért	6	35
1820 ápr 16 Buckali Lászlónak fővén rostálásért és mész oltásért	5	
1820 ápr 16 Prácsovcics György téglá Insputornak állás deszkák vásárlására és		
Lovász István 13 Ft árendájának kifizetése	100	
1820 ápr 16 Dese Antal öreg esküdt által küldetett mész égetőnek	100	
1820 ápr 22 Buckali László fővén rostálásért	13	29
1820 ápr 30 ugyan annak hasonló végre, és egy kapáért	6	57
1820 ápr 30 Prácsovcics Györgynek számadás alá	100	
1820 máj 6 Buckali László fővén rostálásért	6	5
1820 máj 10 Prácsovcics György különféle fizetésekre	100	
1820 máj 11 Tóth Péternek mész oltásért, és malter rostálásért	7	6
1820 máj 13 Prácsovcics György téglá Insputornak számadás alá	100	
1820 máj 14 Buckali Lászlónak fővén rostálásért	8	12
1820 máj 18 Stráit Konrád Rohonczi Ács mesternek	525	
1820 máj 20 Buckali Lászlónak fővén rostálásért	5	4
1820 máj 20 Hovárdosi mész égetőnek	100	
1820 máj 27 Prácsovcics Györgynek vass vásárlásra és szegekre	100	
1820 máj 28 Tóth Péternek mész oltásért	7	31
1820 juni 4 Cserép Sindelre és egyéb szükségre az öreg esküdt	330	
1820 juni 4 Prácsovcics György téglá Isputornak számadás alá	100	
1820 juni 18 Hovárdosi mész égetőnek	55	30
1820 juni 18 Tóth Istvánnak és Péternek és Ress Jánosnak öll fa vágásért	45	22
1820 juni 18 Tóth Péternek mész oltásért	1	39
1820 juli 2 Hompasz Ferenc öreg esküdt téglára és egyéb szükségre	220	
1820 juli 2 Prácsovcics György téglá Isputornak számadás alá	200	
1820 juli 7 Pitterle asztalosnak Contractus szerint	665	
1820 juli 18 Springer György lakatosnak	90	
1820 aug 9 Prácsovcics György téglá Contractus számadás alá	100	

1820 aug 20 Horváth Mihály kőművesnek a cserepezésért	22	12
1820 aug 20 Foglhaffer Ignác aranyozót	10	
1820 aug 20 Prácsovics György téglá Insuperatornak számadás alá	100	
1820 aug 20 Foglhaffer Ignác aranyozót	25	
1820 szept 3 Prácsovics György téglá Insuperatornak számadás alá	50	
1820 szept 18 Foglhaffer Ignác aranyozót az oltárért, és xxx Contractus szerint	101	
1820 okt 9 Zenelli boltosnak festékekért	79	
1820 okt 9 Könczöl vásárost	27	24
1820 okt 27 3 oltár képekért T. Tibolt Ur által a Kép író	330	
1820 nov 1a lakatosnak	21	
1820 nov 25 Gáinernénak	1	
1820 nov 26 Springer György lakatosnak	8	
1820 nov 26 ugyan annak	14	
1820 nov 26 Flastrom kövekért adtam	25	
1820 dec 3 Grosz Bernán bádogost monstrancia ezüstözéséért	24	
1820 dec 3 ugyan annak pacificale ezüstözésért	5	
1820 dec 12 Zenillinek len mag olaért	5	50
1820 dec 23 Bádogosnak és övegesnek	2	15
1821 jan 1 Prácsovics György téglá Insuperatornak számadás alá	10	
1821 jan 1 képironak az helység assignatiójára	79	
1821 jan 1 asztalosnak az helység assignatiójára		20
1821 jan 1 Springer lakatosnak azt helység assignatiójára		6
1821 jan 1 Pitterle asztalos		10
1821 febr 2 Híompasz Ferencz öreg esküdtnak számadás alá	20	
1821 febr 2 Imre jósefnének felső ágyi ruhájáért	7	
1821 febr 25 Stáér Mihályt 14 öll kövekért	23	8
1821 máj 7 Hompasz Ferenc öreg esküdtnak számadás alá	20	
1821 máj 19 orgona csinálónak az orgona reparatiojáért	18	
1821 máj 19 Hompasz Ferenc öreg esküdt számadása alá	12	30
1821 juli 1 Prácsovics György téglá Insuperatornak	33	57
1821 juli 7 Kőművesek, és napszámosok, kik a templom kerítésén dolgoztak	70	30
1821 aug 8 Hertelendi Imre öreg esküdt a plébánia kiss szobájába vásárlott kálháért és vasért		25
1821 aug 18 Stáér Jóseff kő áraért adatott	7	
1822 ápr 4 Gyónó chédulákért	10	
1822 ápr 4 övegest az ablak reparatiojáért	3	12
1822 ápr 4 Wimmer János övegest az ujj ablakokért Contractus szerint	60	
Kiadásnak summája	7740	5
Zenellitől fizettetet le út sub		129
Summa	7869	5

Szignált Nárai 1 juli '822. Eörssy Jóseff Composszor, és Számadó

Igy a bé vett summa mint fellebb	7748	30
Prácsovics tett le adósságot	148	48
Hertelendi Imre tett le adósságot	25	
Summa	7922	18
A kiadás tesz	7869	5
marad	53	13
Document alatt mészégetőnek adatott	100	

*Ezen szám adás originallja '823-ik 17 febr a szükséges documentumokkal együtt
az Kösségbeliek által adatván revideáltattott*

Az új templomot szintén Tamás apostol tiszteletére szentelték. A hagyomány szerint a felszentelés napja szeptember 12-én Mária-ünnepkor volt, talán ezért is tartják ezen a napon a náraiak a mai napig a templom búcsúját, annak ellenére, hogy Szent Tamás ünnepe máskor van. E név, a Szent Tamás apostolról nevezett templom titulusa igen ritka. Így annak főoltárképe is ritkaságként hat ránk, mivel ilyen megjelenítés, a hitetlen Tamás ábrázolása meglehetősen ritka oltárkép formájában. A nárai templom 3 oltárképének – egy főoltár és a két mellékoltár kép – keletkezése ismert számunkra, minekután a Mária mellékoltárkép hátoldalán egy ragasztott papíron üzen felénk valaki a múltból, írógéppel írva. Ezek tanúsága szerint a nárai templom oltárképei 1820-ban készültek Sopronban Manzer Ignázt zászlóképfestő műhelyében. Manzer Ignázt egyébként 1787-ben született és 1831-ben halt meg. Az idősebbek elbeszélése alapján (akik mindezt még fiatal korukban hallották az előtűk járóktól), a három képet tehenes szekérrel szállították haza a náraiak Sopronból.

A templom mai elrendezése:

A község templomának főbejárata kelet felől nyílik, fölötte a toronnyal, tetején a kereszttel, négy oldalán az órákkal, melyek működésképtelenek. A templom mellékbejárata a templom déli részén, a sekrestyén található, ahonnan a szentélybe juthatunk. A templombelső háromhajós, falai oldalt festettek, a mennyezeten strigulák, képek találhatóak. A szentély mennyezetét a négy evangélista, Máté, Lukács, János és Márk mellképei díszítik. A főoltárképen a hitetlen Szent Tamás látható a feltámadott Jézussal, miközben sebeit érinti meg, háttérben a többi apostollal. A szembemiséző oltár 1983-ban készült műkőből, elején Jézus jelei, a bor és a búzakalász látható. Az oltáron elhelyezett díszes, aranyozott fa Szentégtartó található. A templomban három festett ólomablakot is találhatunk, melyeket két nárai lakos készíttetett fogadalomból. A szószéket mindig olyan helyre építették a templomokban, ahonnan a legjobb volt az akusztika, így van ez a nárai

templom esetében is, amely funkcióját veszítette a hangosítás elkészítésével. Feltárta a sekrestyéből nyílik, elején a hit, remény és szeretet jelképei, tetején pedig Mózes kőtáblája látható. A szembemiséző oltár kicserélésével egy időben készült el az új keresztelőkút és a kis szószék (ambó) is, ami a szentély jobb oldalán található. A főoltáron kívül a templomban valamikor két mellékoltár is volt a középső hajóban, melyek már nem találhatók meg, csupán a már említett felújított képek tanúskodnak egykori jelenlétükről. A jobb oldali mellékoltárt a Szentháromság, a bal oldali mellékoltárt pedig a Boldogságos Szűz tiszteletére emelték egykoron. Az oltárok elbontásának munkálatai közben a Szentháromság oltárkép lezuhant és kettéhasadt. A szakszerű restaurálásnak köszönhetően ebből a napjainkban semmi sem látszik. A templom berendezései között kell megemlíteni a padokat is, melyek bő egy évtizede lettek kicserélve annak ellenére, hogy a régiek is kielégítő állapotban voltak. Az új padok egy nárai magánszemély adományából készültek és Skrapits Lajos nárai asztalos mestermunkáját dicsérik. A templom orgonája a kórusban található középen, elkészítése az 1900-as körüli évekre tehető. Peppert János és fia orgonaépítő mesterek remekműve, melyet 1920-ban Kemenesi Sándor épített át. Előtte egy hatváltozatú orgona tartozott a templomhoz. A mai 1 manuálos, 13 változatú, 9 regiszteres, 4,5 oktávú Angster meamatikus típusú orgona 1957-től villanymotorhajtással működik, előtte a kamaszfiúk hajtották lábbal a fújtatót. 1970-ben, a templom 150 éves évfordulóján kapott új motort az orgona, melyet Ádám József szombathelyi orgonaépítő cserélt ki. 1999-ben megújult belső szerkezettel, külső-belső állagmegóvással ismét újkori, csodálatos zengésével kápráztatja el a jelenkor hallgatóságát.

A toronyban egykoron három harang működött, tudjuk meg az 1841. évi Canonica Visitatioból. A nagyharang 625 kg, a kisharang 273 kg, a lélekharang 28,5 kg volt. A kisharang a „határra” volt felszentelve, nagy felhők, jégesők közeledtével figyelmeztető szándékkal húzták meg. A lélekharangot halott esetén, illetve temetésekkor használták. Az első világháborúnak esett áldozatul Náraiban a nagyharang és a lélekharang, mindkettőt 1915-ben szerelték le és vitték el. 1925-ben a falu új nagyharangot készíttetett, amit Szeplőtlen fogantatás ünnepén Szűz Mária tiszteletére szenteltek fel. 1943-ban, a második világháború idején veszítette el a falu a kisharangját. A mostani nagyharangon három sorban találhatóak feliratok. A felső sor szövege: DICSŐSÉG AZ ATYÁNAK – FIÚNAK ÉS SZENTLÉLEK ISTENNEK. Alatta: MIKÉPPEN KEZDET BEN VALA MOST ÉS MINDÖRÖKKÉ 1923. A harangon az alsó sorban, a peremén: ÖNTÖTTÉK SELTENHOFFER FRIGYES FIAI HARANGÖNTŐ GYÁRÁBAN SOPRONBAN.

A kisharangon egysoros szöveget helyezett el a harang öntője, szövege: ANNO 1818, FUDIT ME ANDREAS HELLER, SABARIAE

A templom mindezek ellenére egyszerűen berendezett, nem hivalkodó, anyagiakban jelentős értékűnek vélt berendezése nincs. Egyik említésre méltóbb ér-

dekessége egy kb. 19,5 x 31 cm-es, papírra fekete tussal készült rajz. A rajzon egy feszület található, melyen két felkart láthatunk egymáson. A felső Krisztus, az alsó pedig Szent Ferenc karját ábrázolja, míg alul a lábak láthatók, amelyeken stigmák találhatók. Középen kötélből font szív alakzatban pedig latin nyelvű szöveg található.

A latin szöveget Dr. Rátkai László esperes és Péntek László értelmezték, akik a latin nyelvet a szombathelyi premontrei gimnáziumban tanulták. A könyvben talált rajz szövege magyarul a következő szabad fordításban: „Ezt az albumot a Náraiban újraéledő ferences atyák testvériségének adományozza hála-ból Perenyei Dániel. 1747”. Míg a szöveghű fordítás: „Jelenlévő (ezen) album a Náraiban újra éledő ferences atyák testvériségének adatik hála-ból (kegyéből) Perenyei Danieltől. 1747.” A szövegben található, a „seraphici” utal a ferencesekre, tudtuk meg Laci bácsitól,

aki elmondta, hogy valaha így, vagy így is hívták a ferenceseket azért, mert a leírások alapján a rendalapító assisi Szent Ferenc ő maga is stigmatizált volt. Ez magyarázza a képen látható stigmatizált kéz-, illetve lábfejeket is.

Péntek László így vall a továbbiakban: A Ferences Testvéri Közösség egy laikusokból álló közösség, mely a korábbi évszázadokban több községben is létezett. Biztos, hogy Náraiban is volt egy már 1747 előtt. A 19. században a közösségnek 15 tagjáról van feljegyzés. Perenyei Dániel, kinek neve mint adományozó szerepel a rajzban, nem volt tagja a közösségnek. Ő valószínű egy tehetős polgár volt, aki a közösségnek a rajzban említett albumot adományozta, mint írta hála-ból. Az album egyébként egy könyv volt, melybe a tagok névsorát és a jelentősebb eseményeket jegyezték be (érdekes lenne, ha valahonnan előkerülne).

A latin szövegben minden szisztema nélkül több nagybetű jelenik meg. Ezek a betűk római számok. Ha értéküket összeadjuk, kijön 1747, tehát a rajz alatt is olvasható évszám. Az évszámoknak ezt a kifejezési módját a latin szövegekben „chronosticon”-nak hívják. (Próbálja ki az olvasó, hogy igaz-e ez az állítás. Az értékek azoknak, akik a római számokat már nem ismerik: I = 1, V = 5, X = 10, L = 50, C = 100, D = 500, M = 1000.)

Hát így történt, így esett, így volt az hajdanán, hogy nem kevés munkával, nem kevés lemondással, egy mai szemmel is impozáns méretű templom épült éppen 190 évvel ezelőtt Náraiban.

Németh Tamás

A templomalapító nárai születésű plébános

A nárai születésű Győri János, mint a kőszegi Jézus Szíve templom megálmodója, mecénása

Arckép nem maradt utána, nevét, emlékét őrzi hatalmas alkotása, a kőszegiek évszázadokra megépített, az ország egyik legszebb neogótikus temploma, s bár szülőfalujában – Náraiban – ma minderről semmit sem tudnak, Kőszegen nincs ember, aki ne tudná, hol található a róla elnevezett Győri János utca.

Győri János nárai szülők gyermekeként Náraiban született 1789. szeptember 28-án, családi körülményeiről végrendeletének néhány pontjából értesülhetünk. Édesapja Győri József, édesanyja Recetár Terézia volt. Szülei később, időskorukban már vele laktak Kőszegen a plébánián, apja itt halt meg, itt temették. Édesanyja már előbb meghalhatott.

A nárai Győri családban öt fiúgyermek született. Hárman, mint házasok utódok nélkül haltak meg, a negyedik – gyermekeivel együtt – már 1847 előtt elhunyt, így csak az oldalági rokonokról emlékezik meg a végrendelet. A Győri család legközelebbi rokonai Náraiban a Zrinovác (ma Zernovác) és a Recetár (ma Resetár) családok voltak.

Győri János végrendelete hű tükre egyházas és szociális gondolkodásának, általános és főörökösévé egy leendő, megépítendő, méreteiben minden eddigit meghaladó, új kőszegi plébániatemplomot tesz. Amit az egyház szolgálatában szerzett, azt holta után leteszi az egyház oltárára. A szentségekkel ellátó papnak fáradsága fejében 20 forintot köt ki a végrendeletben. Halálakor szolgálatban lévő káplánjainak atyafias emlékül 6 db császári aranyat hagyományoz.

Az egyházi, tanügyi és kulturális célokra hagyományozott kisebb-nagyobb tételek végösszege 4994 forint, az építendő templomra hagyott pénzösszeg 2500 forint. Háznépének, cselédségének és alkalmazottjainak 625 forintot köt ki. Ha Győri János végrendeletének egyes tételeit összegezzük, 14.519 forintot kapunk, ami tekintve a kőszegi plébánia aránylag szerény viszonyait, és az örökhagyó 28 éves plébánosságát, ez akkori mércével mérve elég komoly, tekintélyes összegnek mondható. Győri János végrendelete bevezető soraiban rámutat arra, hogy vagyonát Isten segítségével célszerű gazdálkodással és takarékossággal, tisztességesen szerezte. Földjeit, szőlőjeit házikezelésben művelte, ami abból is kitűnik, hogy végrendeletében régi vincellérjéről, mezei gazdaságának kezelőjéről is megemlékezik és cselédeinek hű szolgálatuk fejében személyenként 75 forintot hagyományoz.

Győri János fiatalon elkerült szülőfalujából Náraiból. Ifjúkori éveiről, tanulmányi helyéről és előmeneteléről a régi gimnáziumi és líceumi értesítőből, papi névtárakból értesülünk. Gimnáziumi tanulmányait a szombathelyi királyi gimnáz-

ziumban végezte. Minden osztályban a kitűnőek, „eminensek” között szerepel Győri János. A gimnáziumnak akkor még csak hat osztálya volt. Akik elvégezték, a királyi liceumban folytatták további két éven át tanulmányaikat. Itt is világi papok tanítottak. Az 1806. évi kimutatásban van 15 eminens, 38 elsőrendű és 19 másodrendű növendék. Győri János itt is az eminensek közt szerepel.

Az 1808-ban kiadott papi névtár az elsőéves teológusok közt tünteti fel Győri Jánost. Az újmisési Kőszegre került káplánnak Várady József kőszegi plébános mellé, 9 évig volt a kőszegiei káplánja, Váradyt a királyi kegy 1821-ben szombathelyi kanonoknak nevezte ki. Kőszeg városa, mint kegyúr 1821. december 31-én öt jelölt közül 26 szótöbbséggel Győri Jánost mutatta be a szombathelyi püspöknek megválasztott plébánosul. Győri Jánosnak negyedévi Rábaköváci plébános-helyetteségét leszámítva (1817) 37 éves papi működése Kőszegen folyt le, tehát közvetlen tapasztalatból győződhetett meg hívei lelki igényeiről és a hitélet kívánalmairól.

A XIX. század elején az egyházi főhatóságnak nemigen kellett a papsághoz és a hívekhez intézett körlevelek tárgyköréről gondoskodni, csupa előrelátásból elvégezte ezt a Helytartótanács, sőt Kőszeg városa is beleszól a város plébánosának munkakörébe, amikor 1825-ben a Helytartótanács felhívására megtiltja a belvárosi templomok körül való temetést, a házi ravata-lozást és búcsúztatást. A sivár, felvilágosult időben Győri János önszántából, előrelátóan, hosszú távra tervezve már 1827-ben rakosgatja a garasokat egy újonnan építendő templom alaptőkéjéhez. Az alaptőke 1847-ben 2500 forint, 1849-ben, a végrendelet felbontásakor már 4000 forintot tesz ki.

A felvilágosodott kor hatása érezhető volt a kőszegi hitélet régi hagyományain is. A céhek már kiestek régi jómódjukból, történeti szerepükből, nem sokat törődtek az inasok és legények hitoktatásával. Mint afféle vegyes vallású városban a régi idők szelleme is lazulóban volt. A céhek nem tartották meg a régi hagyományon alapuló kántormiséket, az ezzel kapcsolatos felajánlási ajándékok is feledésbe mentek. Győri János szerette volna újból bevezetni a tanoncok hitoktatását, ezért 1822-ben, plébánosságának első évében beadványban keresi meg a városi tanácsot, hogy az inasok hitoktatását mestereiknél hatósági rendelettel szorgalmazza. A tanács ígéretet tett, de az ígéret beváltásáról írásos adatok nem szólnak. Győri János plébános 1825-ben a céhek kántormiséjének felújítását ugyancsak a tanácsnál szorgalmazza. 1826-ban megkérdezi Sopron város plébánosától, hogy a soproni céhek hogyan tartják meg az ősök dicséretes szokását. Micsanek József soproni plébános 1826. december 26-án kelt levelében értesíti Győri János plébánost, hogy Sopronban a katolikus többségű céhek, mint a kovácsok, ácsok, kőművesek, kőfaragók és cserepesek a kántormiséket és a velük kapcsolatos offerát ősi mintára megtartják, úgyszintén a többi céhek katolikus tagjai is, de a protestáns tagok miatt sok a zavona. Kőszeg városa 1825-ben ígéretet tett Győrinek, hogy a kőszegi céheket a régi szokás felújítására serkenti, de alig lett belőle valami, mert az egyházlátogatási jegyzőkönyvek a céhek ájtatosságairól nem emlékeznek meg.

Győri Jánosnak elég gondot adott a Helytartótanács által évenként megkívánt terjedelmes, kimerítő jelentések és számadások elkészítése, továbbá felterjesztése is. Mint espereshez és a főtanoda igazgatójához tartozott a győri királyi pénztárnál a jutalmak, nyugdíjak elszámolása. Alapos kimutatásban kellett beszámolnia a vegyes házasságokról és az áttérésekről. Úgyis mint plébánoshoz, úgyis mint a Benők alapítvány kezelőjéhez és a Kelcz-Adelffy árvaház káptalani előterjesztőjéhez egymás után érkeztek a folyamodványok, kérések, hogy egy-egy üldözött újkatolikust vagy egy megtért katolikus árvát segítsen álláshoz, vagy juttasson kedvezményes helyre az árvaházban. Ilyen ügyekben nem kisebb ember, mint Rudnay Sándor, Magyarország bíboros hercegprímása saját kezűleg gyöngybetűkkel írt levélben kér tájékoztatást az egyik katolikká lett kerületi táblai írnokról, akit áttérése miatt régi hitsorsosai ki akarnak mozdítani állásából. Az eset 1826-ban történt.

Minden jómódú városnak, Kőszegnek is megvolt a maga évszázados szegényháza, vagy más néven ispotálya, amelynek Szent Erzsébet volt a védőszentje. Az idők vasfoga a kőszegi szegényházat alaposan kikezdte, ezért Győri János hozzá látott a felújításához. 1823-ban gyűjtés útján szerzett tőkével újjáalakította a későbbi Meskó utcai szegényházat. Az adományozók névsorát 1824-ből egy vaskos kötet őrzi, amelyben Győri megjegyzi, hogy az evangélikusok a gyűjtéshez nem járultak hozzá. Ekkor kapja a szegényház mai kápolnája a tornyát, a Meskó-féle alapból, amelyet a város kezelt. A szegényház tatarozásának számadása 2678 forint 27 krajcárt tett ki, a javítást Wernitz kőművesmester, a cserepezést Knarr Ferenc végezte. A Győri-féle gyűjtés 805 forint 26 krajcárt eredményezett.

Az 1828. évi esztendő újabb terhet rótt Győri János vállára. Böle püspök március 21-én Győrit tüntette ki a szombathelyi felsőkerület esperesi méltóságával. Az esperesi teendők eléggé lefoglalták Győrit, hiszen ő közvetítette az egyházmegye és a Helytartótanács között a sűrűn bekért kimutatásokat, jövedelmi bevallásokat, számadásokat plébániákról és iskolákról. A közlekedés is nehézkes volt, a hegyi utakon pedig Győrinek, mint esperesnek sokszor kellett kiszállnia az egyes községekbe. Nem sokkal később Győri Jánost püspöke szentszéki ülnöknek is kinevezte. Ez az állás az akkori házassági ügyek, vegyes házasságok, felmentések, katonaházasságok, szentszéki perek tárgyalásával eléggé lekötötte az elfoglalt esperes idejét. Érdekes kultúrtörténeti adat, hogy a szentszéki pereknek jó százalékát a szegény, megesett leányok házassági keresete tette ki, akik a szentszék előtt keresték jogaik védelmét, a házasságot ígérő, becsstelen legénnyel szemben. Sokszor szerepel a vegyes házassággal kapcsolatban a gyermekek valószínű hovatartozása is. A Helytartótanács szigorú rendeletet adott ki a zsidó gyermekek erőszakos megkeresztelői ellen, 2000 forintra büntette a keresztelő papot.

Győri János a politikába nem nagyon avatkozott bele, vagy legalábbis erre nincs adat. Az 1848-as idők egyházellenes tünetei a kőszegi esperesi kerületben is jelentkeztek. Győri János 1845-től kezdve a kőszegi nemzeti főtanoda igaz-

gatója is volt. Mint esperes kerületének egyben tanfelügyelője, tehát a kerület tanügye is hozzá tartozott.

Ezen kor tanügyének jellemzésére meg kell említeni, hogy az iskolák nagyjából még Mária Terézia-féle Tanterv és utasítás (Ratio Educationis) szellemében voltak megszervezve. Igaz, az 1825. évi Mednyánszky-féle tanterv már a magyarság szempontjából némi módosítást eszközölt. E kor iskolafajtái voltak: a falusi, vagy alsófokú iskolák, és a városi vagy normál iskolák. Győri János tankerületében az egyes falvakban 16 alsófokú tanoda volt, amelyben 8 hitoktató-lelkész, 16 rendes és 2 segédtanító működött. A tankötelesek száma 1197 volt, ebből azonban beküldött kimutatás szerint csak 897 gyerek járt iskolába. Győri János tankerületében egyedül Kőszegen volt a három osztályú alsó tanoda mellett fő-, avagy normál tanoda is, amelyet 1845-ben nemzeti főtanodának, avagy rajz- (grafikai) iskolának is neveztek. Ebben az iskolában tanulták a város iparos fiai a nekik szükséges rajzot és szépírást. Győri János ennek az iskolának is igazgatója volt, majd 1826-tól püspöki biztosa volt a kőszegi bencés alгимnáziumnak is. Ezzel járt a hittanvizsgákon való elnöklés.

Köztudomású, hogy 1727-ben Kőszegen létesült az ország első árvaháza, amely a nagynevű adományozók után 1743-ban Kelcz-Adelffy nevet kapott. Győri János tagja volt az árvaház felügyelőbizottságának, amely részben a növendékek felvételéről, részben a nevelés kérdéseiben döntött. Győri János fogalmazványai között az 1828-as évből találunk egy terjedelmes szervezeti szabálytervezetet, vagy amint a régiek mondták, plánumot. Győri János, mint a nemzeti tanoda igazgatója érdekelve volt az árvaház növendékeinek tanügyi előmenetelében, hasonlóképpen az iparos ifjagnál is, mert abban az időben az árvaházba iparostanoncok is jártak.

Győri Jánost azonban nem csak a jövő, hanem a múlt is foglalkoztatta. A kőszegi plébániának és a városnak múltjára vonatkozó eredeti feljegyzéseit a városi levéltárból szorgalmasan másolgatta, azonban a nyers adatok feldolgozásához már nem maradt ideje. Feljegyzéseit latinul írta, címe: Quaedam notitiae. Az adatgyűjtés egy 1279. évből származó oklevéllel kezdődik és 1824-ben a kőszegi szegényház renoválásával végződik.

Hosszas igazgatói tevékenysége alatt szorosan összeforrt a kőszegi iskolával és végrendeletében 500 forintot hagyományozott a szegény és szorgalmas tanulók könyvjutalmazására. Az alapítványt a városi tanács őrzi és néhai „Győri János prépost alapítványa” címen kezeli. Az alapítvány még a második világháború idején is létezett. Évente átlag 12-17 forintnyi értékű tankönyvet osztottak szét az 1850-es években az ifjúság között. Természetesen a Bach-korszakban a jutalomkönyvek felerészben német nyelvűek voltak.

A sokoldalú és elfoglalt Győri János életének utolsó napjairól semmiféle közelebbi feljegyzés nem maradt ránk. Aránylag ereje teljében, 60 éves korában ragadta el a halál 1849. július 4-én. Az anyakönyvben sem a halál okáról, sem

temetésének körülményeiről közelebbi adat nem maradt. A városi tanács 1849. július 5-én bontotta fel végrendeletét. A kőszegi háziszegények részére hagyományozott 160 pengőforintot szétosztották, és a templomépítő alapítvány kezelésével pedig a továbbiakban Szaivert Józsefet és Ege Miklóst bízták meg. A tanács részletesen ismertette a végrendelet 45. pontjában az újonnan építendő katolikus anyaegyházra tett alapítványt, mely „szent célért a kebelbeli római katolika községnek örök háláját kiérdemelte”.

A templomépítés megkezdéséről csak jóval később, 1892 tavaszán született döntés, ennyi időbe telt, míg az építéshez szükséges teljes pénz rendelkezésre állt. Az építkezés Major János plébános irányításával indult meg Ludwig Schöne bécsi építész tervei szerint és 1894 áprilisában már a templom polikróm festése is elkészült a bécsi Otto Kott műhelyének munkájával. Ettől kezdve a templom belső berendezése folyt az 1894. szeptember 23-án megtartott ünnepélyes megáldásáig. A templom felszentelését az 50 éves jubileum kapcsán 1944. június 18-án tartották, amikor a kőszegi polgármester nemcsak a kegyurakat, hanem az egész várost is Jézus Szíve oltalmába ajánlotta. Faragott fa oltárai Bécsben és Tirolban készültek. Orgonája 1894-ben készült a Rieger fivérek üzemében. A 21 regiszteres, két manuális hangszer a gyár korai alkotásainak egyike. A kegytárgyak közül több szép, középkori és barokk ötvösmunka a Szent Jakab-templomból került át ide. Különösen értékes a korábbi plébániatemplom felszereléséből megmaradt két kehely: az egyik 1421-ben, a másik 1486-ban készült. Az utóbbi, gótikus aranyozott ezüst kehely Wolfgang Haiden munkája. Különlegessége a szárán levő gomb (nódusz) kápolnás díszítése. A kupa kosara áttört, liliomos; talprészén a művész Szent Dorottya alakját domborította ki. Nagyon szép a 15. század második feléből származó aranyozott ezüst úrmutató, a torony alakú gótikus monstranciák szép példája. A szentségház felett egy oszlopos, központi kápolnában áll a szenvedő Jézus szobra. A csúcsban végződő gúlán kereszt látható a megfeszített Jézussal. Itt őrzik az ún. Bezerédj-kazulát, amit Bezerédjné Bottka Mária készített 1708-ban. Érdekesség: a kóruson működik 1677 évtől jelenleg is a vegyes, négyesfalú felnőtt Énekkar, amely a nagy ünnepeken és minden hónap első vasárnapján latin és magyar miséket szolgált meg az alkalomhoz illő betétszámokkal.

Győri Jánost végrendelete szerint édesapja mellé, egy kőkereszt közelébe temették el. Síremlékén a megfeszített Jézus van kifaragva, amit a halált jelképező, önmagába harapó kígyó díszít. A sírkeresztet a számadások szerint 1860-ban újították meg először, később, a temetőrendezéssel kapcsolatban utat vezettek el a hamvak felett és sírkövét más helyre állították. Sírját 1938-ban exhumálták és a síremlék alatt helyezték örök nyugalomra, a temetőkápolnával szemben. Az exhumáláskor tűnt ki, a fennmaradt csontok alapján, milyen hatalmas termetű ember volt Győri János. Ez az egyetlen adat, ami külső megjelenéséről ránk maradt.

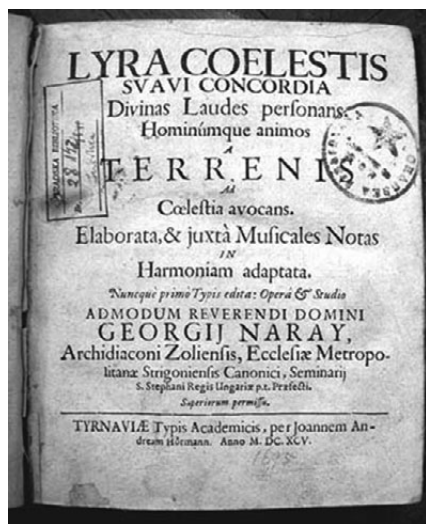
Kőszeg szabad királyi város 1894-ben, amikor Győri János elképzelése valósággá vált, az új templom elkészülte után hálából az új templom mögött húzódó szerény kis utcát, amelyben egykoron a háza is állt (ma Győri János utca 6. sz.), Győri Jánosról nevezte el és így rótta le kegyeletét, fejezte ki háláját az utókor számára a város templomalapító lelkipásztora iránt. Győri János gondolatától (1827-től) egy új, minden eddigi kőszegi templomot méretében lenyűgöző, meghaladó templom megvalósulásáig (1894-ig) 67 évnek kellett eltelnie. E valóban nagyszerű művet megálmodó Nárai születésű ember élete munkásságának talán legszebb emléke az égbe nyúló kőszegi Jézus Szíve templom.

Németh Tamás

Nárai születése, a falut alapító család társadalmi tagozódása

Nárai település neve a honfoglalás után az itt megtelepülő, birtokot kialakító Náray családból eredeztethető annak ellenére, hogy a térség már a római korban is lakott volt, bizonyíték erre a feltárt római villa együttes, és az onnét előkerülő tárgyak, valamint Nerva császár aranypénze.

A Nárai Náray család a legősibb magyar családok egyike, noha a név alapján mégis szláv eredetre utal. A család nemessége és társadalmi elismerése a legelső időkgig vezethető vissza, a fennmaradt latin nyelvű okiratok tanúsága szerint. Az ilyenformán megtelepülő, területfoglaló birtokosok az Árpád-házi királyok alatt a magyarok vezéreinek leszármazottjai közül kerültek ki, így szokásjog alapján váltak nemesekké. Annak ellenére, hogy ma már a világ számos pontján viselik e nevet, a család gyökerei minden esetben innét indulnak. A település – vagy inkább a birtokos család – nevét legkorábban 1238-ban említi írás. A család tagjai közül számosan, mint *királyi ember* szignóznak okiratokat, adnak át okleveleket, birtokokat, nemességeket a király nevében más személyek részére, mint pl. 1362. május 10-én Náray-i Mátyás, vagy egy évvel később Nare-i Loránd fia Miklós, aki 1363. november 25-én iktatta be hivatalába az új vasvári káptalant. A család birtokai 1300 körül még kizárólag a mai Nárai és annak környékén vannak, noha a házasságok és az ezzel járó családsszakadások már elindították a törvényszerű birtokelaprózódást, aminek következményeként a kisebb birtokok már nem biztosítottak olyan szintű megélhetést a család tagjai számára, mint korábban, ezzel kezdetét vette a családon belüli pereskedés is, illetve később a vármegyéből való távozás is. 1583-ban egy hatalmas tűzvész söpört végig a falun, ami teljesen megsemmisítette a Náray család okiratait is, így többek között a birtokleveleket, és az elődök részére adott nemesi adománylevelet is. Ekkor a már két fő ágra szakadt Náray család írásos kérelemmel fordult II. Rudolf császárhoz, hogy írásban ismerje el nemesi rangjukat és novadonációs (újraadományozási) levélben erősítse meg birtokaik tulajdonját.

Nárai Náray György énekeskönyvének előlapja a pannonhalmi apátság könyvtárában

A nemesi család vármegyét elhagyó, általában birtok nélküli tagjainak más megélhetési forrás után kellett nézni, így jelennek meg az értelmiségi foglalkozások, mint pl. megyei szolgabíró, katona, pap, ügyvéd, író, műfordító, festőművész stb. foglalkozások. Náray György (1645–1699) kanonok – aki Rómában szerezte ismereteit – volt az egyike azoknak, akik a korábban szájról szájra terjedő egyházi énekeket lejegyezte. E gyűjtemény egy része adja a mai imakönyvek énekeinek közel 10%-át!

Náray Antal (1795–1870) a kor felvilágosultságát felismerve fordította elsőként magyarra Shakespeare, Rómeó és Júliáját. Náray Iván (1843–1915) az akkori magyar irodalom kiemelkedő alakjának köszönhető, hogy a bécsi udvar elismerte a magyar irodalmat, ugyanis ő volt az első magyar író, akinek műveit

Kiristy Naray egyik alkotása

két példányban Erzsébet királyné is megrendelte. Verseit az összes korabeli újság közölte, számtalan megjelent verses könyve közül mára mindössze néhány darab maradt fenn, ezeket a Budavári Palotában őrzik, és nemzeti kincsként kezelik őket. Talán nem lenne reménytelen újrafelfedezésük, kiadásuk, és az oktatásba történő bevezetésük.

Náray Antal (1893–1973) több megjelent hadi könyve mellett írta az Erdélyi indulót. De említhetném a ma élő Kiristy Naray-t Kanada egyik legismertebb kortárs formatervező művészt, akinek felmenői az első világháború tájékán vándoroltak ki Budapestről.

Zárásképpen egy korabeli okirat tartalmát ismertetem, de lássuk az előzményeket: 1623-ban nevezték ki a délvidék katonai bánjává, a légrádi helyőrség hadvezérévé a

nárai származású Nárai Náray Györgyöt, idősebb Nárai Náray György Zala megyei szolgabíró fiát, akinek közvetlen felettese gróf Zrínyi Miklós volt. Az 1566-os harci cselekményről, a Szigetvár ostromáról mindenki hallott már tanulmányaiban. Ekkor fogta Szulejmán szultán kb. 80.000 fős seregével ostrom alá a várat, amit Zrínyi Miklós 2500 fős magyar és horvát katonáival védett, példát állítva az önfeláldozás igazi hazaszeretetére. Zrínyi Miklós számos tisztséget töltött be, többek között örökös gróf, Dalmácia, Horvátország és Szlavónia bánja, Szlavónia határőrvidékének főkapitánya, a légrádi helyőrség és az egész Muraköz örökös főkapitánya, Zágráb és Somogy megye főkapitánya, a legszenvedőbb császári és királyi felség tanácsosa, kamarása és Magyarország főlovászmestere volt. Egy alkalommal Zrínyi a török betörés leküzdéséhez 300–400

német könnyűlovast kért kölcsön gróf Batthyány Ádámtól, akikért ezen Náray Györgyöt küldte el. Most ezt a levelet ismertetem teljes terjedelmében:

Csáktornya, 1645. január 30.

Szolgálók Kegyelmednek édes Bátyám Uram. Az Úr Isten áldja meg Kegyelmedet minden jókkal.

Ím, édes Bátyám Uram, **Nárai** uramat Kegyelmedhez küldtem, megmondja szóval Kegyelmed, mennyi rémségem vagyon az Kegyelmed atyafiúságos szeretetiben, sok ígéreteiben és készségében, mellyel hazánk dűcsőségét nevelni kívánja. Tudom, hogy ebben az nagy igyekezetemben, melyet magam eleiben vettem, nem találok akadályt az Kegyelmed idegenségétül, sőt minden assistentiát és segítséget, úgy, hogy mind hírrel, mind nyereséggel legyen Kegyelmed együtt velünk osztályos. Szükségem vagyon három vagy négyszáz lovasra, az kik közt legyenek azok az németek, kik az Kegyelmed véghelyén vannak, aztot, kérem Kegyelmedet, küldje hozzám, ha többet küld is Kegyelmed, igen jó. Bizony, édes Bátyám Uram, evvel mutatja meg Kegyelmed hozzám való szeretetét, és az mint régi eleink egymással voltak dűcsőségesekek, úgy hiszem, mi is nem leszünk azoknál alábbvalók. Itt vagyon öcsémuram is nálom, együtt közlöttük az dolgot, mind az kettőnket megkötelez Kegyelmed az maga szolgálatjára. Hiszem az Istent, Kegyelmed is megdicséri szándékunkat, de még jobban, ha véghöz vihetjük. Kiben az Isten szerencsétlenség és Kegyelmedet tartsa jó egészségben, szívből kívánjuk. **Nárai** uramra többet biztunk szóval, higgye meg Kegyelmed, és küldje vissza hamar-hamar és jó választtal kérem, maradok Kegyelmednek.

Datum Chaktorniae, 30. Januarii Kész szolgálja s öccse:

gróf Zrínyi Miklós

Tizenegyedik napján februariusnak szerdahelyi révnél legyenek az katanák, másnap Murán által jühetnek.

Németh Tamás

A tóti Lengyel család genealógiája

A Somogy megyei Lengyeltóti községből származó tóti Lengyel család 1525-ben a királytól megkapta a szigligeti várat. A mohácsi csatavesztés után a Szapolyai Jánoshoz csatlakozó Lengyel család birtokait I. Ferdinánd kobozta el, és Török Bálintnak adományozta. 1547-től Magyar Bálint lett a vár kapitánya, aki felesége Lengyel Brigitta révén rokonságban állt a *tóti Lengyel* családdal, s emellett még ő volt Lengyel Gáspár kiskorú örököseinek a gyámja is. Magyar Bálint 1573. május 12-én bekövetkezett halála után a szigligeti vár visszakerült a Lengyel család birtokába. 1580-ban a királyi kamara pénzt utalt ki a vár felújítására. A Bocskai-felkelés idején (*1605-ben*) Lengyel János szigligeti kapitány megmaradt a király hűségén, Bethlen Gábor dunántúli hadjárata során (*1621. október*) viszont már csatlakozott a fejedelem táborához Kőszegen, Lengyel Boldizsár vezetésével. 1697-ben a szigligeti vár tornyát villámcsapás érte, és a puszkapor robbanása szétvetette a várat.

A tóti Lengyel család egyik oldalágából tűnik fel Lengyel János nárai lakosként az 1600-as évek közepe táján, aki Vas vármegye szolgabírája volt. Lengyel János 1676-ban tevékenyen részt vett Nárai község közigazgatásában, egyik kezdeményezője és létrehozója volt a községi Rendtartás kidolgozásának, azaz a helyi közigazgatás írásos lerakásának. Ebben a korban még nem volt kötelező a helyi közigazgatás, hogy ezt a nárai nemesek véghez tudták vinni, a község nemesi jogállásának köszönhető, de nagyban befolyásolhatta az is, hogy a község több vármegyei szolgabíró, vice szolgabíró adott Vas vármegyének, amely korban több nemes lakott Náraiban, mint Szombathelyen. Külön kuriózum, hogy ezen Lengyel János Vas vármegye szolgabírójaként 1653. április 2–4. között Náray Mihály vice szolgabíróval közösen inquisitios boszorkánypert folytatott le a pornói és a nardai boszorkányok ellen, melyen részt vett gróf Batthyány Ádám Németújvár és Szalónak birtokosa is

A Lengyel család házasság révén több ízben is kapcsolatba került Nárai többi családjával, pl. Náray Imre felesége az 1760. 12. 01-jén született Lengyel Katalin lett, a község legnagyobb földbirtokosa Eörssey József (*1879–1951*) felesége pedig Lengyel Mária volt (*1896–1976*), aki a temetőkápolnában lévő népies Madonna-szobor készítésekor levágatta és odaadományozta hosszú haját, amely mára már tönkrement, így azt póthajjal kellett pótolni.

A család oldalági felmenőinek egykori vára, a szigligeti vár romjai napjainkban is állnak. A Balatonhoz közeledve már messziről feltűnik a hegytetőn, évente ezrek látogatják.

Németh Tamás

Boszorkányper 1653-ból

Az alábbi, boszorkánysággal vádolt személyek periratát két nárai személy, Lengyel János Vas vármegye szolgabírója és Nárai Mihály Vas vármegye vice szolgabírója készítette 1653. április 2_4-e között, aminek végén az inkvizíció időpontjául május 25.-ét határozták meg. A leiratból eredeti nyelvezettel kiolvashatjuk a kor egy sajátos megnyilvánulását, a boszorkánypert, a boszorkányperrel vádolt személyek bűneit, akik ugyan nem náraiak, de a környező településeken élők voltak, így az akkori cselekedetek, történések áttételesen is kapcsolódnak lakókörnyezetünkhöz, Náraihoz. Mint ahogyan mai ember számára különlegességgént hat, hogy abban az időben még farkasok is éltek e vidéken.

A boszorkányság, mint olyan a vallással egy időben alakult ki. Mint hiedelemrendszer, szoros kapcsolatban állt a mágiával. A boszorkány mindig különleges képességekkel rendelkezett, s azok rendszerint a varázslással, ártással, netán gyógyítással voltak kapcsolatosak. A boszorkányság szükségszerűen a természetfeletti erők befolyását is jelenti. A korabeli felfogás szerint a boszorkány azért rendelkezett különleges képességekkel, mert kapcsolatban állt a sátánnal, vagyis az ördöggel, a gonosszal. A középkorban a boszorkányság egyértelműen negatív jelenségnek számított és mint olyat, nem nézték jó szemmel.

Az eredeti irat az Országos Levéltár P. 1322. Batthiány család levéltára, Körmen-di Központi Igazgatóság, Úrszéki iratok (1647 – 1751) között található, de említést tesz róla Schram Ferenc is a Magyarországi boszorkánypercek című könyvének 2. kötetében.

ANNO 1653 ESZTENDEÖBELI SZOLGHA BIRO LEINGEL JANOS ÉS
NARAI MIHALY A MINEMEÖ INQUISITIOT CZINÁLT BOSZORKA-
NYOKNAK NEMETH UYUARI ES SZALONAKI JOSZAGHBAN.

Anno Domini 1653. die 2. Aprilis.

My Lengiel Janos Szolga Biro, Naray Mihalj Vicze Szolga Biro, Pamer Mihalj és Vasuarj Mihálj, Biray es Esküttj Vasuarmegienek, Jobbagy Daniel Groff Batthiany Adam Uram eö Nagha Szalonakj, es Rohonczi Tisztuiselő Uduar biroia, Tallian Pal, Faiteramtb Janos Gombossi Matias Blasius Baginger Borostiani Tisztarto, Casper Premier Faierombt Geörgy, Pauer Mihalj, Michel Pettdorffer, Hölgie Imre, es Syluester Janos, Szaonakj Fő Porkolabok jeötünk ide Szalonakra azon Grof Uram eö Nagha akaratiabul es Conuocatioiabul, ez ide ala meg irt Rabok es malefactorok Gonossagoknak Examinatioiokra, es gonosszagoknak Inuestigatioiara.

Elsőben azert, Az mint az Ur eö Nagha Intantiaiara megh neuezet Lengiel Janos Szolga Biro Uram cum sibi adiunctis in anno praecedentis die 29. Martii Ol-

bendorffon az minemő Inquisitiot peragalt, Mandler Merth, és felesége Frondlj Eszégh Kristtl, es annak Leania Eszégh Rodlj, Asbolt Geörgj felesége anglesz Boszorkanisaggal uadolt Szemeliek elen az szerint Inquisitioban specifical Szemeliek, mostanis comparealuan ujoban azon Inquisitio melet, sub eodem praestitu juramento, Ujobban megh Examinaltattak pro maiore elutione, hogj ha meljek többet uagj keussesbet uagj penigh rendesebet tudna fatealni, melj ugj köuetkezik,

1. Olbendorffi Biro Grosman Mattes azon hütj szerint amit Biro Uram elöt megh esküt fatealia per omnia amint az Inquisitio tartia és annak fölöte, azon hütj alatt auat ezti tudgia mondani, hogj az Eszégh Kristtl az el mult Sz. Geörgj napian nap kötekor, kj menuen Gabonaiahhoz, Pal Adam Tehenit ot talaluan, egj kis le-ankauat kj eörzette, ugian akor azon tehint megh uesztegette hogj az utatul fogua semi hasznót nem ueheti. Eztet Paul Adamtul halotta, őis őuele bizonytia.

2. Azon Olbendorffi Paul Adam maga ualia, hogj az Leankaia, az el mult Sz. Geörgj napian, nap köttekor az Tehenit ki haitotta eszégh Kristlit az Gabonaia melet egy Bokorban latta ülni, s mindgiart reszketni kezdet az Tehén, haza futuan az Leanka, megh monta az Attianak Paul Adamnak, melj hogj ki ment ugj latta a dolgott es az Tehent csak alig hoszhata haza, az Aszontis ot lata az Bokorban ülni, ez erant gianakodik, hogj ez az Aszoni cselekete uolna megh ezen dolgot, de bizoniossan nem tudia, ő cseleketei vagj nem.

Valia aztis hogj Asbolt Geörgj felesége anglesz neuő olbendorfi Rodli neuő Leanak, az üvében be uarot ualamit, aki olj uolt, mint egj Árpa, vagj Búza Pohica és azt mondotá az Leankanak, othon szentölt sőt és őruiny Giökeret tedgien hozá et de reliquo Biro Uram peragalt inquisitioia szerint mindenekben fatealia azon hütte szerint maga fassioiat.

3. Balhi Matthez maga ualotta hogj Eszégh Kristli és Leania Rodlj Ballfl Urban feleséghe megh ueszteté, s mostis beteg abban, de már kezd megh giogiulni. Hasonlokípen Hoanczli Erhard Feleséghegi ugj uesztetik meg hogj megh kölet halni aban, az el mult 1652. Esztendőben az Böitten, Paul Adam Tehene az mint meg uesttette Eszigh Kristlj aztis halotta, az szerint fatealia, mint Paul Adam maga. Aztis mindgia, hogy az Batiatul Pamper Adamtul halotta azt, hogj Mandler Merth tette beteghé, és mind giütri kesselis giukia, mind arra erőtetj hogj vele tartczon, nem akaruan uelek tartanj, ki mondotta ezen Szenuedessit s ara napra mindgiart megh holt. Et de reliquo Biro Uram Inquisitioia szerint per omnia fatealia az maga Fassioiat.

4. Hoanczlj Erhard azt valotta hogj az el mult Sz. Geörgj hetében Szombaton Eyfélkor az feleségeuel az Adgiaban feküén, hirtelen el sialkodot, és kialtot az felesége, hogj Eszégh Kristli, es Rodli neuő Leania bantiak, és az Gerendán által s megh által vonnyak és mind elis rontotak, hogj merő kék uolt az Teste, és az után egj hetre megh holt, es mind ez ket Személyre kialtot hogj ő miattok köl megh halnia.

Valia aztis hogj halotta, Asbolt Geörgj feleségétől Anglesztül, hogj Mandli Mertne szouat halotta, máás ket Aszonis uele léuén, de azokat nem ésmér-

te, az el mult Karacsonban mult Esztendeie, egj Csöttertek Eyel hat Rakon el ment uolna Uyuara egj hordo Borért, négy Tikmoni lett uolna az Szeker kerekey, Eszégh Kristlitul magatul halotta hogj az mondotta az Lölke Ransupoczban uolt az Teste penigh otthon fekütt, Paul Adam Tehenit az mint megh uesttette Eszégh Kristlj aztis halotta s ugj valia, mint maga Paul Adam. Aztis valia hogj mandler Mert s ezen fatensnek negj Tehenének az Szürekben el meczet és az maga marhaianak atta be, s annak utana ez fattens Teheney mind el szarattak, meljért igen megh szidogatta az Mandler Mertett, s eő kirte annak utana, hogj halgason felöle, s annak utana megh giogiultak az Marhay. Ezen Mandler Mert Palhis Matthez ket Eökrinek el meczet az farokok szüriben s az utan azokis mind el szarattak.

5. Palki Hanz azt valia, hogj Asbolt Jergh feleségként Anglesztul azt halotta, hogj Mandler Mert eyel az eő hazaban léuén, nagj robanas léuén azt mondotta, hogj elmegjen hat rakon Uyuara egj hordo Borértt de nem tudgia hozottj valamit uagj nem.

Azt mondgia, hogj Pamper Adamtul azt halotta hogj Mandler Mert hoza ment uolna, Betegh agiaban feköuin azt mondotta, hogj tarczon uellek meljet hogj nem czelekette késsel minden Testit megh sertette és giukta és mind elis gjütrette, hogj megh holt, s ezen Mandler Mertre kialtotta halalat. Et de reliquo Biro Uram Inquisitioia szerint az maga fassioiat per omnia ualia.

6. Gaff Toma, Paul Matteztuel azt halotta, hogj Mandler Mert minden holnapban Uysaghkor ment csak az hazahoz, egibkor nem iöt oda sem maga sem czeledgie, melyet nem vött io néuen tülle, nemis tartota jonak, hanem ualami babonának, Eszégh Kristli az Handl feleségetül kiuenta az Giermeket, uagj a Sziuit adgia ki, uagj uele tarczon, uagj uelek el repölien, aztis halota, az töbit mintt valia az Inquisitio szerint az maga fassioiat.
7. Pauer Mertt per omnia valia es mondgia maga fassioiat, az Inquisitio szerint, addito hoc, hogj Pamper Adamot Mandler Mert tette betege, és eő miatta kölet megh halni. Az Hoanczlj Erhard feleségként Eszégh Kristlj és Rodl nueő lenia uesttetik megh, hogj megh kölet halni belle.
8. Cháár Baszlj valia azt hogj halotta Pillis Matteztül, Mandler Mert Pamper Adamot beteghé tette, es addigh gjütrette hogj uért Pökett, es azon betegh adgiaban meghis holt, nem akarta kj mondani ezen dolgot, de mihelt ki mondotta hogj Mandler Mert ugj gjütri, mindgiart megh kölet halni, de reliquo omnia az Inquisitio szerint ualia az maga fassioiat.
9. Paull Matthez azt ualia hogj minden holnap Uysaghkor hazahoz ment ez valamit kölczöen kirt tülle de egebkor nem jütt hazahoz, hanem mindenkor csak akkor, midőn az Hold megh ujult, melyet nem jonak tarthatot, de nem uehette Eszben hogj artassara let uolna.
Pamper Adamtul azt halotta, hogj Mandler Mert tette beteghé és ő miatta meghis köl halnia. Az Rodl neuő leani felölis, és az Asbolt Geörgj Anglesz

neuó felesége felől is azt ualnia mint az Inquisitióban, az 1. és 5. bizonisagh. Hoanczlj Erhard feleséghez Eszégh Kristlj, es Rodl neuó leania, megh uezsetik hogj megh holt belj.

10. Esttettner Füllep per omnia az peragalt Inquisitio szerint az maga Fassioiat ki ualotta, hoza téuén aztat hogj Mandler Merttnj egkor az Tikiat kirté kölczén s annak utána az Tikiay mind el veszték ess emitt sem neuuelhetett.

Die sequenti videlicet 3. Aprilis.

1. Narday Czordas Oberman Greger maga ualotta hogj Pokolj Moger Mertet ő tette beteghé, Grazli Mert es Szilgn Michl kirtik rea, ezeknek harakiok uolt az megh irt Moger Mertre, es egj Talirt égértek nekie, de megh nem attak, ebben az Czordas feleségeis tudos léuén, hogj el ment uolna ezen gonosz szandikianak uigben ualo uételire, azt mondotta nekj, hogj ne menyel, mert karat fogod ualani, de eő euel az Intesséuel nem gondoluan, elment, es egj ruhában téuén keués földet s ot Pornon Oberman Greger kertiben, egj feier Egerfaban likat furuan az ruhában az földet bele ueruén az faában, az mint annak utána kiis uagta ismégh belőle. Aztis ualota, hogj az Pornoy Saffer Sörtis marhait az Haidinaiban babonalta, es ot harmad napigh tartotta s az utan ismégh haza boczalta.
2. Narday Csordas felesége Janna neuó examinata, sed nihil fassa.
3. Pinkafelj Panzaherlne Poszto Csinalo Felesége, vallia azt, hogj az Gerniek bu-rikat kirté uolna az Réz Miuesnéül Pinkafelden de nem gonosz vigre, minuel új nekj akor Szalonakra kölet meny, s az előtt halotta azt hogj ha kit Törünies helyre kiuannak, ilien burekia léuén nala hasznal nekie, azert kierté őis, es nem mas gonosz uigre. Az Szentölt Vazel Sóóual hogj marhait oruosolta valia. Az töbi dolgot mind tagadgia. Differaltatot ezen dologh az Úr Szekire, és meliorj tempore az Magistratus inquiraltasson felőle.
4. Olbendorffi Bolff Urban feleséghe Örssik Hütte utan valotta azt, hogj az el mult Cantor Szombaton eyel, beteges alapotal léuén, Eszégh Chrítlj, es Rodli neuó leania houa jötenek, ara kinszerétetik, verissel, és taszigalassal, hogj adgia ki az Giermekét uagj az Sziuét, uagj uelek el repöllien, hogj azt nem czelekete, el sem akart uelek meny, el tűntek és el uezstek előtté, hogj ugj uertetik taglotak és taszigaltak kialtot igen ezen Aszoni, az Ura melett uolt, és egj szomszidgiais de azok semmit(!) latak, nemis halotak az kialtast. Ezen feliöl megh irt Boszorkanisaggal uadoltatott Szemelyek felöl ualo bizonisagok vallasi jobb reszint uilagosak léuén, az mi penigh Narday Csordást illety, maga sem tagadgia gonoszsaghatt. Annak okaert Jobbagy Daniel Ur, Uram eő Nagha neuéual kiuania higj Torturara, et pro uberiori elutiatione maleficiorum ipsorum. Ellenben az töb Conuocatus Uraimék teczisek ez hogj procedaltassék ellenek jure.

Melynek ki meneteleigh in vinculis retinealtassanak per magistratum kiuantatik és meltoys.

Jobbagj Daniell Uram penigh azt alatia ex potioribus melafactoribus Torturara vittessenek.

Nardai Csordas Oberman Gregor valota az Tortura előtt. Az Pornoj Saffer Sörtis Marhait ilyen mesterséggel uiette kj Istalloibul az haidinaiaiban. Oh Szalonokj Greger neuö Csordastul tanulta, hogj Farkas haial kenie megh az Diszno oll aitaia s megh nem maradhatnak ezt őys megh czelekete, es a miat nem maradhatak hanem ki törtik magokat az Sörtis marhay. Ilient szolot az marhakhoz menyetek el ara az utra, melyeken en gondolom, semi bantastok ne legien hogj haza kültte akor azt mondotta mengietek haza az Attia, Fiu, es Sz. Lélek neuiben, ezeket.

Hogj kötözue uoltak az kezey ualotta azt hogj az Diszno oll aitaia egj fonalat kötet monduan az Eördögh neuiben kenlek megh farkas haial, és kötözlek, hogj az Sörtis marhaban belj buj, és ki nisd, de az Eördögnek neue Faitt Gaspar, maghahoz hiatta azt mondotta Faitt Gaspar egj szolgálatra kirlek, ara azt mondotá hogj heiaban nem czelekszi Köröszt uton aluan kirdette ez hogj mitt kér, azt mondotta a kis Uiat adgia nekj, azt ő nem akaruan adni, harapuan az Eördögh az kis Uiaban azt mondotta mar fele öué, az Eördögnek 9 Esztendeigh ualo szolgálatait kötette, ketczer euert az Eördöghel Saros Széken, ott az Eördögh egjczér 17 Sörtis marhat uit el, és sok karokat tett, és ugj probalta, minek elöte szolgálatait uette derekassan.

Kilencz Esztendő el telén azt mondotta az Eördögh ha el szabadithatia magát joual jo holot nem cöue legien az Eördöghi, adotis egj poharban italt nekj iuottis, igen jar utana az Eördögh s kerü Lölkét tülle, de ő megh mondotta hogj nem adgia a Lölkét.

Az Sörtés marhakat az Eördögh köuetie feketj Eb kippeben haytotta kj, s mondotta nekj ha megh egjczér hivatia, mind el szagatia.

Az Eördögh hogj megh harapta az uiat az véreys kj jüt, és az Eördögh itta az vérét, magatis kinualuan es itta uolna, de ez kj pökte aztis mondotta hogj ez utan tarsa lészen nekj, és 9 Esztendeigh szolgálat az Eördögh ütett, azt kiuenta, hogj minden holnapban megh ruhaza es minden Uyhold Vassarnap bort adgion nekj de új szegenj uolt hoza nem adhatta neg nekj.

Megh uonjuan egjczér, es le boczatatot, azt valotta. Az elsp Esztendőben szolgálatainak, az Eördögh, minden Uyhold Pinteken jöt hoza és ara tanitota ütett, hogj Haragossanak mint arczon azt monduan a kj ennekem uitt, annak vittessen az az Eördögh.

2sodik Esztendőben ara tanitotta hogj senkj se arathasson megh nekj Pruiderne hiuan, meny el az forgo Szélhez az poorat uedd föll és hordozd magaddal, mindenkor nalad leigen ha Haragossa uagion tehát az port annak az hazaban bele uesse, es futny fogh az ember hogj megh nem alhat.

Ismég ha louak szekerben uannak, az poral hintse megh az louakat, ha adgion uerikis az louakat sohova nem mehet, ha penigh el szaladhatnak, megh nem alhatnak, hanem el futnak, és megh nem alhatnak migh megh nem dörmednek.

Pornon egj szanban uetet port belle ottis az louak mind el szagatnak az hamokat es el futotak.

Nyolczuan Boszorkanytt esmert azok közül ezek élnek Nimet Szinczi Urban.

3dik Esztendőben arra tanította hogj még él mindene ellég legien ualamit kiuan s azt köll czelekeni, hogj mengiel az körösz Utra ott ualameny repölő allatott lacz, ha azt kirdék, te uagj enyim, te uagj enim, tehát mind csak azt mond, hogj tied uagiok, tied uagiok.

Hogj az Marha megh ne maradgion az Uduaron, arra tanította fon Bitthsrátlj, auagj forgo Szilnek az porat, es három szalmat melj szalmat uton talal azt az Uduara be ueste es megh nem maradhatnak. Az Safar marhaitis mikor ki uitte akoris azt czelekette.

4 Esztendőben tanította arra, ha megh akar gazdagodni, tehát egj Esztendőben egjczet az Csordassokat mind hiuassa hoza Vendigsigben, azt meg czelekette, egh hordoczka bort megh véuén, megh uendigelette akkor az Csordassok mindeneket nekj égérték, egjczet megh atta, egjczet nem, akit attakis azis oda uagion.

5 Esztendőben tanulta megh azt hogj ha ualami marha künn maradna, hogj az Farkas megh ne banthassa.

Az Eördögh adot uolt nekj egj lakatot, azt minden estue be zarta Attjanak Fiu-nak, es Sz. Lélek Isten neuiben, zarom be az Farkas szaiatt, hogj az marhamnak se Csontiaiban se Búriben ne sérthesse, s igj be uolt zarva az Farkas szaiata Az Lakatot el uesttette, meljért az Eördögh igen megh uerte.

6 Ha Marhaia künn maratt, egj kenieret tett az Asztalra, az alla tett egj késst, melien három körösz uolt, az kést az Eördögh atta nekj, három miattjankot három Credot, es három Aue Mariatt mondgion rea, ha az Kés tisztan marad, tehát el nem uész, ha penigh megh rosdassul, tehát el uész, uagj el uestzett.

Az Pornoy embert hogj beteghe tette, ugj tette beteghé, az maga lab Nioma az houa lipet uolt, onand egj Darab füldet meczet fölt es az maga eömegiben egj darabot el meczuén beli tedgie, és faban beli furia, még bene leszen az faban mind adigh köl az embernek kinlodni, ha penigh megh rothatt, tehát megh köl halny.

Ezeket mondotta Boszorkanioknak, Horuat Siczi Moar Hanzl mind feleségstül, Nemet Siczi Tehen pasztor Urban mind feleségstül, ez igen fő, ket embert ült megh eyel adgion uerette, Pöszöny Tehin pasztor Lukerll Also beledben az Disznopasztor Lungh Hanz mind feleségstul, Magiorokereken Tehén pasztor Ruep, Narday Tehin pasztor Jure kj fogua uolt Szalonokon Nemet Szinczi Tofferl Jergh feleséghe Agotta neuö, Pöszöny Diszno pasztor, pasztorne Andl, Saros Szekj Diszno pasztor Urban, mind feleségstul, Khoan Cziklinben Szofferl, es Barbare neuö czordasnék, eöszuegyek, az előtt ket Esztendőuel egy Miskey Ember Gaspar Mozer holt megh s ezek czelekettk megh nekj.

Az maga feleségere azt vallotta, hogj az előtt ket Esztendőuel, német Siczi Koller Lukane ket tehenit megh uesttette, de ismég meg segitet nekiek ilien forman segitet, egh talalt patkot megh heuitett, es az Tehin Istalo aitaia allat be asta Teiet tültet rea, hogj gözi ment és az Teheneket háromszor uitte altal raitta.

Narday Csordas Oberman Greger feleséghe Janna, az Tortura előtt azt ualota, nihil.

Megh voniuan egjczér es le boczatatot azt ualotta, hogj megh mondotta Luka Ulrikinek, es megh tanította mikipen giogycsa megh az Tehént.

Másodczor föl voniuan, azt valotta, Pornoban uannak Boszorkaniok, a kik emberek betege téuén megh holtak beli az emberek.

Harmadczor föl uonjuan, az köuetis az Labaira kötuén, ualota hogj giel uagion raita az vékonyában.

Aztis valotta, az Eördögöt latta, szolotis uelle, az Giermeket es az Uratis kirte túle hassonlo kipen az Szomszidj giemekétis, de ő nem atta nekj, de mas ember giemekit oda atta. Az Eördöghe feketj uolt a mikor latta köröszt uton uoltak Uraual egiüt, az Eördöggel szemben és öten uoltak egiüt akkor, magat Uraual egiüt atta az Eördöghek.

Az Laitoriara föl kötuén. Valotta minek utana le boczatak, Tiz Esztendőnek előtte atta az Eördögnek magat, massok kinszerítettik rea, Pinka melikj Pornoban es a taian laknak.

Pornoy Tacz Hanzlj aliter Fon Adam Hanzlj feleséghe igen nagj Boszorkani Moretnek hiak.

Valia aztis hogj Uraual egiüt, egiet értuén Pokolj Fisser Mathit és Faitlit betege tették, az magok ruhaiban ugj mintüngekben el meczuén es sart, az maga laba nio-ma alol föl uéuén Szilva es Dio faban beli furuan s megh holt mind az kető, annak előtte Niolcz Esztendőuel, ezeknek az Feleségeketis, Moret es Ursikot beteghe tették azon mod szerint, de Tseresnie faaban es hogiagos Szilua faában furtak belé, ezen Aszoniok ez előtt negj Esztendőuel holtak meg, Grazli Mert, es Szilgn Michl egész esztendeigh jartanak utana es kiritik, hogj megh czelekedgiek az Beteghseghet.

Pornoy Longh Tomanin Pöszöny Augustin Gjilgin, Leany Frondlj és Modlj, Német Szinczi Alt Kogerin, Alt Joanczin es Leania Frondlj ezekis Boszorkaniok.

Az megh irt Pornoy Boszorkaniokál egiütt Nardon egj gazdagh Polgartt Gersits Forkastl eyel az agiaban megh niomtak hogj megh holt.

Aztis valotta, hogj az körösztégnek ellenne mondott.

Az Eördöghe imadgiak, es le térdepülnek előtte Cziffra jar az Eördöghe.

Az Narday Csordas kj itt foghua uolt, az is Boszorkanj Szombathelnél Czordat öörzet ott az Farkasokkal megh szagatta az Marhakat, az Eördöghe segíseguel, a miat el köllet jüny, es emberek jütnek utana es reays keresttik.

Die sequenti 4. Aprilis.

Ez elől megh ir Csordasne Janna maga io akaratiabul ualotta azt Nemet Siczen az Stremmer Retthenel az körtuelj fanal giültek összue, karacsonban egj korsoban Esső Vizet téuén be astak, mindenfele giümölczben is hoza es belj téuén. Annak utanna az Eördöghe kí essút aduan nekiek köröszt uton, auall ezen fatens Aszony,

és az Alt Kogerin, egy körtüelj fara menuén fizekben ülüen egy csötertek eyel kj külteték az kő essút, es az houa röpöltek magokal uitik az kő essút es az houa bocsattak ot tettek kart, az kű essúeul. Az többit az kit tegnap az Torturan uallot, mostis mindeneket ugj mondgia és vallia.

Ezeket égérte megh az Eördöghnek Pornay Jann Adamné, Giermeket, mely mar megh holt, Német Sziczi Vén Jancziné fiat Michl neuótt ez el megh.

Sequenti die 4. Aprilis.

Olbendorffi Mandler Mert az Torturar vettettet semmit sem vallott.

Olbendorffi Eszégh Christlj leania Rodl neuó, Asbolt Georgjné Angleszt, Mandler Mert feleségét Frondlj neuótt it Szalonakon az Czigazo helyre véúvén szip szuoal, haragal, az Hohart meliek allatuan czigaiual, Tüzel retentette semit túlek ki nem vehettek, az felőlek ualo Gianusagban.

Mivel az fellőlek vallo Inquisitio sem hozot semí vilagostt, annak okairt relegaltatik dolgok, az Dominus Magistratus Urnak ő Naghanak, jövődő Uri Töruinj Szekere.

Hasonlo kipen Eszégh Christinat azon Czigazo heljre uézén kerdezuin yeztuén, semit túle nem érthettek uilaghos gonossagott, meljnek hasonlo kipen dolganak remissioia relegaltatik jöüendő Úr Székre.

Balfay Csordas Kolmon Hoffertt az Csigazo heljre uéúen szip szuoal, haragal, az hohart melie véúvén czigaiual retentette. Azt valotta, hogj körösztestj Frenkicz neuó embert társaua Magiorokerekj Simon, melj most az Úr Marhaiat eörzi egiüt ölte. Másodikat azt ualota hogj az igaz felesége melet, Kuruat tartott, Barbl neuó leania el menuén Kőszégre ot fel Esztendegh lakot uele, az utan megh holt az Kurua s ugj ment ismégh igaz feleségehez. Harmadikat azt ualotta, Körösztestj Stayrer Toma Csordastul, melj mar megh holt azt tanulta, ha törtinetbul Boszorkaniokra talakoznék hogj igazan megh esmérhessen benek tehat ot azon helien alion megh az hol az jobbik labaua al, azt az lab Niomat kerekicze be késsel onand el uéúen az Labat, köröszöt czinalian késsel belle, és üsse belli, az Kést az földben, akit gondol tehat azt megh neueze néúen, ha igazan az leszen, tehat seb essék raita ez szerint czelekedet Snaider Matthezelis.

Balfay Snaider Matthez felől miuel hogj megh Inquisitio nem peragaltatot, ha nem most in vinculis astaluan előtünk az Balfai Colman Csordás monduan ualami Boszorkanisagat melj felől Iquisitio legien Pinkafeien az houa tartoznak azon Iquisitiora meny az Bollfaiak Tisztaró Uram Parancsolatiabull. Az Inquisitio léssen megh die 25. Maii.

Németh Tamás

Tárgyi emlékeink a múltból

Községünkben sétálva több régi keletkezésű, részben útszéli – általában vallási személyiséget, jelenetet ábrázoló – építménnyel találkozhatnak az olvasók, akik számára mindezek természetesnek tűnnek, hiszen amióta az eszüket tudják, azóta ott állnak. Ebből fakadóan keletkezési idejüket, egykori építtetőjük kilétét is többnyire homály fedi, pontosabban csak az idősektől átörökölt hallomásból vannak számukra információik. Most kettő ilyen építmény keletkezését dokumentáló irat tartalmát tárom az olvasók elé, nem pedig egy közös összefoglaló kortörténeti leírásban összegezve, mert így talán jobban átérezhető a letűnt kor nyelvezete. Mivel a két útszéli építmény építtetőjének szándéka nem derül ki az alapítólevelekből, ezért itt csak feltevéseink lehetnek. Több mint száz éve jóval nagyobb volt az akkori nárai emberekben az Istenbe vetett bizodalma, így nem csoda, hogy örömeinkben, bánatukban hozzá fordultak. Ilyen építményeket is általában súlyos betegségből való felépülés, váratlan, pl. gyermek halálesete, valamilyen katasztrófa pl. ház leégése folytán történő újbóli felépítést követően próbáltak meg még jobban Isten bizodalmaiba kerülni, hogy az ilyen súlyos katasztrófáktól a jövőben mentesüljenek.

A felsoroltakon kívül még további számos ilyen építménnyel büszkélkedhetett az egykori Nárai, azonban ezeket mára többnyire homály fedi, alapító okirata nem maradt fenn. Akinek esetleg tudomása, vagy fényképfelvétel van a birtokában, örömmel vennénk, ha jeleznék felénk. Amit még befejezésül kiemelnék, mindkét építmény és környezete az elmúlt években teljes restauráláson és felújításon esett át, mindkét esetben magánszemélyek voltak a költségviselők. Úgy gondolom községünk ezáltal is gazdagodott, a közösség csak hálával tartozik érte.

Zámbó János – Béry Rozália kőkereszt alapítólevele

Alapítólevél

Én alulirott ezennel megismerem, hogy Zámbó János és Béry Rozália által Nárai község nyugati végén felállított kőkereszt örök fentartására alapítvány czimén 50 Ft az az ötven Ftot átvettem. Kötelezem magamat és utódaimat, hogy ezen összeget és kamatait az Instructio értelmében fogom kezelni és felhasználni. Minek nagyobb hitelül ezen alapítólevelet egy eredeti és két másolati példányban kiállítottam. Kelt Náraiban 1884 május 26-án

1178. sz. Jóváhagyom Szombathelyen,
1884. Május 30

Hidasz Kornél püspök Balázs Lajos nárai plébános

Krisztusban Kedves Fiam!

Főpásztori örömmel értesültem Zámbó János és Béry Rozália nárai hiveinek Isten dicsőségére és az emberek lelkiüdvét célzó nemes elhatározásáról, melylyel Nárai községben egy kőkeresztet állíttattak fel és annak fentartására 50 ft alapítványt tettek le.

Az ezen alapítványról szóló alapító levél két példányát jóváhagyási szándékkal ellátva, Kedveltségednek folyó hó 26-án kelt fölterjesztése kapcsán, az Instructio 2 lapján vett utasítás értelmében további eljárás céljából ezennel megküldöm.

Többire ájtatos imáiba ajánlottan, atyai áldással vagyok Kedveltségednek.

Szombathelyen, 1884 Máj 30

Krisztusban jóakaró Atyja Kornél püspök.

Özv. Lóránth Jánosné Nepomuki Sz. János-szobor alapítványa

Alapítólevél

Én alulírott ezennel megismerem, hogy özv Lóránth Jánosné által Nárai anya község déli végén téglából felállított Nepomuki Szent János szobrának állványa örök fentartására alapítvány czimén 50 ftot az az ötven ftot átvettem. Kötelezem magamat és utódaimat, hogy ezen összeget és kamatait az „Instructió” értelmében fogom kezelni és felhasználni. Minek nagyobb hitelül ezen alapító levelet egy eredeti és két másolati példányban kiállítottam.

Kelt Náraiban 1887 apr. 30

Jóváhagyom Szombathelyen 1887. máj. 6

Kornél püspök Balázsy Lajos plébános

Németh Tamás

Ismeretlen repülő tárgy Náraiiban

„Emberemlékezet óta nem történt olyan csoda, mint szombat délelőtt.”

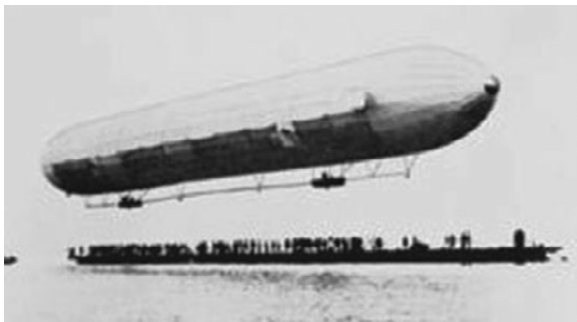
Miről szóltak a hírek száz éve? – Repülő landolt Nárai határában (1908). Fantáziánknek köszönhetően nem nehéz elképzelni, hogy egy reggel a rohanó XXI. század helyett az 1900-as évek elején ébredünk. Az ábrándozást megkönnyíti, ha kezünkbe vesszük a korabeli sajtó egy-egy példányát. A Szombathelyi Friss Ujság egyike volt azoknak a lapoknak, amelyek az országos hírek mellett napról napra beszámoltak a megyeszékhely dolgairól. Íme:

„Ismeretlen repülő tárgy Náraiiban. Emberemlékezet óta nem történt olyan csoda, mint szombat délelőtt. A rendkívüli események főszereplője, a falu határában landolt ismeretlen repülő tárgy első felfedezője a falu kanásza volt, aki a község bírójához rohant lélekszakadva, hogy elmondja mit hallott és látott a község határában.

– Bíró Uram! Egy füstölgő istennyilát láttam a falu rétjén; aztán nem maradt egy helyben, mindig felém hömpölygött. Az égből pottyant le. Azt hiszem valami ördögi masina lesz, mert mikor leesett, egy nagyot durrant, aztán füstölni kezdett. Jó lesz vasvillákkal, kapákkal, kaszákkal kimenni, mert bizony veszedelmes jószág. Hiába kiáltottam rá, nem maradt egy helyben, mindig közelebb jött hozzám. A bíró uram fejébe nagy szöveget ütöttek a kanász mondásai. Töprengett, rágt a bajszát, hogy most mitevő legyen. Végre kimondta a szentenciát.

– Jöjjön össze a falu bölcs tanácsa, deputációba menjünk ki a rétre. Kasza, kapa nem köll, de bicska jó lesz. Úgy történt. Kimentek a rétre. A füstölgő „masina” ott volt; de már nem hömpölygött. Bátorságot vettek hát a falu bölcsei és megközelítették a „masinát”. A falu bírása szólalt meg először:

– Nem ördög ez, hanem „luffballom”. Bizony léghajó volt az, melyet a katonai reáliskolában eresztettek föl, hogy megfigyeléseket eszközöljenek. A léghajót reggel 8 órakor bocsátották útjára és 11 óra tájban szállott le Nárai határában. A kanász, aki a léghajót először megtalálta és jelentést tett, 20 korona jutalmat kap.”

Az LZ1 léghajó első felbocsátása a Bodeni-tó felett 1900. július 2-án. Nem tartom valószínűnek, hogy a nárai kanász ilyen léghajót fedezett volna fel, inkább

hőlégballont tudnék elképzelni. Azonban a legenda léghajót említ. S vitathatatlan, hogy 1908-ban már létezett léghajó. Ekkoriban erről egy dal is járt Náraiban szájról szájra, amelyet Péntek László adatközlése alapján ismerhetünk:

*„Három paraszt kiment a libalegelőre,
Meglátott egy repülőt fent a levegőben.
Hej, koma micsoda eketaliga,
Hogy az isten csudájába került az oda.”*

Marton Melinda

ONCSA-házak Náraiban

Az 1940-es évek elején a Horthy-korszakban Somogyi Ferenc (szül.: Nárai, 1906) államtitkársága idejében fogalmazódott meg a rossz körülmények között lakó nagycsaládosok részére történő lakásépítési program 1941 és 1944 között

*A két egykori ONCSA-ház a Petőfi Sándor,
Újélet utca kereszteződésénél,
a Lövői utca elejéről fényképezve*

(Országos Nép- és Családvédelmi Alap), melyet a Belügyminisztérium 1940. XXIII. törvénye szabályozott. Somogyi Ferenc államtitkár közbenjárására Náraiban négy egyforma, kis alapterületű házat sikerült építtetni kormányzati pénzen, amely így négy-család számára nyújtott segítséget. A házak egymás szomszédságában a mai Petőfi Sándor utca és az Újélet utcák kereszteződésénél épültek fel. A becslések alapján az országban mintegy 12.000 „ONCSA-ház” épült a II. világháború végéig. A négy ház

közül mára már csak a jobb oldali áll, a bal oldali néhány éve elbontásra került, új tulajdonosa már a mai kornak megfelelő összkomfortos házat épített helyére.

Somogyi Ferenc az elmondások szerint később Kanadába költözött, ott kezdett új életet. Qínlandban hunyt el 1995-ben, ismert író, szerkesztőként.

Németh Tamás

Honvédeink üzennek

A második világháború befejező szakaszában rendszeressé vált, hogy a frontron harcoló katonák nem csak levélben üzentek haza szeretteiknek, hanem a Vasvármegye napilap is közölte rövid üzeneteiket „Honvédeink üzennek” rovatban. Volt, hogy naponta csak 3–4, de akadt mikor 10–30 ilyen üzenet jelent meg zömében 1944 második felében az újságban. Volt olyan hét, hogy csak egy-két nap, de volt olyan is, hogy mindennap akadt benne üzenet a távolból. Ezek az üzenetek általában szülőknak, testvéreknek, gyermekeknek, ismerősöknek, lányoknak szóltak, de akad közöttük olyan is, amely név nélkül közli, hogy szívesen levelezne a frontról egy barna kislánnyal. Az üzenetekben szinte minden Vas megyei település szerepel, némelybe szinte feltűnően sok üzenetet címeztek, pl. Vép, Torony, Rábahidvég stb. Olyan üzenetet, amelyet Náraiba címeztek kettőt sikerült felfedezni.

A Vasvármegye 1944. augusztus 25-ei számának a „Honvédeink üzennek” rovatból: A V. 624. tábori postaszámról (augusztus 18-ai kelttel) Kassai Sándor honvéd Náraiba üzen szüleinek, ismerőseinek és főként a lányoknak, jól van. Sok levelet vár.

A Vasvármegye 1944. szeptember 12-ei számának a „Honvédeink üzennek” rovatból: A C. 944. tábori postaszámról (szeptember 2-i kelttel) Gombás Imre tizedes Náraiba szüleinek, testvéreinek, ismerőseinek üzen. Egészséges. Szerető csókjait küldi.

Németh Tamás

Lóránth József tábori üzenetei

A háború befejező szakaszában a nagy emberáldozatot követelő időszakban megkezdtek hadba hívni a nőtlenek után a családosokat is. Ekkor kapta kézhez a behívóját – az utolsó behívás során – Lóránth József (Nárai, 1901. szeptember 28.) is, akinek feleségén kívül már két gyermeke is volt. Anna és József. Lóránth Józsefet 1944 szeptemberében sorozták be, sajnos a kegyetlen sors és a háború az ő áldozatát is kívánta, bevonulása után nem sokkal később 1944. október végén halt hősi halált Tiszakécskén, Újkécske városrészén. Nevét itt kopjafa őrzi, szülőföldjén Náraiban Hősi emlékmű. Lóránth József úgy halt meg, hogy a frontot sem érte el. Még itthon, Magyarországon esett el. Felesége haláláig hazavárta, azonban Lóránth József soha többé nem tért vissza, többet nem láthatta szeretteit, családjá sem láthatta többé. Csak a nekik írt néhány tábori postai levelezőlap maradt utána, melyen csak általánosságokat írhatott, valós harci és egyéb eseményeket tartalmazó üzenetek nem jöhettek át a cenzúrán.

Lóránth József üzeneteiből kirajzolódik a családjától nem önszántából távollévő, szeretteitől elválasztott, szeretteit szerető családapa képe, a katonáé, aki napok, hete óta nem étkezett, nem tisztálkodott, ruhát, bakancsot nem cserélhetett – a valós harci eseményekre csak következtetni tudunk. Írásain kívül csak az emléke maradt, ami családjában máig él.

Kedves feleségem és gyermekeim!

Kívánok sok jó egészséget, én egészséges vagyok. Kedves feleségem, csak vigyázzatok mert már én nem tudok rátok vigyázni, azért a kisgyermekeimet el ne hagyd. Majd talán a jóisten csak megsegít, mert 12én elmentük oda, ahol még sohasem voltunk, most csak kérjétek a jó Istent. Kedves feleségem csak minden után nézzél, mert minden csak a tied lesz addig az ideig, még a jó Isten haza nem segél. Azt nem tudjuk, hogy tovább is a tied maradok-e vagy sem. Kedves családom, csak még egy perczre mehettem volna haza, azis könnyebb lett volna, de nem lehet. Levelet mindennap írtam a vándor utamról és ezután is írok hacsak tudok. A ruhám a Bihácsinál van, egy Gencsi uszag oda vitte még egyszer kérlek

benneteket Kedves kisfiam és kislányom, el ne felejtsetek, úgy vegyétek, mintha mindig köztetek volnák, mert én minden perczen gondolk. Most Isten veletek. Csókollak benneteket ezerszer.

Budapest, 1944. szeptember 28.

Kedves feleségem és gyermekeim!

Vigyázzatok magatokra. Én is vigyázok magamra. Szombaton este majd írok, ha meg állapodtunk. A ruhám Bihácsánál lesz. Még egyszer csókollhattam volna meg a gy

Szombathely, 1944. október 1.

Kedves feleségem és gyermekeim!

Tudatom veletek, hogy Pestre érkeztünk és innen megyünk tovább. Tudatom veletek, a ruhám a Biácsinál lesz, ne agodjatok rolam mert nekem ezt írták. A számomra kedves feleségem csak nyugodj bele és légy kemény, vigyázzatok mindenre. Kedves feleségem a Janit fizess ki 150 pengővel és írással búzáat egy 400 kilot ugyan rossz helyre megyünk majd a jó Isten csak megsegít bennünket csak rendeztetek mindent mert én mindent megtettem de hiába volt minden. Egy bárczát dobtam fel, aki félig volt meg írva de nem volt idő aztis a mozgó vonatban irtam. Még hogy eljöttem egy éj szakát töltöttem ágyban akkor is 1 óraker ébredtem és azóta nem ismerem az alvást. Ugyan van kosztunk is, nem ismerünk mást mint amit innen hazulról elvittünk. Csak addig tarcson ki míg oda érünk de még az sokálesz pedig az volna jó minél előbb, mert addig nincsen nyuktunk. Isten veletek, csókollak benneteket édes apátok.

Csókollak Benneteket! Miskolc

Miskolc, 1944. október 2.

Kedves feleségem és gyermekeim!

Tudatom veletek, hogy még utazásban töltjük az életünket. Maradjatok jóban, én jól vagyok, akkor írjatok ha czimem lesz. Kedves gyermekeim csak azt szeretném, ha velem volnátok, mert nékem nagyon hiányoztok. Kedves feleségem csak dolgozzatok, csak keveset. Isten így hozta a sorsomat, én nem tehetek róla, így kívánja a haza. Kedves gyermekeim, én vigyázok rátok, ti meg el ne felejtsetek engem. Most csókollak benneteket édes apátok. Tisztölöm Suboricsékat és Németéket.

Sátoraljaújhely, 1944. október 3.

Kedves feleségem és gyermekeim!

Tudatom veletek, hogy még úton vagyunk és azt is tudjuk, hogy hova megyünk, Bocskára. Csak vigyázzatok magatokra, egészséges vagyok, addig ne írjatok még

czimem nem lesz írjatok meg ha a ruhám otthon lesz. Csókol benneteket édes apátok. Tisztelem a Reszkát és családját, Suboricsékat.

Máramaros-megye, 1944. október 4.

Kedves feleségem és gyermekeim!

Tudatom veletek, hogy egészséges vagyok, melyet nektek is kívánok. Kedves feleségem tudatom veled, mióta eljöttünk, azóta csak barangolunk és enni valót nem kapunk, a hazai elfogyott, most csak vagyok, majd ha hazamegyek elmondom, a jó Isten ha megsegít. Vigyázatok csak magatokra, én úgyis vigyázok rátok. Levelet ne várjatok sokat, mert nincsen postaforgalom. Ugyis írok minden nap. Isten veletek. Csókollak benneteket, édes Apátok.

Nagykanizsa, Taracsköz, 1944. október 5.

Kedves feleségem és kisgyermekeim!

Kívánok sok egészséget, én jól vagyok, de még mindig utazom. Kedves feleségem, újságot nem tudok írni, azt csak szóval szeretném meg mondani, mert azt úgyis tudjátok, hogy mi újság. Kedves kis feleségem és leányom, csak jól tanuljatok, nem felejtelek el benneteket, mindig eszemben vagytok nappal úgy, mint éjjel. Most csókollak benneteket, maradok szerető édesapátok. Csókolom a Reszkát családjával együtt.

Fülöpszállás, 1944. október 14.

Kedves gyermekeim és kis gyermekeim. Kívánok jó egészséget én, egészséges vagyok. Kedves feleségem tudatom veled, hogy Pesten keresztül utaztunk, most megyünk Nagykőrösre. Idáig mindig meg most is utazunk, mert nem találjuk az állományunkat. Azért megoldjátok felőlem majd amit a jó Isten akar, az úgy lesz, mert én segíteni nem tudok. Kedves feleségem és kis gyermekeim szeretném tudni, hogy mi van veletek, sajnos semmit sem tudok, hogy is áll az otthoni viszony, csak vigyázatok magatokra. Édes kisfiam szeretnék veled aludni, mert édes apád mióta eljött nem volt le róla a ruha meg a bakancs a lábamról,

csak a jó Isten haza segítsen. Kedves feleségem, majd többet írok minden felől, ha meg állapodom, addig hiába is írnl most Isten veletek. Csókollak benneteket ezerszer, édes apátok Lóránth József.

Budapest, 1944. október 20.

Kedves feleségem és kis gyermekeim!

Kívánok jó egészséget. Egészséges vagyok, vigyázatok magatokra. Isten veletek. Csókollak benneteket. Édes Apátok. Írnék többet, de nem lehet. Én is szeretném tudni mi van veletek, sajnos nem lehet, majd ha lehet akkor csak íratok, ha küldök czimet, addig várjatok.

Halas, 1944. október 20.

Majd ezután nem jött több üzenet. Csak a halálhír: Tiszakécskén elesett, halálát gránát okozta, ismeretlen helyen nyugszik. A következő levelet a háború után, a háborúban hősi halát halt Lóránth József gyermekei Lóránth Anna (aki nem sokkal később 1945 őszén agyhártyagyulladásban meghalt) és ifj. Lóránth József (a „Postás”) küldték gyermekfejjel édesanyjuk (Borsits Anna) testvérének Borsits Józsefnek Nagykanizsára.

Kedves Jóska bátyám!

E pár sor írásom a legjobb egészségben találjon. Mi csak megvagyunk. Kedves Jóska bátyám hallottuk Józsikáról a szomorú hírt, de bizony a Jóska bátyám még meg sem írta. Kedves Jóska bátyám mi sokat gondolunk magukra. De úgy látszik, maguk igen elfeledkeztek rólunk, hogy egy lapot sem ír. Kedves Jóska bátyám, hogy érték át az oroszok bejövetelét? Minekünk sok mindenünket elvitték. Most egy sincs a faluban. Most elmentek, de itt volt 1080 abban a kis faluban. Mi is 3 hétig a szomszédban laktunk. Elvittek minden lábbelinket. Édesanyánknak 9 hétig főzni kellett nekik. Kedves Jóska bátyám, sokat szenvedtünk, ugye? Még akinek édesapja volt! De miránk nem gondolt senki. Kedves Jóska bátyám keveset jártunk iskolába. Már a vizsgánk is megvolt. Nagyon jó bizonyítványt kaptam, tiszta egyesem van. Kedves Jóska bátyám szegény apánkról nem tudunk semmit, mindenki hazajön, csak az nem. Sokszor csókolja mindnyájukat Anna és Jóska.

Nárai, 1945. július 20.

Németh Tamás

Az utolsó bevetés

1944. augusztus 7.-éről 8.-ára virradó éjszaka a földközi-tengeri térségben állomásozó Royal Air Force (RAF) 205. Angol Bombázó Hadosztály gépei a Szombathely melletti katonai repülőtér elpusztítását kapták parancsba. Az eligazításon elhangzottak szerint az itt állomásozó német éjszakai vadászok egyre nagyobb veszteségeket okoztak az éjszaka támadó angol kötelékeknek, ezért volt szükség a repülőtér támadására és megsemmisítésére. Az olaszországi Amendola város bázisán kapott bevetési parancsot a 205. Bombázó Hadosztály 178. századába tartozó, KG-887 hívójelű, „vörös S” „SNAKE” törzsjelű Liberator VI. jelű gépe is, amelyet az angolok amerikai szövetségeseiktől kaptak kölcsön. Az

Messerschmidt 110-es típusú német repülőgép

USA adatai szerint a gép azonosítója B-24J-45CF 44-10385-92 volt. A gép hétfős legénysége önfeledten és feszülten várta a felszállási parancsot, mit sem sejtve, hogy ez lesz életük utolsó bevetése, a repülőgép és a legénység pályafutása ezen az éjszakán a magyarországi Náraiiban számukra véget ér.

A bevetésre 74 bombázó kapott felszállás parancsot, köztük 47 db Wellington, 19 db Liberator és 8 db Halifax típusú repülőgép. A 74 repülőgépből 72 sikeresen elérte célpontját, a szombathelyi repülőteret, majd küldetésüket teljesítve indultak vissza bázisukra. A bevetés során a berepülő angol gépek a célpont közelében német éjszakai vadászok jól szervezett nem várt elhárításába ütköztek, lévén az éjszaka folyamán a szombathelyi repülőtéren 5 db Messerschmidt 110-es német éjszakai vadászgép volt ügyeletben, amelyek a Szombathelyen állomásozó NJG. 6. éjszakai vadászrepülő osztály III. ezredének 7. és 9. századához tartoztak.

A német gépek rögtön felszálltak, és ellentámadásba kezdtek, majd ezt követően üldözőbe vették a már hazafelé tartó angol bombázókat. Az egyik Messerschmidt, a 7. század állományába tartozó gép pilótája Heinz Sawert főtörzsőrmester Szombathelytől Nárii irányában üldözőbe vett egy B-24-est.

*Ilyen Liberator B-24-es típusú repülőgépet
lőttek le Nárii légtérében*

A pilóta rádióforgalmazásáról fennmaradt jelentési napló tanúsága szerint a német főtörzsőrmester hajnali 01 óra 10 perckor 3000 méteres magasságban a menekülő Liberatort Nárii légtérében célra fogta, majd a települést elhagyva lelövését igényelte a 14 Ost. N/ HO-17-es térkép-kódnál Magyarországon, Steinamanger-től (Szombathely) délnyugatra. A kódolt Luftwaffe térkép visszakódolása

alapján a kód pontos helyszíne Nárii és Pornóapáti közötti területet fedi. Miután az engedélyt megkapta, a B-24-est több lövéssel sikeresen kilőtte. A Liberator a találatoktól még a levegőben kigyulladt és felrobbant, majd darabjaira törve a Pornóapáti uradalmi erdőbe csapódott, letarolva fákat.

Ezen az éjszakán négy repülőgépet tudtak a németek kilőni, a Nárii térségben megsemmisített volt az egyik, a főtörzsőrmesternek pedig ez volt a 16. légi győzelme. A balszerencsés sorsú repülőgép személyzete ezen a végzetes bevetésen a következő volt:

Wardle George Glenly 27 éves RAF. 531058 lövész-őrmester, aki meghalt

Hurlburt John Barclay 21 éves RCAF. J/27631 pilótahadnagy, aki meghalt

Fairney William Dawson 20 éves RAF. 53255 navigátorhadnagy, aki meghalt

Noonan John Douglas C. 21 éves RAF. 1622261 bombacélzó-őrmester, aki meghalt

Walker Robert Bruce ? éves RAF. 1553488 rádiós lövész-őrmester, aki meghalt

Ludlow M. S. ? éves RAF. (száma nincs a nyilvántartásban), ?-őrmester, aki fogságba esett?

Wicks W. F. ? éves RAF. (száma nincs a nyilvántartásban), ?-őrmester, aki fogságba esett?

Arrafelé élt az egyik majorban egy juhász is, aki még az éjszaka folyamán a baleset helyszínére ment, és mint később kiderült, a pilóta kezéről lecsatolta az óráját, a lábáról pedig a bőrbakancsát. Nem sokáig örülhetett szerzeményeinek, ugyanis másnap a csendőrök megjelentek nála és elkobozták frissen szerzett tárgyait. A juhász akkori elmondása alapján a pilóta teste teljesen el volt szenesed-

ve, keze bőrkesztyűben a kormányra sült. A zuhanó gép által letarolt fákat később a lakosság kitermelte, és tüzelő gyanánt haszszállította. Az eset folytatását a Magyar Királyi Csendőrség Központi Nyomozó Parancsnokságának az esetről tett jelentéséből ismerhetjük meg: „1944. augusztus 8-án hajnalban a Pornóapátitól észak-keletre 500 méterre lévő uradalmi erdőben egy valószínűleg angolszász eredetű 4 motoros bombázó zuhant le. A helyszínre kiszállt csendőrrajőr a roncsok mellett 3 halottat és egy súlyos sebesültet talált.” Az esetet eképpen jegyezték be a pornóapáti Halotti Anyakönyvbe:

1944/13. sz. bejegyzés:

„Pornóapáti község előjárósága 1961/1944. sz. alatt bejelentette, hogy 1944. augusztus 8-án hajnali 2 órakor az uradalmi erdőben egy férfi hullát talált. A hulla ruhája után ítélve, s mert lezuhant repülőgép roncsai körül feküdt, angol katona. Életkora 25 év körül. Magas, sovány, szőke, borotvált. Homlokán, arcán és fülén égési sebek, jobb szeme kiégett, végtagjai összetörtek. Azonossági jegye nincs.”

1944/17. sz. bejegyzés:

„Pornóapáti község előjárósága 1962/1944. sz. alatt bejelentette, hogy 1944. augusztus 8-án hajnali 2 órakor az uradalmi erdőben egy férfi hullát talált. A hulla ruhája után ítélve, s mert lezuhant repülőgép roncsai körül feküdt, angol katona. Életkora 31 év körül. Középtermetű, szőke, borotvált. Arca, keze összeégett. Koponyája betörött. Karján: A 171744 J.B. Hurlburt azonossági jegy.”

1944/18. sz. bejegyzés:

„Pornóapáti község előjárósága 1963/1944. sz. alatt bejelentette, hogy 1944. augusztus 8-án hajnali 2 órakor az uradalmi erdőben lezuhant repülőgép roncsai körül egy férfi hullát emeltek ki, aki ruhája után ítélve angol katona lehetett. Életkora 25 év körül. Középtermetű, szőke, nyírott bajuszú. Homloka a jobb oldalon bezúzva, végtagjai összetörve. Nála W. D. Fairney Offr. L. E. 535255 R. A. F. azonossági jegy.”

1944/19. sz. bejegyzés:

„Pornóapáti község előjárósága 1964/1944. sz. alatt bejelentette, hogy 1944. augusztus 8-án hajnali 2 órakor az uradalmi erdőben lezuhant repülőgép roncsai alól egy férfi hullát emeltek ki, aki ruhája után ítélve angol katona lehetett. Életkora 30 év körül. Középtermetű, szőke, borotvált. Koponyája és végtagjai összetörtek. Nála I. 62261 L. E. Noonan azonossági jegy.”

*Ismeretlen fényképész,
a Dunántúlon ismeretlen helyen
készített felvétele, amely akár
Náraiban is készülhetett.*

*Egy ejtőernyő nélkül lezuhant hajózó
valahol a Dunántúlon 1944 nyarán*

Mind a négy bejegyzést 1944. augusztus 9-én rögzítette a Halotti Anyakönyvbe Benőfi Vilmos községi anyakönyvvezető. Egy másik jelentésben pedig így rögzítették írásba az eseményt: „A Szombathely-burgói th. ut 13,5 km. szelvényénél Pornóapáti község határában az uttól jobbra 700 m. távolságra egy kétmotoros Wellington gép a levegőben felrobbanva lezuhant. Személyzete közül 4 meghalt, 1 megsebesült, akit elfogtak. A gép mellett két darab ejtőernyőt és több fel nem robbant bombát találtak.” Amint később kiderült, nem kétmotoros Wellington, hanem négymotoros Liberator repülőgép zuhant le.

1943. október. Richard Bridges hadnagy volt az első, hazánkban elfogott amerikai pilóta Kőszeg térségében

A Vasvármegye napilap így tudósított a támadásról: „Szombathely környékét bombázták hétfőről keddre virradó éjszaka az angolszász terrorgépek. Hétfőről keddre virradó éjszaka 1 órakor Szombathelyen megszólaltak a légoltalmi szirénák. Röviddel a szirénabúgás után megjelentek az ellenséges gépek a város légterében és környékén, majd a világító rakéták fénnel világították meg az eget. A német éjjeli vadászok azonnal működésbe léptek, közben pedig bombarobbanások zúgtak bele az éjszakába. A bombatámadás mintegy tizenöt percig tartott...” A cikk nem közölte, hogy a repülőteret bombázták, csak azt említette, hogy itt-ott kisebb tüzek keletkeztek, de a tűzoltóság gyorsan eloltotta azokat. Emberéletben ezen az éjszakán nem esett kár. A légi-riadó egyébként hajnali fél háromig tartott. Valójában azonban a támadás komoly károkat okozott a reptéri

kifutópályában és épületekben. A repülőtérré még az ott dolgozó bomba, s az időzített bombák még délelőtt is robbantak. 2-3 nap kellett a tűzszerészeknek, amíg a repülőtér ismét használható állapotba került.

Különös, hogy a Pornóapáti Halotti Anyakönyv 4 halálesetet rögzít, ezzel szemben az angolok tényként közlik 5 hajózőjuk halálát. Tény, hogy a csendőrségi jelentés 3 halotról és egy súlyos sebesültről beszél. Nagyon valószínű, hogy a súlyos sérültet, akit a szombathelyi kórházba szállítottak be, később hunyt el. Így lett ő az esemény 5. áldozata. A Halotti Anyakönyv 4. sorszám alatt bejegyzett katonát a gép roncsai alól szedték ki, ezért a kiérkező csendőrök őt nem láthatták, ezért jelentettek csak 3 halottat és 1 sebesültet a tényleges 4 halott és 1 sebesült helyett. A gép környékén két ejtőernyőt is találtak, ezért feltételezhetjük, hogy az eltűnt két katona sikeresen katapultált, mivel erről az éjszakáról angol ejtőernyősök elfogásáról nincsenek levéltári adatok. Valószínű, hogy az eltűnt két katona épségben megúszhatta a tragédiát, és a határ közelsége miatt átszöktek német területre (ma Ausztria), és ott vették őket őrizetbe. A hadifoglyok a háború után visszatértek és leszereltek, így róluk az adatok eléggé hiányosak. Ha még élnek is valahol, 80-85 évesek lehetnek.

A négy hősi halott katonát (akik a helyszínen hunytak el) az akkori szokás szerint a lelövés helyén az erdőben temették el, megjelölt kollektív parcellában, míg a súlyosan sérült katonát, aki a szombathelyi kórházban hunyt el, Szombathelyen temették el. A háború után – miután normalizálódott a helyzet, közel két év elteltével – 1946 májusában exhumálták a négy katonát az erdőből, az ötödiket pedig Szombathelyről. De nem csak őket, hanem az összes Magyarországon másutt eltemetett angol katonát, és holttestüket Solymárra szállították, és az ott kialakított hősi temetőben helyezték őket örök nyugalomra.

A Nári térségében hősi halált halt katonák a Brit Nemzetközösségi Hadisírgondozó Iroda fennhatósága alatt lévő Solymár melletti Angol Katonai Temetőben található 3. parcella, A. sor, 4., 5., 6., 7. és 8. sírhelyekben alusszák örök álmukat. A temető fenntartásáról és gondozásáról az eltemetett katonák hazája, Nagy-Britannia gondoskodik.

Az eset pontos felkutatása és összeállítása során segítségemre volt a velem egykorú, Nyíregyházán élő Jánkfalvi Zoltán, akinek kapcsolatrendszerét felhasználva sikerült adatokat beszerezni angol és német levéltárakból. Ő a II. világháború légi ütközeteinek egyik legismertebb hazai kutatója, írásait, publicisztikáit rendszeresen közlik a szaklapok.

Németh Tamás

A II. világháború vége – a „felszabadítás” – egy 18 éves nárai lány szemével

Kisjáplán laktunk (Nárai-Felsőcsatár közötti egykori major, szerk.). Mondja egyszer az apám – mert már hallotta, hogy az oroszok Pesten járnak, és hamarosan ideérnek hozzánk is – ott az a nagy disznó, vágjuk le, aztán sózzuk be. Ez meg is történt, a húst annak rendje-módja szerint besózta, elkészítette. Az aprólék ugye, mire az oroszok ideértek Pestről azért jól elfogyott, de a sonkák, ilyesmik azok megmaradtak. Szegény apám, mivel az első világháborúban orosz fogságban is volt, ezért tudta, hogy az oroszok milyenek. Mindent elvisznek majd ha ideérnek, mivel éhesek lesznek és enni akarnak. Azt mondja dugjuk el a lisztet meg a zsírt. A lisztet aztán belerakta zsákokba, a zsírt pedig 2-3 vindölbe, majd ezeket nagy fa ládába. Volt zsír bőven, mert nagy disznó volt, volt mit ennie. Arrafelé nagy tölgyfák voltak, bőven termett makk, lucerna, lóhere. Aztán a birkaakol előtt nagy gödröt ásott, azt kibélelte szalmával, úgy rakta bele a ládákat. Tyúk is rengeteg volt, elfutkoztak az erdőbe, eljártak kukacozni, de estére mindig megjöttek. Birka is volt, mivel ott volt egy nagy juhodály, meg aztán ott lakott a juhász is. Ő fejt, sajtot csinált, érlelt. A juhász is ott lakott mellettünk, mivel a házban két lakás volt, az ő bejárata déli, a miénk pedig nyugati irányba volt, keletre pedig néztek a szobaablakok, a konyhánk ablaka is keletről volt, így el lehetett látni egészen a Nagyjáplai dombig. Akkor még volt ott egy üres szoba is, ahol a juhász a birkákat szokta füstölni, ezenkívül még egy nagy kamra volt a házban. A ház is, a birtok is, Kisjápła is, meg Nagyjápla is az mind a Janzsó birtokosé volt.

Mikor elmentek az ágyuk, aztán meg a gyalogosok is, akkor azt mondta az apám, most már mindent felvehetünk. Vettük fel először a lisztet, mikor már leértünk, az egyik zsákkal húzzuk ki, hát uramfia, hirtelen ott termett mögöttünk két orosz katona. A zsírt már aztán később szedte ki, de én már akkor nem voltam ott. Na, amikor szedtük fel az egyik zsákkal a lisztet, odaáll ez a két puskás orosz katona: Zdrasztvujtye Pápá! Köszöntöttek, kérdezték, hogy mit csinálunk. Mondja neki apám oroszul (aki még az I. világháború idején a fogságban tanult meg oroszul), hogy leástuk a lisztet, mivel sokan vagyunk, mert ha nem ásta volna le, akkor elvitték volna. Hát jól van, ott elbeszélgettek oroszul, egyszer csak mikor már végzett, mondja: – Papa, papa, bárizsnya szpáty? (A lány alszik?) Mondja apám: – Málenkij bárizsnya! Magyarázta nekik, hogy fiatal még a lány. De hát olyan erőszakosak voltak, hogy egy jó fél óráig ott kínlódtak. Akkor az egyikük elvitte a nővérgazdát, apámat meg a Kapuit be a birkaakolba, hogy megnézi a birkákat. Úgy csinált, minthogyha értett volna hozzájuk, pedig dehogy értett! Azért vitte el őket, hogy ott maradjak a másik katonával egyedül, aztán majd ő bír velem. Na de hát nem bírt, mert szegény anyám odaadott egy seprűt,

hogy söpörjem össze az udvart. Én söpörtem is, de az kikapta a kezemből, de én visszavettem. Aztán így ment egy darabig, hogy hol én kaptam ki, hol ő kapta ki. Aztán csak veszekedtünk. Hát már olyan sokára azt mondja anyám az oroszoknak, kérdezd meg a papát. Hát az ment is be ugye az akolba. Anyám odaszól apámnak, most menj be a legbensőbb sarkába velük. Be is ment ám oda, ment is utána az orosz. Mikor beért apámhoz kezd magyarázni. Én anyám mögött álltam, hátranyúlt, meghúzta a szoknyámat, azt mondta: most csak fuss, fuss! Nahát, én elfutottam egészen Nagyjápláig az erdőszélig. Föl egészen a kis erdőig, ott rendes gyalogút volt. Olyan gyertyánbokor alá bújtam, amiből csinálják úrnapiján a sátrakat. Ott feküdtem benn. Ott ültem egész délután, estig, amíg be nem sötétedett. Szerencsémre nem találkoztam útközben egy katonával sem. Mondtam magamba, hogyha itt jönnének elkapnának, elvinnének. Sötétedés előtt nem is mertem előjönni. Amikor aztán az erdőn át hazaértem, hallok ám szegény anyám sírva mondogatja: Ágnes, Ágnes hol vagy? Én meg nem mertem kiabálni, mert nem tudtam, hogy nem-e álltak el. Ott volt egy szép, nagy körtefa odáig ellopóztam. Én nem mertem megszólalni, csak a zsebkendőmet lobogtattam ki a fa mögül. Mikor anyám észrevett nem szólt semmit, hanem apámhoz bement, hogy az Ágnes a körtefánál van, él. Akkor anyám hozott nagykendőket, kötött nyakravalókat, azt mondta: – Gyere, most csak menjünk. Kérdem, hová? Hát azt mondja, apám mondta, hogy nem maradhatunk ám itt, mert az éjjel ezek visszajönnek. Ekkor bementünk az erdő közé, a postaút és a csordaút közé, mivel a faluba nem mertünk bejönni, attól tartva, hogy hátha ott keresnek majd bennünk. Ugyanolyan lombos gyertyánbokor alá feküdtünk be, mint amilyenben délután voltam. Reggelig itt voltunk. Egész éjjel nem aludtunk, úgy féltünk. Közben egész éjjel az orosz katonák mentek az úton teherautókkal, tankokkal, bevilágítottak mihozzánk is, mivel közel voltunk az úthoz, de bennünket nem láthattak, mert el voltunk bújva. Reggel mikor már jól kivilágosult, azt mondja anyám, most elmenjünk be Náraiba. Mikor beértünk a faluba, engem letett ide a Péntek Ferenčekhez, akikkel jóba voltunk nagyon. Oda orosz tiszteket szállásoltak el. Ők be is fogadtak, ott voltam náluk. Anyám meg elment haza megmondani, hogy engem behozott a faluba, jól vagyok, nincsen semmi bajom. Apám szintén eljött otthonról. Ő meg egész éjjel itt volt Lóránthék kertje alatt, mert meg azt hitte, hogy ott vagyunk. Akkor anyám később visszajött – mert otthon a testvéreim mondták neki –, hogy apámnak igaza lett, éjjel megjelentek az oroszok, őt meg elhajtották, hogy mutassa meg, hogy hol vagyok. Úgyhogy a házban reggelig csak a három gyerek maradt ott. A gyerekek persze sírtak. Pistinek, a 11 éves öcsémnek, az egyik orosz katona egy hasábfát tett keresztbe a szájába, hogy ne tudjon sírni. Apámat meg elhajtották. Fegyverrel kényszerítették. Úgy, ahogyan volt egy szál pizsamában. Abban kellett bejönnie a faluba, hogy mutassa meg melyik házba bújtatta el a lányát. Még jó, hogy nem lőtték agyon, mivel nem mutatta meg, hogy hol vagyok! Gondolom kivirradt, addig kínozták biztos, aztán utána elmentek,

magára hagyták. Aztán anyám hazaért. Láttá, hogy micsoda világ volt, apámnak igaza lett. Visszajöttek ám az oroszok éjjel engemet keresni! Aztán kerestek, de mivel nem találtak sehol, apámtól kérdezték, hogy hol vagyok. Ő pedig mondta nekik, hogy nem tudja. De hát honnan is tudhatta volna, mikor mi anyámmal elmentünk, amikor elindultunk, még mi sem tudtuk előre, hogy merre megyünk. Miután engem behoztak Péntekékhez, anyám visszament Kisjáplánra. Addigra már apám is hazaért, akkor mondta anyámnak, hogy micsoda világ volt itt az éjjel. A gyerekek reggelig sírtak, őt meg elhajtották, úgy ahogyan volt, egy szál pizsamában. Egész éjjel a Lóránthék Bolygólyában feküdt, mivel azt hitte, hogy ott vagyunk, úgy ahogyan volt, egy szál pizsamában. Ezután apám reggel hazament. Úgyhogy ott laktam Péntekéknél hátul, oda nem mertek bejönni a közkatonák, sőt nem is jöhettek, mivel oda orosz tisztek voltak elszállásolva. Eltelt olyan kéthárom hét, akkor aztán átköltöztem Lóránthékhoz, akikkel szintén igen jóban voltunk. Azt mondja egyik nap a Rozi néni: rakjátok meg a szekeret ganéjjal, aztán vigyétek ki a Csaritára! Hát mi meg is raktuk. Azt hittük, hogy már nem kell félni a katonáktól, mivel a tisztek már itt voltak, tőlük meg tartottak a katonák. A faluban már majdnem szabadon közlekedhettem egyedül is, de csak nappal, mert akkor nem mertek bántani. Na, akkor ugye megraktuk a szekeret, azt mondja az Aranka: menjünk! Hát alig indultunk el, alighogy kiértünk a Csárda-úton, már jól fölértünk majdnem az Iker Lőrinc földjéhez, ott volt egy kis erdő, ott szoktunk eljárni, közelítettünk, nem mentünk a Saághy-úton. Hát amikor odanézek, az a két katona jön szembe. Mondom: Vera, odanézz! Jön ez a két gazember orosz katona! Leugrottam a szekérről, és futottam vissza be a faluba. A Vera megfogta a teheneket, megfordult velük, de én ezt már nem vártam meg. Újra bementem Péntekékhez, mondtam nekik, hogy megint megláttam azt a két katonát, de ők is engem. Azért mentem megint a Péntekékhez, mert gondoltam most a Verát utoléri, követni fogják, és a tehénszekér után bemennek és megtudják, hogy hol vagyok. Péntekék beengedtek, ott aludtam náluk talán megint egy hétnél tovább. Olyan rendesek voltak, adtak enni, inni, szóval rendesen elláttak, miközben bújtattak is. A két orosz katona, mivel megláttak, hogy még itt vagyok, éjszaka járták le a házakat, engemet kerestek mindenáron. Bementek a házakba, amikor már aludtak az emberek és húzkodták le mindenkinek a fejéről a takarót. Később mondta a Gergőné, hogy tett egy nagy fejszét az ajtóba, mivel náluk csak lányok voltak és ha azokhoz hozzá mertek volna nyúlni, beléjük vágta volna a fejszét. A lányok befeküdtek az ágyak alá, így mindig a férfiakról húzták le a takarót. Pedig mi is ott voltunk. Bennünket nem láttak, mert mi még csak meg sem mertünk szusszanni, amíg ott voltak. Aztán így nem vettek észre bennünk. Szegény Rozi néni azt mondja, ha valamelyikteket el akarták volna vinni, beléje vágta volna a fejszét. Utána mondtuk neki: jaj, hogyan mártotta volna bele, hiszen lelőtte volna ott egyből! – Meg utána szépen sorba mindenkit. De hát aztán hála isten énrám nem találtak. Ez volt a szerencsém.

Később apám, a Pisti, a János meg én Oladból jöttünk haza kertek alól, mert Oladban is bujkáltam akkor. Az Annus nővérem oda ment férjhez. Ők meg ide menekültek ki. Nem sokkal korábban született meg a nővérem fia, aki akkor még csak olyan két vagy három hónapos lehetett. Azt mondják: elmenjünk haza, fogjál be Lajos, mert voltak lovai, szekerei. Befogtak, engem meg fölültettek a szekérre. Hát már javába jöttünk haza a szombathelyi úton, jöttek ám szembe az úton az orosz tankok. Ja, de a lovaktól nem férték ám el. Olyan rendesek voltak azok a katonák, hogy egyikük leszállt a tankról, és a lovakat félrevezette, hogy a tankok el tudjanak menni. Mikor aztán az utolsó tank is elhaladt, akkor visszament ő is a helyére. És meg se néztek bennünk, hogy kik vagyunk. Látták a kisgyereket, én is ott voltam, de ők énrám sem néztek. Így el tudtunk menni Oladra. Akkor az Annusnál voltam talán két-három hétig is. Ott a padláson laktam, oda bújtattak el, hogy ne legyen szem előtt. A padlás tele volt szénával. Még ekkor is bujkálnom kellett, az elől a két gazember orosz elől, hogy ne találjanak meg. Mert minden áron meg akartak kapni, minden áron ki akartak készíteni. Gondolták, ezt ha egyszer megfogjuk, jól kikészítjük, de azért sem marad meg, annyira vérszemet kaptak. Úgyhogy amikor már majdnem megint megfogtak, a szüleim elküldtek Oladra a nővéremhez. Egyszer csak mondja ám a sógorom, az Annusnak a férje, hogy Ágnes most baj van, mert már innen hordják a ruszvik (oroszok) a szénát. Most ha lefogy a széna, téged megtalálnak. Hát akkor aztán apám, meg a Pisti, meg a János, hazahoztak, mert ők meg Kelemen-majorban voltak. Az erdőn keresztül jöttünk haza Oladból. Mi ott annyi méter ruhát, vásznat találtunk útközben, hogy azt el sem lehet mondani. Sőt, utunk során annyi orosz katonával találkoztunk, de senki sem bántott bennünk. Mi egy-két méter tekercs ruhát fölfogtunk, cipeltük mind a hárman, meg még talán apám is, de arra nem emlékszem. Mikor hazaértünk, szerencsére nem voltak ott oroszok. Azt mondja a Kapuiné – mert kereszteltettem az Ágnest nekik (azért lett ő is Ágnes): kis komaasszony! – mit hoztak maguk? Hát mondjuk, mennyi ruha el van szórva, ezekkel van tele az erdő, hát Szombathelyről mind kiszórták ide az erdőbe. Jaj, ne hozzák! – vigyék vissza, dobják ki! Az csak egy álom! Holnap érte jönnek, mind elviszik! Hát úgy is lett. Mind elvitték az oroszok. Vitték tovább. Azt szedték tőlünk össze, amit már egyszer kiselejteztek, eldobáltak útközben. Mondták, hogy Szombathelyen az összes üzletet kifosztották, kirabolták, aztán meg megunták, kidobálták. Mi párat hazahoztunk, de amelyik orosz csapat nem talált az üzletekben már holmit, azok meg mitőlünk vették el.

Ezek után elmentünk ki Kisjaplára körülnézni. Nagy szerencsémre a két katonát aztán többet nem láttam. Hogy mi lett velük nem tudom. De miattuk kellett bujkálnom jó pár hónapot. Pedig rengeteg katona volt még akkor is a faluban, számtalan helyre voltak elszállásolva, de más nem akart bántani. Ezek után már én is bátrabb lettem. Eljártam moziba is. Mert a későbbi Állami Gazdaság, az akkori Eörssy kastély falára vetítettek az orosz katonák filmeket. Oda ezek után

már elmertem én is menni, mert más nem akart bántani, csak az a kettő. De addigra ők eltűntek. Sőt, akkorra már többen is összeálltak a falubeli lányok közül az orosz katonákkal, többen is udvaroltattak. Volt ilyen is, mert sokáig itt voltak. De feleségül nem vettek el senkit sem. Igaz, nem csak engem, hanem másokat is hajtottak korábban az oroszok. Akinek szerencséje volt az megmenekült, akinek nem, azt elkapták, ráfizetett. Sajnos azok is sokan voltak ám! Az is megtörtént, hogy elkaptak valahol egy nőt, hozták magukkal Náraiiba. Őt bezárva tartották egy házban, és ott használták. A nő pedig idegileg kikészült, a végén már teljesen bolond lett, a kezeivel törte ki a ház ablakait. Ekkor az oroszok fejbe lőtték és kivitték az erdőbe. A Náraiak hozták be és temették el a temetőbe. Ma is itt nyugszik a kápolnától még hátrafelé, a középtől jobbra, a megdőlt fa környékén. Gondolom, nekem is ilyen sorsot szántak... ha elkaptak volna, elvittek volna valahová magukkal. Ennek az egésznek, az én üldözésemnek szegény apám lett az áldozatja. Mikor éjjel elhajtották és kínozták, ott kellett neki feküdni egy szál pizsamában a Bolygóparton, abban a hideg tavaszi időben, úgy felfázott, hogy abból többet nem tudott kigyógyulni. Ehhez még hozzájött az a több hónapos stressz is, ami az üldöztetéssel járt. Egészen fiatalon, rá két évre, 1947-ben temettük el.

– És mondja Ágnes néni, csinos lány volt 18 éves korában?

– Hááát...? – látod, fiam ilyen világ volt akkoriban.

Németh Tamás

Emlékek a háború utáni időkből

Nárait 1945 nagypéntek este foglalták el az oroszok. A nap folyamán még néhány német katona kerékpáron ide-oda cikázott a faluban. Estére aztán eltűntek. Mi a Hertelendy Miklós bácsi pincéjében (*ez a ház ma már nem áll, Kassaiékkal szemben volt ez a szép tornácos ház*) éltük meg a „felszabadulást”. Sok ember, főleg szombathelyiek gyűltek ott össze, mert az esetleges ágyúzás elől ez biztosabb helynek mutatkozott. Egyszer csak kitérült a pinceajtó és özönlött ki a nép. Egy géppisztolyos orosz állt az ajtó közelében, pár méterrel tovább az utca felé meg egy második. Én a tömeg közepe táján voltam körülbelül. Egyszer csak azt súgja az előttem álló: motoznak, elveszik az órákat! Erre gyorsan levettem a karórátam és bedobtam az oldalt fekvő kiskertbe, így nem talált az orosz nálam semmit. Másnap odaosontam és meg is találtam az órát.

Nagyszombat reggel a Vaskeresztes környékére visszavonult németek több gyújtólövedékkel „üdvözölték” a feladott Nárait. Éppen az udvaron voltam, mikor nagy süvöltéssel az udvarunkon álló fából épült szín tetejétől pár méterre egy vörös csóvájú löveg repült át. Hertelendyék egy szalmakazlát egy másik lövedék eltalálta. Az le is égett. Láttam tüzet más irányban is, de azt nem tudom, kinek mi jét érintette. Mindenesetre az gazemberség volt, hogy a németek így akartak bosszút állni vereségükért, mert ilyesmivel csak a civil lakosságnak ártottak és nem az ellenfélnek.

A háború végére még jól emlékszem. Azon a májusi napon a faluban állomásozó oroszok körében egyszer csak nagy örömrivalgás támadt. Dobálták a fegyvereket a levegőbe és kiáltozták „vojna kaput”. Meg lehet érteni őket. A mindennapi halálveszély hirtelen megszűnt számukra. És talán reményük is támadt, hogy majd valamikor csak megint hazakerülnek. (*De maradtak. Ha nem is ugyanazok. És milyen soká!*)

A háború utáni közvetlen időkben nagy veszélybe kerültek a férfiak is. Különösen a katonakorúak. Az oroszok kisebb-nagyobb csoportokban kísérték országszerte a foglyokat a gyűjtőtáborokba. Útközben az ügyesebbek és szerencsésebbek megszöktek. Mivel a kísérő oroszoknak szám szerint kellett csak elszámolniuk a rájuk bízott foglyokkal, véletlenszerűen a járóelőkbből újra feltöltötték a létszámot. Néhány mai lakosnak ismert még biztos, hogy egy ilyen eset egy náraival is megtörtént. Szombathelyen az utcáról vitték el, és csak évek múlva jött vissza az orosz fogságból.

A háború következményei a mindennapi életben sokáig érezhetők voltak. Személyes élményeim közül felsorolok néhányat:

Mivel a szombathelyi iskolákat már 1944 őszén a bombázások miatt bezárták, az a veszély támadt, hogy a diákoknak egy iskolaévük elveszik. Hogy ezt elkerüljék, az illetékesek elhatározták, hogy az évet a nyári hónapokban bepótolják. Így

aztán júliusban és augusztusban iskolába jártunk. Igen ám, de hogyan. Az oroszok minden kerékpárunkat elvitték. Így csak Szent Péter lovai maradtak. Mentünk mindennap gyalog. Idővel nagyon belejöttem. A legjobb teljesítményem 55 perc volt hazulról a Széchenyi utcai premontrei gimnáziumig. Előfordult, hogy útközben megállt egy orosz mellékkocsis motorkerékpáros és felvett, de a falu vagy a város szélén megint letett, mert nem volt megengedve az orosz katonáknak, hogy a civil lakossággal érintkezzenek. Annál nagyobb elismerés illeti az ilyen nem is kevés emberséges orosz kiskatonát.

Egyszer iskolából jövet a nárai temetőben nagy mozgolódást láttam. Sokan álldogáltak egy sír körül. A kíváncsiság engem is odavitt. Hát akkor tártak fel egy sírt, melyben egy elesett orosz női katona volt eltemetve. Borzalmas látvány volt. Mondták aztán, hogy az oroszok elrendelték, hogy a környéken elesett orosz katonákat exhumálják és a szombathelyi akkor hősi temetőnek nevezett temetőben helyezték el őket. Hát ezt a munkát végezték éppen Náraiban is.

Egy másik alkalommal ismét az iskolából jöttem. A téglagyári domb aljában szántott egy perinti gazda két lovával. Éppen mikor vele egyvonalban voltam, egy nagy robbanás riasztott fel. Megrémülten láttam, hogy az egyik ló hasából lógnak ki a belek, a másik lónak meg egyik hátsó lába hosszában el van hasadva. Hála isten, az embernek semmi baja nem lett. A helyzet az volt, hogy a valamikori téglagyárat a németek pár nappal az oroszok bevonulása előtt felrobbantották, mert tele volt lőszerrel. A robbanás következtében fel nem robbant lőszer is szóródott szét. Egy ilyen, valószínű kézigránára lépett rá az egyik ló szántás közben. Sok szerencsétlenség történt egyébként ott a romokban annak idején. Sok szombathelyi töltényt gyűjtött, hogy a fémet értékesítse. Nem egy fizetett rá erre kezével lábával.

Egyszer néhány falubeli fiú a Mocsolában egy páncéltörő öklöt talált. Persze izgatta a fantáziánkat, hogyan működik egy ilyen akkor nagyon hírhedt fegyver. Fogta az egyik fiú, rácélezott egy fűzfára, és megnyomta a gombot. Nagy lángnyelv csapott ki hátrafelé. Csak az Isten mentette meg egyik, a lövő háta mögött féloldalt álló fiút a szerencsétlenségtől. Hát senki sem tudta, hogy a páncélöklől mögött nem szabad állni. A fűzfa sorsára nem emlékszem.

Egyik nap, mint a tűzvész terjedt el a hír, hogy megjöttek az elhajtott lovasgazdák Ausztriából. A hír igaz volt, csak a gazdák lovak nélkül jöttek vissza. Lovaik csak akkor voltak, mikor a faluban állomásozó magyar honvédelmi minisztériumi tisztek őket arra kényszerítették, hogy vigyék el őket és családjaikat az oroszok elől nyugatra. Hónapokig tartott, mire vissza tudtak jönni. Lovaik elpusztultak, vagy megették őket. Néhány nevet az érintettek közül ismerek, de nem mindet. Jó lenne tudni kik voltak, és miket értek meg, mire megint visszatérhettek családjaikhoz.

Persze a lovak. Ez egy nagy probléma volt. A front átvonulása után a faluban úgymond egy ló sem maradt. Hogyan lesz a szántás-vetés? Egyszer csak, való-

színű nem sokkal a háború vége után hirtelen, egy egész lovashorda kószált és vágtatott a falun keresztül. Aki akart, foghatott lovat magának. Mi is fogtunk, ha jól tudom kettőt. A legtöbb ló meg volt sebesülve, és le volt soványodva. Az történt, hogy a szovjet hadseregnek a háború befejeztével nem volt többet szüksége a sok rekvirált lóra és egyszerűen szabadon engedte őket. Így került egy részük Náraiiba. Ez által Náraiiban még eladó ló is akadt. Ami persze jó üzlet volt. A Dunántúl keletebbi része ugyanis nem részesült a hirtelen „ló-áldás”-ból. Jöttek aztán onnan parasztok és vették a felesleges lovakat jó áron. A kereslet felülhaladta az ajánlatot. Ez néhány egyént lótolvajjá tett. Ellopták az istállókból azokat a lovakat is, melyekre nagy szükség volt. Tőlünk is elloptak egy éjjel két lovat. Az egyik valahogy elszabadult és visszaroht az istállóba, annak a robaja ébresztett fel bennünk. Hiába mentünk egész éjjel a mezőkön a lopott ló nyomán, a tolvajoknak bottal üthettük a nyomukat. A háború végével annak ellenére, hogy az ország meg volt szállva, nagy lendülettel kezdődött meg az ország újjafelépítése. Mindenhol érezte az ember az akaratot és áldozatkészséget, hogy a sok borzalom után egy szebb és békésebb új haza keletkezzék.

Nagyon elevenen él emlékemben a nárai fiatalság egy nagy kezdeményezése: a „barakk” felépítése. Ez a barakk a pornói erdőben állt valahol. A magyar hadsereg állíttatta fel. Méreteit nem tudom, de úgy gondolom, hogy volt vagy 30 méter hosszú és 10 méter széles. A barakk üresen állt az erdőben. A fiatalság szétszedte és beszállította a faluba. A mai kultúrház helyén akkor egy üres tér, a „Szedres” volt. Ott állították fel aztán újra. Nagyszerűen sikerült. Először volt a falunak egy „kultúrháza”. Sok rendezvény és mulatság színhelye *(meg sajnos sok súlyos veszekedés színhelye is)* lett aztán a barakk. Nagy sikerélmény volt az egész falu számára a fiatalságnak ez a tette.

Sajnos nem sokáig *(egy évig, két évig?)* tartott csak az öröm. Mert a barakkot elvitték! A magyar–szovjet békeszerződés többek között azt is tartalmazta, hogy a magyar hadsereg tulajdona orosz tulajdonná válik. Mivel a barakkot a magyar hadsereg állította fel a pornói erdőben, az oroszok igényt jelentettek be rá. Lebontották és elvitték. Hogy az aztán a Szovjetunióba került-e, azt senki sem tudja. Nárai fiataljainak mindenesetre keserű napjai voltak ezek.

Megindult a politikai élet is. A különböző politikai pártok lelkesen agitáltak mindenhol. Náraiiban a gyűlések általában a vasárnapi mise után a Szedresben voltak. Egyszer a Kommunista Párt részéről az akkori szombathelyi főispán, Safrankó Emánuel tartott beszédet. A beszéd után volt lehetőség kérdéseket feltenni. Nagy derűtséget keltett az egyik felszólaló a következő megszólítással: „nagyságos főispán elvtárs úr”. Nem csoda! Itt összekeveredett a múlt és a jövő: a nagyságos uramozás meg az elvtársazás!

Péntek László

Egy kulák emlékei

A kommunisták hatalomátvételével az üldözések végeláthatatlan sora kezdődött meg számunkra. Ezekből adok itt egy „ízélítőt”.

A békekölcsön jegyzések idején behívtak a Tanácsba. A tanácstitkár alá akart íratni velem egy nyilatkozatot, mely szerint én egy nagy összegű békekölcsönt jegyzek. Nagyon felháborodtam és megtagadtam az aláírást. Fenyégetésére én is fenyegetőleg reagáltam. Mivel csak ketten voltunk a szobában, hajtottuk egymást az asztal körül. Talán kilencszer is körülfutottuk az asztalt. A telefonkagylóval a fülénél úgy tett, mintha a rendőrséget hívná, én azonban láttam, hogy a telefon be sem volt dugva. Így minden fenyegetése eredménytelen maradt. Röviddel azután, 1950. január 16-án jött értem egy rendőr, aki bekísért a Tanácsra. Már ott volt D. S. és S. L. is, akik szintén kulákok voltak és két volt csendőr is jelen volt. Bezártak bennünket az egyik szobába, ott tartottak bennünk egész estig. Este aztán kettőt-kettőt összebilincselve bevittek minket Szombathelyre. Vagyis nem bevittek, hanem futólépésben kellett követnünk a kerékpáros rendőröket, akiknél kutyakorbács volt. A Hérics kertben álltunk meg, ahol egy „verőbrigád” tevékenykedett. A kilátásba helyezett verést csak azért úsztuk meg, mert a brigád parancsnoka H. J. volt, aki nálunk valamikor kocsis volt, így engem jól ismert. Beküldetett bennünket a Petőfi utcai órs fogdájába. Másnap bilincsbe verve bekísértek mindannyiunkat az ügyészségre. Ez összesen kilencszer történt meg velünk, míg végül „közellátást veszélyeztető” büntett címen elítéltek bennünket. Én személy szerint három hónapot kaptam, S. L. egyet. A többiek büntetésére nem emlékszem.

A beszolgáltatási terhek egyre növekedtek, nyolcszor söpörték le nálunk a padlást, még vetőmagot sem hagytak. Végő kétségbeesésünkben elhatároztuk, hogy földjeinket felajánljuk az államnak. Az Állami Gazdaság igazgatója K. Gy. azzal a feltétellel vette át a 35 hold földünket, hogy én és Miklós öcsém elmegyünk a gazdaságba dolgozni, amibe mi bele is egyeztünk. Mivel szokva voltunk a kemény munkához, így hamarosan a legjobb munkaerők közé tartoztunk, ami nem minden alkalmazottnál talált jó visszhangra. De a legnagyobb baj akkor lett, amikor egy rendelet jelent meg, miszerint a kulákok a határ közeli üzemekben nem dolgozhatnak, így egyik napról a másikra elküldtek bennünket. Hiába adtak a különféle hatóságok panaszainkra szóban igazat, nem kaptunk sehol munkát. Végül Sz. J.-től hallottuk, hogy Inotán mindenkit felvesznek. Az ottani építkezést az állam kiemelten támogatta, ezért mindketten odautaztunk. Akkor ültem életemben először vonaton. Tényleg azonnal alkalmaztak is minket, azonban nyomorúságos barakkokban helyeztek el bennünket, kaptunk egy szalmazsákot meg egy pokrócot. Többünknek járt aztán még egy lavór. Minket egy szállító brigádba osztottak be dolgozni, és mindig éjjeli műszakban dolgoztunk. Éjjelente 4-5 ko-

csit raktunk meg építőanyaggal. A vigaszunk az volt, hogy aránylag jól kerestünk. Idővel aztán rendezettebb körülményekbe kerültem, sőt ács továbbképzésre is lett lehetőségem, de a kemény munka és az egészségtelen körülmények úgy megviseltek, hogy ezek miatt szív- és reumaproblémák végett 1976-ban lerokkantósítottak.

Id. Zelles Sándor

1956-os visszaemlékezéseim

Egy Náraiban élő, kilétét felfedni nem kívánó illető mesélte el nekem a következő 1956-os történéseket:

1956-ban Náraiban is virágzott az embercsempészet. Egészen novemberig, amikor a szovjet hadsereg jelenléte miatt ez veszélyessé vált. Történt egy havas, novemberi napon, este tíz óra felé, hogy egy négy emberből álló, agyonázott kis csapat érkezett a faluba.

A Kossuth utca egyik házának lakói és ismerőseik esténként kártyázással múltatták az időt a sötét téli napokon. Ide kopogtattak be a messziről jött emberek. A két férfi és két nő elmesélte, hogy Budapestről érkeztek és Ausztriába szerettek volna menni. Kisnyomiban találkoztak az embercsempészekkel, akik elvették a pénzüket és Nárai Ják felőli határánál kitették őket azzal, hogy már Ausztriában vannak.

Mikor az egyik háznál meghallották, hogy magyarul beszél a rádió, rájöttek, hogy becsapták őket (mivel ekkor a Mocsolánál voltak a szovjetek, az embercsempészek is óvatosabbak lettek, sajnos ilyen esetekhez is folyamodtak). A háziak megengedték, hogy megszáritkozzanak és ott éjszakázzanak. Érdeklődtek szegények, hogy a maradék pénzükért nem vinné-e őket valaki tovább. Vállalkozó fiatalban nem volt hiány, azonban nagyon veszélyes vállalkozás lett volna ez, hiszen senkiben sem lehetett megbízni, mert ekkor még a falnak is füle volt. Ha utólag kiderült volna a dolog, súlyos büntetés lett volna a következménye. Így reggel a budapestiek Szombathelyre indultak. Sajnos néhány nap múlva szomorú hír érkezett Náraiba: az egyik férfit Szombathelyen elütötte egy autó és meghalt.

1956. november 4-e után tilos volt az utcákon a csoportosulás, ami azt jelentette, hogy csak 2-3 ember beszélgethetett egymással közterületeken. Ha már 4-5 ember összegyűlt, az már tilos volt. Ilyenkor jött a szovjet harckocsi, és a benne ülő katona megforgatta a fegyverét. Többször volt erre példa Náraiban is, a gyülekezők ekkor fejvesztve futottak szét.

Azokban az időkben – 1956-ban – a kiskatonákat az ÁVO-hoz sorozták be, így ők ártatlanul lettek a rendszer katonái. Ártatlanok voltak akkor is, amikor a budapesti összetűzések idején csupán a lábukon lévő jellegzetes barna cipő miatt lincseltek meg őket. Rájuk is emlékezzünk az 50. évfordulón.

Lejegyezte: Marton Melinda

Egy visszatérő visszaemlékezése

Náraiban 1956-ban nem sok minden történt, ez akkor is egy nyugodt falu volt. Tettük a dolgunkat, dolgoztunk, szórakoztunk, jártunk a kocsmába, éppen úgy, mint máskor. Aztán én pont abban a korban voltam, hogy mentem volna sorkatonának, mikor jött egy rémhír, hogy az oroszoknál képezik ki az újoncokat. A rendőr mondta, hogy már a tanácson van a behívónk. Erre aztán megleptünk. 1956 novemberében a forradalom alatt mentünk el, a pontos napra már nem emlékszem, de arra igen, hogy az oroszok a nagyvölgyi domb tetején voltak harckocsikkal, és már komoly ellenőrzéseket, igazoltatásokat végeztek.

Dezse Gáborral úgy döntöttünk, hogy az ő motorjával vágunk neki a határnak. Könnyű dolgunk volt, mivel a körzeti orvosi rendelő Pornóapátiban volt, nekünk náraiaknak pedig a személyi igazolványunkba a 2-es határsávi engedély volt beütve, ami azt jelentette, hogy mi itt a határszélen szabadon közlekedhettünk. Útközben a két falu között a magyar katonák megállítottak bennünk, kérdezték, hogy hova megyünk. Mondtam nekik, hogy az orvoshoz fogat húzatni, mert úgy fáj a fogam. Odaértünk Pornóapátiba, akkor még ott öntöttünk magunkba egy kis bátorítót, ezután ismét felültünk a motorra, és este átmertünk a Pinka hídon Ausztriába, Németlövőre. Ott először egy lucernaföldön mentünk keresztül, kis idő múlva pedig ráfordultunk a postaútra, hát szerencsétlenségünkre köröznék bennünk. Na, gondoltuk magunkba, visszatértünk Magyarországra. Szerencsére nem így történt, hanem az osztrák fináncok állítottak meg bennünket. Motorral nem engedtek tovább bennünk, pedig mi egyenesen Bécsbe akartunk menni. A motort elvették, arról adtak egy papírt. Regisztráltak bennünk, bekísértek és elszállásoltak minket egy ideiglenes szálláson, Németlövőben az iskolaépületben, ahova ágyak voltak bekészítve. Rövid idő múlva Grácsba vittek bennünk, és onnét irányították szét a kiérkező magyarokat különböző országokba. Mivel mi Nyugat-Németországba szerettünk volna menni, ezért nemsokára Bécsbe kerültünk, és még a karácsony előtt megérkeztünk Hamburgba, így azt már ott ünnepeltük. Ott is rendkívül jó bánásmódban részesültünk, mivel ide rendszeresen jöttek be családok, és aki akart elmehetett hozzájuk a karácsonyi ünnepekre. Mi is elmentünk egy családhoz megünnepelni a karácsonyt, ahol terített asztallal vártak bennünket, és még ezeken felül meg is ajándékoztak bennünk. Az ünnepek után úgy váltunk el, hogy ezután bármikor bármilyen ügyben kérhetem a segítségüket, felkereshetem őket. De erre már nem került sor, mert újév után találtam munkát, el tudtam helyezkedni egy repülőgépgyárban. A Gabi meg be sem jött már a lágerbe, mert ő már korábban elhelyezkedett. Én is elhelyezkedtem, de továbbra is lágerlakó maradtam, mert én ott kaptam munkát a közelében. Egyébként ott nem csak magyarok, hanem kelet-németek, lengyelek, románok, és még ki tudja kik nem laktak, persze egymástól elszeparálva élünk, minket magyarokat

csak magyarokkal költöztettek össze egy épületbe. Közben a Gabi motorját is utánunk hozták, így azzal aztán közlekedni is tudtunk már. Mivel én is szépen kerestem, az elején nem ittam el a pénzt, a végén se, ezért én is vettem egy motort, egy DKV 175-öst. Mikor a motort megvettem, utána lett honvágyam. Ha nem veszek motort, talán nem is jövök haza. Akkoriban itthon a motor nagyon ritka volt. Belegondoltam, ej, ha én ezzel a motorral végigmennék az utcán! Aztán addig-addig tépelődtem, amíg egyszer csak bementem a követségre. Ebben közrejátszott az is, hogy már nagyon hiányoztak a szüleim, testvérem, rokonok, ismerősök, szóval mindenki. Mivel rendszeresen levélben tartottam a kapcsolatot az itteniekkel, ebből tudtam meg, hogy már többen is hazajöttek, és erre kértek engem is az itthoniak. Eldöntöttem: kezemből az iratok, itt a motorom, hazajövök! Elindultam haza Hamburgból egyedül. Hazafelé Bécsbe az unokatestvéremhez Kondics Istvánhoz bementem. Ő le akart beszélni, kérte, hogy maradjak, egészen Bécs határáig kísért. De én elindultam hazafelé, a hegyeshalmi határátkelő felé. Már messziről láttam a katonákat, akik fegyverrel vártak. Na, most mi lesz velem gondoltam, aztán csak beértem baj nélkül Magyarországra. A határon bevittek egy irodába, és kérték a papírjaimat. Mindent rendben találtak, de a motoromat le akarták foglalni. Mondtam nekik, hogy lefoglalhatják, de hát én azt a keresetemből vettem, megdolgoztam érte. Akkor közölték, hogy nem akarják elvenni, de vámot kell róla fizetni. Én a vámot megfizetem, hogyha kell, de hadd menjek vele haza, Szombathelyen is van vámhivatal, majd ott befizetem. Szerencsére a határőrök beleegyeztek, mondták rendben van, de 24 órán belül be kell jelentenem Szombathelyen a motort. Ezek után elindultam haza Náraiiba. Miután beértem a faluba, először a Zsigával találkoztam. Rámnéz szegény Zsiga: Ej, hát te vagy? Én hát! Mondom! Miután hazaérkeztem, először édesapámmal találkoztam az udvaron, nagyon örült, hogy végre megjöttem, de nem csak ő, hanem mindenki. Ezután a Gazdaságba mentem vissza dolgozni, mert az öreg Kiss visszavett. Nem volt belőle probléma a munkahelyemen, hogy kimentem, de a magánéletemben sem. Senki sem zaklatott emiatt, igaz néha jöttek, kérdezősködtek még a munkahelyemen is, de ebből a rövid kis kalandból semmiféle hátrányom nem lett.

Tóth László

Akik 1956-ban új hazát választottak

Nárainak az első és a második világháborúban is igen komoly vesztesége volt. Az 1956-os események is hatással voltak a község lélekszámára. Egész pontosan 17-en döntöttek a távozás mellett, akik közül három személy később visszatért. Az alábbi összeállítást Tóth László adatközlése alapján ismertetjük. Az 1956-os események hatására, az alábbi személyek távoztak nyugatra, kezdve új életet:

1. Horváth Imre
2. Tóth István
3. Skultéti Antal (Amerika)
4. Skultéti Miklós (Svájc)
5. Skultéti Imre (Svájc)
6. Galambos Imre (Svájc)
7. Hodászy Lajos
8. Nyul Lajos (Ausztrália)
9. Gergye Gyula
10. Péntek László (Németország, Diedorf)
11. Dezse Gábor
12. Dezse Ferenc (később visszatért)
13. Tóth László (később visszatért)
14. Sebestyén Pál (később visszatért)
15. Nagy Sándor
16. Horváth Mária
17. Rozmán Lajos (Németország)

Németh Tamás

Nárai Náray Éva 1956-os visszaemlékezése

Az 1956-os eseményekkel kapcsolatos írást Rozmán Pál bocsátotta rendelkezésünkre, aki az információt az 1956-ban Nárait elhagyó bátyjától kapta, aki jelenleg Németországban él. Nárai Náray Éva 2006. október 18-án Németországban, Ulmban vehetett át kitüntetést az 1956-os eseményekért Sólyom László köztársasági elnöktől, akinek visszaemlékezése 2006-ban a Lyra Kiadó gondozásában 1956 – Szemtanúk című könyvben is megjelent. Az Ulmban élő Nárai Náray Éva így vall az 1956-os eseményekről:

Budapesten születtem 1920. január 26-án. Budán laktam a Szabolcska Mihály utca 7. szám alatt, ötéves korom óta. Férjhez mentem Dr. Dulovits Ernő szájsebészhez. Két gyermekem született, 1948-ban András, 1952-ben Éva. Édesanyámmal éltünk együtt, özvegy Náray Armandnéval, egy lakásban. Édesapám 1955-ben hirtelen meghalt. 1955 őszén, a terror, a hosszú évek némasága után, némi enyhülés volt észlelhető. Az én családomat is érintette, amikor a kitelepített nagybátyám meg keresztanyám visszatérhettek az otthonukba. Elviselhetőbb lett a közhangulat, ami főleg kulturális téren, a rádió, az újságok hangvételében jelentkezett. Mindenki csendben reménykedett, hogy változások előtt állunk.

Számomra az első felejthetetlen élmény a Rádió előtti tüntetés volt. Ezen férjemmel együtt vettünk részt. Megdöbbenő volt az egység: diákok, munkások, katonák, mindenki egyet akart, szabadságot! Gyalog mentünk haza és rengetegszer álltunk meg beszélgetni. Mindenki testvér volt, mindenki reménykedett egy közeli változásban. Életemnek ez a nap kitörölhetetlen élményt nyújtott.

A második találkozásom a Forradalommal az Országház előtt történt. Nagy Imre beszéde miatt mentünk oda. Az óriási tömeg egy emberként énekelte a Himnuszt... aztán iszonyú lövöldözés szakította meg az örömujjongást. A szabadság aznap vérbe fulladt. A parlamenti házak tetejéről géppuskatűz ropogott a tömegre. Rengeteg halott és sebesült volt. A jövőbe vetett reményt szétverték. Attól a naptól kezdve az életünkért rettegtünk. A nyolcéves fiam cipőjét elzárтам, mert féltem, hogy részt vesz gyerekejjel a Molotov-koktél készítésében, mint a többi iskolatársa.

A fiam nyolcéves volt, a barátai kicsit idősebbek. Amikor a szülők megtudták, hogy a gyerekek Molotov-koktételt készítenek, a kisebbek szülei összebeszéltek és úgy döntöttek, hogy a gyerekek cipőjét eldugják, ne tudjanak kimenni az utcára, a Molotov-koktételt az orosz tankokra dobni. Ezt természetesen a nagyobb gyerekeknek már nem lehetett megtenni, így nekik több tankot is sikerült felrobbantaniuk.

A harmadik tragikus emlék november 4.: a Budaörsi úton, a szovjet páncélos osztagok végeláthatatlan vonulásának látványa Buda felé. Rengett alattuk a föld, remegtek a házak, mint másvilági szörnyek, úgy bögtek a motorok. Ekkor már

tudták, hogy magukra maradtunk a szabadság kivívásában. Jött a megtorlás, vér, börtön, a remény vége.

A negyedik, felejthetetlen szomorú kép: a Rákóczi úton végig koporsó koporsó mellett, százával. Benne feküdt a magyar nemzet virága, ifjúsága. Este gyertyákat gyújtottunk az ablakainkban, halottak napja után, egy nemzet haldoklott.

80 éves lettem, ötven év eltelt azóta. De az alatt a rövid idő alatt, míg szabadok voltunk, a magyar nemzet eggyé forrott örömében, bánatában, sok véráldozattal. Erre ma is büszke vagyok, hogy a Forradalom napjaiban éltem. Míg élek, felejthetetlen marad számomra.

Nárai Náray Éva

A nárai futballpálya születése

Az mindenkinek természetes manapság, hogy van a településeken focipálya. A labdarúgást kedvelő lakosság azzal is tisztában van, hogy a nárai focicsapat most a megyei másodosztályban játszik. De mi volt régen? Kik, és mikor építették a pályát? Volt-e korábban is jó csapata Nárainak? Ezekre a kérdésekre válaszol az alábbi visszaemlékezés. Örömmre szolgál, hogy én jegyezhettem le, és oszthatom meg Önökkel, kedves olvasóink.

„1945 előtt Nárai ifjúságának nagy része az akkor működő Levente szervezetén belül tudott egy kicsit sportolni. Ez az alakulat félkatonai szervezatként, felülről kötelező módon, hetente egy délután működött. Elsősorban katonajellegű tevékenység zajlott. Menetelés, jobbra át – balra át, fapuskás gyakorlat stb. volt. De teret adott bizonyos sportolási lehetőségnek is. Egymásközi atlétikai tréningek, versenyek, és egy kis futballozás zajlott. Közben faluk közti atlétikai versenyek, bár ritkán, de voltak. Például 1943-ban Jákkal, 1944-ben Újperinttel volt atlétikai verseny, de futballmérkőzés nem. Több díjat is nyertünk, például súlylökésben Papits Lajos, magasugrásban, távolugrásban Kovács Miklós (Baka Miki) nyert díjat.

1945 után a fenti sportolási lehetőség megszűnt, hiszen a Levente szervezetét feloszlatták, más szervezet még nem jött létre. De 1946-ban már éledezett az ifjúság jelentős része. Más lehetőség nem adódott, mint esetleg a labdarúgás. Igen ám, de nem volt alkalmas terület az érdemleges futballozáshoz. A régi Levente-placc nem volt jó. Egyrészt távol esett a falutól (kb. 1 km), másrészt rossz, lejtős és kicsi volt a területe. Számításba jöhetett a falu közepén elterülő Nagykert. Ezt hamar ki is sajátították, és az ifjúság rendelkezésére bocsátották. Ezek után itt rendeztük az első meccsünket a MADISZ és a KALOT között 1946-ban. Kiderült, hogy a kert sem alkalmas rendes meccsek lebonyolítására. Mivel pénzünk nem volt, társadalmi munkában kellett dolgozni, kialakítani.

A képen az 1947-48-as focicsapat látható

1946 tavaszán elkezdődött a nagy munka. Kik vettek bent aktívan részt? A fő irányítók, szervezők: Skultéti József (szabó), Sárffy Gábor, Kiss Ferenc (Kiskovács, kovács), s később Kiss István tanító, Papits Lajos voltak. A kubikus földmunkát többek között: Kovács Jenő, Molnár Ferenc (Laci Feri), Papits József, Völ-

gyi István, Draskovits Árpád, Nagy János, Szekeres József, Vincze István, Ásó Lajos és még mások is végezték. Hogy történtek a munkálatok? Megkértük Guttman Antalt, hogy traktorral szántsa fel a kert felső részét. Ez meg is történt. Közben szerkeret kértünk Hernáth Imre gazdától, a szomszédától. A felszántott földet szekérre raktuk és toltuk felülről lefelé, hogy egyenletes, egyenes legyen a talaj. A traktoron kívül mindent emberi tevékenységgel, társadalmi munkában végeztünk. Ezután pedig kialakítottuk, kimértük a pálya nagyságát, szélességét, kirajzoltuk annak közepét. Kimértük a kapuk helyét, szélességét, magasságát. Igen ám, de a meccsekhez futball, felszerelés és sok más is kellett. A régi labda, ami ránk maradt a Leventéktől, elhasználódott. Új futballt kellett szerezni, pénz nincs, mit lehet tenni? Egy lelkes kis csapat kiment a pornói erdőbe, egy fél öl fát kivágott, azt eladtuk és azon vetünk egy szép fehér futballt. Sokszor még éjjel is kergettük a labdát, olyan volt a foci szeretete. Munka után, aratás, kapálás közben is fociztunk. A meccsekhez kellett felszerelések, szabályos kapuk, öltözők is. A kapukhoz a fákat szintén az erdőkből szereztük be. A szép magas fenyőfákat kivágtuk, hazaszállítottuk. Itthon egy kiváló ácsmester, Lóránth Miklós (Kapui) fúrta, faragta, alakította ki a kapufákat, Kovács Jenő segítségével. Mi pedig, mikor elkészült, leástuk, és felállítottuk őket. Később ki kellett cserélni, mert nem feleltek meg a szabványoknak. Új, szélesebb kapukat kellett csinálni. Persze hálónk az nem volt, azt nem tudtunk szerezni. Lényegében 1947-re elkészült, kialakult a nárai futballpálya, most már lehetett rajta focizni.

A szép és jó mérkőzésekhez persze megfelelő felszerelések kellett, ami az első időszakban nem volt. Klottgatyában, felsőingben, bakancsban játszottunk. De azért fokozatosan kialakult a csapat. Fordulatot jelentett az, hogy Budapestről egy dohánygyári futbalcsapat jött le, és ajándékban hoztak egy csapatnyi felszerelést. Ettől kezdve lettünk „zöld-fehér ifjak”. 1947–1950-ig sok mérkőzést játszottunk. Jó csapatunk volt. Játszottunk például: Jákon, Szentpéterfán, Újperinten, Oladon, Szombathelyen, Pornón stb. Legtöbbször győztünk. A budapesti dohánygyári csapatot 4:1-re vertük, pedig kicsit le is becsültek bennünket. Nagyon jó Nárai drukker közönségünk volt. Egy-egy meccsen 150–200-an is voltak. Belépődíj 1 forint volt. A játékosok anyagi juttatásban nem részesültek, saját maguk is nagyon élvezték a futballt. Pedig sok vidéki játékosunk is volt. Jöttek biciklivel Séből, Oladból, Pornóból, Szombathelyről. Mi is, ha mentünk vidékre a járművünk kerékpár és lovas kocsis volt. Hát így született, alakult a Nárai futbalcsapat az 1950-es évekig.

Náraiak, toronyiak, séiek, dozmaticak és szombathelyiek játszottak akkoriban a csapatban. A náraiak közül sajnos már csak ketten élnek: Draskovits Öcsi, alsó sorban balról az első és Nagy János, legalul csíkosban, ő volt a kapus. Náraiak voltak még: Moór Sándor, a kapus mellett jobbról. Kiss István, tanító, álló sorban balról az első. Sárffy Antal az álló sorban jobbról az első, mellette Kiss Ferenc, Kovács. Papits József is nárai volt. Idegenlégiósok, ahogyan még az emlékekben él a nevük: Katona Ferenc, Szakály Buksza, Palasos, Pulai Laci, Csiszke, Hányi Nándor.”

Marton Melinda

Volt egyszer egy „Rákóczi” MTSZ Náraiban

Egy év múlva (2009-ben) 50 éve lesz, hogy megyénkben is megkezdődött az akkori időknek megfelelően a mezőgazdaság szocialista átszervezése a központi akaratnak, a központi bizottság és az országgyűlés határozatának megfelelően hozott 7. számú TSZ-törvény végrehajtására. Ennek a törvénynek megfelelően kellett a megyei tanácsi és megyei párt-szervek összehangolt intézkedéseinek hatására megalakítani minden településen a mezőgazdasági termelőszövetkezetet. Vas megyében, ha kevés helyen is, de már korábban is volt, az előző időkből örökölt volt uradalmi területeken a korábban ott dolgozó cselédek és családtagjai által megalapított szövetkezet. Ezeken a majori, vagy községi településeken élők, volt nincstelenek, agrárploreitárok nem tudtak mit kezdeni az 1945 évben végrehajtott földosztáskor nekik juttatott földterületekkel, így ezeken kis állami segítséggel és kis biztatással megalakultak az akkori időknek megfelelő különböző típusú I., II., III. csoportok, vagy Állami Gazdaságok. Ezeknek a csoportoknak működéséről főleg, melyik sikeresen gazdálkodott, az akkori sajtó megfelelően tájékoztatott, mintegy kedvet adva, hogy az ilyen gazdálkodás minél több területen megvalósuljon. Környékünkön Sorokmajorban, Bükön, Vasszilvágyon és Jákon, és még egy-két helyen valóban értek is el sikereket, de voltak, ahol a gazdálkodásnak nem volt eredménye és összetartó ereje, nem volt képes az adott településen élőknek létbiztonságot adni. Ezek a csoportok feloszlottak, átszerveződtek, vagy más formában kezdtek el újra életképessé válni, működésüket folytatni. Egyrészt féltek is az egyéni gazdálkodókat súlytó beszolgáltatási rendszertől és a padlássópréstől, mely a mezőgazdaságban dolgozó parasztságot sújtotta az 1950-es években. Nagy gazdákat, a kulákká minősített gazdálkodókat különösen sújtották a mindig újabb és újabb rendeletek, melyenek már akkor az volt a céljuk, hogy a parasztságot bekényszerítse a kollektív gazdálkodásba, magyarul mindenhol alakuljon meg mezőgazdasági termelőszövetkezet. Aztán az 1953-as Nagy Imre-féle akkori rendelkezések némileg enyhítették a gazdálkodók helyzetét, melynek hatására megváltozott a gazdálkodás helyzete. A már akkori erőszakos szövetkezeti szervezés megszűnt, és számtalan addig működő egyéb típusú szövetkezetbe vagy beléptek a gazdálkodók, vagy azok megszűntek, mert erre is volt már lehetőség. De az igazi vízválásztó az 1956-os események voltak a szövetkezeti gazdálkodás életében. Rövid időre sok szövetkezet feloszlott, volt amelyik átvészelte, megmaradt és tovább gazdálkodott, ezek általában már megerősödött szövetkezetek voltak, de a gyengébbek elkezdték a szövetkezeti vagyon felosztását. Sok településen, már elkezdték a közös vagyon felosztását, az állatokat hazavitték, és csoportosan követelték a TSZ vezetőségé-

től, hogy adják vissza a belépési nyilatkozatokat, mert megszüntetik a tagságukat. Mindezek hatására a korabeli adatok szerint a TSZ-ek 63%-a feloszlott, melynek hatására a kormány 1956 végén a TSZ szervezéseket levette napirendről. A TSZ-szervezés ügye aztán 1958–59 télfordulóján már érzékelhetően újra előremozdult. 1958 decemberében született meg az elhatározás a folyamat felgyorsításáról, ami az emberi kapcsolatokban való példátlan méretű beavatkozással járt. Két évvel ezen döntést követően a TSZ-ek száma 1755-ről 4298-ra, az összes földterület 168 ezer ha-ról 3 millió 705 ezerre nőtt, így a szántóterület több mint a fele (53%-a) szövetkezeti kezelésbe került. Kimondták, hogy Magyarország csak szocialista társadalmi rendben válhat stabilá, ehhez szükséges a kollektivizáció befejezése. A következő időszakban a szervezés előrelépésében nagyban segítette lélektaniilag a paraszti gazdálkodás módosulása is, hogy ha 1956-ban sem lépett cselekvőleg közbe a nyugat – közbeszéd szerint, nem jöttek az amerikaiak –, akkor nincs esély a változásra a következő időszakban sem, előbb vagy utóbb bekövetkező szervezésnek nem fognak tudni ellenállni. A szervezésekről már sokat hallottak az emberek, bíztak abban, hogy nem botokkal és rendőrökkel fogják azt megvalósítani már, de lehetett hallani azért az erőszakos szervezésekről is. Voltak olyan helyek, ahol nem akarták aláírni a belépési nyilatkozatot, velük azt akarták aláírni, hogy nem értenek egyet a társadalmi rendszerrel. Így akarták provokálni az embereket, de olyan település is volt, ahol túlkapások történtek. Olyan plakátokat nyomtattak, mely rácsot ábrázolt, és mögéje embereket, a felirata pedig az volt, hogy így jár, aki nem lép be, és izgat a szervezés ellen. Rég volt események ezek, sok valóságos történetekkel, ki hogyan emlékezik még ezekre. 50 év távlatából azok, akik még élnek emlékeznek. Az eddigiekben általában írtam az országos szövetkezeti mozgalomról, annak szervezéséről, melyet a mai körülmények között nehéz életszerűnek elképzelni, és lassan feledésbe merül főleg azoknál, akik nem voltak tevékeny résztvevői ezen időszakban lezajlott eseményeknek. Az emlékek még élnek, ha halványabban is, bennem is, és erről szeretnék emlékezetből, ha lehetséges élethűen visszaemlékezni. Visszaemlékezni a megszervezésére, létrejöttének körülményeire, majd a megalakult termelőszövetkezetnek a község életére hozott változásokra, gazdálkodásának hatására átalakuló faluképre, mely alapján megváltoztatta az emberek életkörülményeit, gondolkodásmódját, a régi megszokott életmódot. Nehezen fogadták az eddig ismeretlen, a többségben csak hallomásból származó jó, vagy rossz híreket az új életformával.

Náraiban a TSZ szervezésének előjelei voltak, hogy szóbeszéd lett a községben, hogy november hónapban több gazdálkodó háza előtt állami rendszámú autó állt meg, és a gazdálkodókkal elbeszélgettek és véleményt kértek, hogy mit gondolnak arról, hogy Náraiban is szerveződjön-e termelőszövetkezet. Ezek a felkeresett gazdák általában köztisztletnek örvendő középparasztok voltak, és gondolták a szervezők, ha sikerül őket meggyőzni, úgy a későbbiekben segítenek a TSZ-szervezésben. Valahol, valakik ezen célszemélyeket ajánlották előzetes

hangulatfelmérésre, melyet időszakonként folytattak addig, amíg kellő információval nem rendelkeztek arra vonatkozóan, hogy általában mi a lakosság véleménye a TSZ-szervezésről. A Járási Tanács VB Mezőgazdasági osztály vezetői először ezen előzmények után keresték csak a községi tanácsot, ahol hivatalosan is bejelentették, hogy Náraiban is sorra kerül a TSZ-szervezésre, és kérték a tanácselnököt, hogy apparátusával és helyismeretével is segítse mindazokat, akik a következőkben részt vesznek a szövetkezet megszervezésében, munkálkodnak. Kérték, hogy a tanács ezen időszakra biztosítson egy központi helyiséget, melyben a szervezést bonyolító bizottságnak a tagjai berendezkedhetnek, és irányíthatják a szervezést, és elhelyezhetik a szükséges technikai berendezéseket. Elmondták, hogy hogyan értékelik az általuk tapasztalt véleményeket, az emberek által elmondottakat, általában az a megállapításuk, hogy nehéz lesz az emberek meggyőzése a cél eléréséhez. De bizakodóak voltak, mert az a tapasztalat, hogy az előző községekben is ilyen volt a hangulat, kezdetben elleneztek, aztán egymást is meggyőzve, még ha nehezen is, eredményes volt az agitáció, és megalakult a termelőszövetkezet, mely magába foglalta általában a község lakóinak többségét, a gazdálkodókat, és nem gazdálkodókat is. A Járási Tanács Mezőgazdasági osztály bejelentése után folyamatosan napirenden volt a szervezés előkészítése, jöttek a Szombathelyi Járási Pártbizottság munkatársai, kik szintén felkeresték a községi tanácsot, és kapcsolatot kerestek a községben működő községi és állami gazdaság pártszervezeteivel. Első lépésként meghívták a két pártszervezet titkárait, és a megbeszélés alapján kérték, hogy a megegyezés szerinti napra biztosítsák mindkét pártvezetőség megjelenését a megbeszélésre. A megbeszélésen résztvevőkkel részletesen ismertették a szervezés menetét. Mind a pártbizottság, mind a Járási Tanács munkatársainak javaslata az volt, hogy a községben működő pártszervezet tagjain kívül meg kell hívni a községben lakó, de üzemekben dolgozó párttagokat is. Néhány nap múlva a községi pártszervezet megkapta azok névsorát, akik Szombathelyen bármely üzemben, vállalatnál dolgoztak, és a pártnak tagjai voltak. 28 fő volt ez a létszám, így a községben és állami gazdaságban dolgozó MSZMP-tagok létszáma összesen 58 fő, melyek egy kibővített taggyűlésre meghívót kaptak, mely az Állami Gazdaság egyik termében lett megtartva. A megjelentek létszáma kb. 40 fő volt, elmondták, hogy a szervezés előkészületei milyen stádiumban van, és hogy mikor kerül sor a megvalósításra, illetve a szervezés konkrét időpontját is meghatározták. Javaslatoakat kértek a jelenlévőktől, és hogy mondják el véleményüket, és hogy végső soron támogassák személyesen is a TSZ megalakulásának megvalósítását. Több hozzászólás volt, de az volt a megállapítás, hogy a jelenlévő MSZMP-tagok sem lelkesedtek nagyon a tervezett TSZ megszervezéséért. Élénk viták folytak arról, hogy semmilyen megindulási alap nincs, mindent a semmiből kell kezdeni, és felvetették, hogy a meglévő ÁG egy részét engedjék át a szervezésre kerülő szövetkezetnek, mely komoly vitáknak lett a megkezdése. Különösen válaszként a jelenlévő ÁG

igazgatója tiltakozott a felvetés ellen, hosszasan magyarázta, hogy ennek megvalósítása nem lehetséges. A jelenlévő PB képviselője is megingott a felszólalás hatására, ki eddig azt gondolta, hogy ez lehetséges tárgyalási alap. Az ÁG igazgatója tekintélyes ember volt, tagja volt a Járási Pártbizottságnak és funkciói következtében nagyon be tudta folyásolni a község életét is sok vonatkozásban. Minden viták után, a párttagok egy része támogatta a TSZ szervezését, egyrésze nem foglalt állást e vonatkozásban, de végül megállapodás született arról, hogy a község lakosságát meg kell hívni egy tájékoztató gyűlésre, és meg kell hallgatni véleményüket, hogyan vélekednek a TSZ megalakításával kapcsolatban. Az utolsó tanácskozás volt ez, ahol végleges elhatározás született arról, hogy vasárnap délután 1 órára kell meghívni a község érdekelt lakosságát. Pénteken délután már észlelhető volt a készülődés, berendezkedtek a Tanács helyiségben, és egy külön helyiséget a sportpályánál lévő volt tűzoltószertár pihenőszobájában is, hogy a meghívott emberekkel ott is beszélgessenek. Délután 3 órakor megszólalt az akkorra kitelepített hangosító berendezés, és pénteken délutántól vasárnap délig megszakításokkal hívták a lakosságot az 1 órára tervezett nagygyűlésre, valamint különböző tájékoztatásokat is beolvastak. A hangosító az egész településen hallható volt, mert kiépítése a Petőfi utcában és a Kossuth utcában is megtörtént. A falu lakossága izgalommal vette tudomásul az ilyen meghívást, és szorongva ugyan eleget tett a meghívásnak és zsúfolásig megtöltötte az iskolahelyiséget úgy, hogy még a folyosón is emberek szorongtak. A gyűlésen az elnökségben helyet foglaltak a községi tanács és pártszervek képviselői, a Járási Tanács és Járási Pártszervezet képviselői, a hivatalok vezetői. Üdvözölték a megjelenteket, a hivatalos megnyitó után Varga Ferencné a Járási Pártbizottság titkára mondott közlő beszédet, teljes egészében ismertette az eddigi szervezéssel kapcsolatos előkészületeket, elmondta a szövetkezés előnyeit, az adózási rendszer megszűnését, a nyugdíjak bevezetését, beszélt az egyéni gazdálkodással járó nehézségekről, amelyek sújtották az egyéni gazdálkodókat. Részben ismertette a mezőgazdaságban végbemenő közös gazdálkodással kapcsolatos új változásokat, melyek biztosítják mindenki számára az egyenlő jogokkal való előnyöket, bejelentette, hogy nincs akadálya már annak, hogy az előző időszakban osztályellenységnek, kuláknak nyilvánított gazdálkodók is a termelőszövetkezetben tagsági jogokat szerezzenek. Beszélt a korábbi gazdaságpolitika hibáiról, hogy már nem volt előnyös az erőltetett TSZ-szervezések kivitelezése, hogy ezekből tanulva nem kényszerítéssel, hanem meggyőzéssel, türelmes felvilágosító munkával kell Náraiban is végrehajtani a szövetkezet megalakítását. Kihangsúlyozta, végre kell hajtani a szervezést, mert ez a sikeres gazdálkodás jövője. A Járási Tanács Mg osztály vezetője is az előbb elhangzott beszédhez csatlakozva szólt a gazdákhoz, igyekezett a szövetkezéssel ellentétes érveket, féltelmeket eloszlatni. Megkérte a jelenlévőket, mondják el véleményüket az elhangzottakkal kapcsolatban, tegyenek fel kérdéseket, hogy közös, kölcsönös megnyugvással a jövőt tisztábban látva

vegyenek részt a szövetkezeti szervezésben. Kérdések minden vonatkozásban elég hangsúlyosan hangzottak el, de a kérdésekre adott válaszokból kitűnt, hogy komolyan gondolják Náraiiban a Termelőszövetkezet megalakítását. Az estébe nyúló gyűlés különböző gondolatokat vetett fel az emberekben, amikor a gyűlés végén bejelentették, hogy a holnapi napon, hétfőn már megkezdődik a TSZ szervezése. Kérték, hogy minél előbb lépjenek be, és az őket felkereső felvilágosító munkát végzőket fogadják szívesen, ne legyenek elutasítók, mérlegelve mindent döntsenek az ügy komolyságához méltón megfontoltan, minden kétségüket felvetve, azokra kapott válaszok alapján, meggondolva válasszák és kérjék a jövőjüket meghatározó belépést jelentő nyilatkozatot. A hétfői napon a szervező bizottság tervszerűen ment, lakcímet megadva elindította a szervező párokat, akik felkeresték a kijelölt gazdákat, és délután 3-4 óráig tevékenykedtek. Másnap reggel a szervező bizottságnak beszámoltak, hogy milyen eredményt értek el. Az első nap eredménye nem volt értékelhető. A szervező párokat aztán cserélték mindennap. Az első napokban kevés eredmény lett. Az emberek elmentek hazulról az erdőbe dolgozni, vagy bárhová, hogy ne találják meg őket. Közben a hangosbemondó egész nap beszámolt, hogy hányan léptek már be, és írták alá a belépési nyilatkozatot. Aztán a szívós agitáció hatására születtek már eredmények, és lassan minden utcában történtek belépések. A hangosbemondón a Kossuth utcaiak versenyre hívták a Petőfi utcaiakat, és fordítva is ez történt. Az első hét végére már 30-40%-os volt a belépés. A következő héten aztán azokat, akik a legmakacsabbak voltak idézve lettek a szervező bizottsághoz mindkét helyre: a tanácsra és a tűzoltószertárba is, melynek hatására egyre többen aláírták már a belépési nyilatkozatot. Érdekes volt az eredmény, általában a nagyobb földterülettel rendelkező gazdák közül léptek be legtöbben. Az első időben, melynek hatására felgyorsult és lassan befejeződött már a második hete tartó agitáció. A következő időszakban aztán lassan meglett a többség a belépésre, ezek ismeretében a még belépni nem szándékozókát újból behívták és ismertették velük a belépett tagok arányát, ennek nagyon jó hatása volt, ők is beléptek és ezzel nagyjából be is fejeződött a TSZ szervezése. A szervezés során sok ismeretet is kaptak a szervezőktől, volt ami vonzó volt, és elég sok számukra nem volt kedvező, mert elég sok rendelet tartalmazott kötelezettségeket, melyek szabályozták a tagok és az üzem érdekeit, valamint a vezetés és a tagság viszonyának összhangját. Jogok és kötelezettségek ismerete, melyek mindenkire a megalakuló közgyűlést követően vonatkoznak majd. Sok esetben ezek ismerete esetén a belépés sok unszolás, kis kényszer hatására és az agitáció ráhatása következtében történt. Ennek befejezésekor az lett a mondás, hogy Nárai is elesett, és az eseményt úgy lehetett érteni, hogy a kisebbség győzött a többség felett. Megtörtént úgy, hogy a következő időszak az alakuló közgyűlésnek a megszervezésére kell, hogy összpontosítson. A következő időben már az embereket nagyon foglalkoztatta, kiket tartanak érdekesnek a vezetőségi tagságra, a sokféle bizottság tagjaira, ezek elnökeire,

valamint TSZ-elnökére, és szerveződő brigádok vezetésére. A legtöbb tanácskozás, megbeszélés ez irányú ügyekben a tagok lakásán, sok esetben azok istállóiban történt, legtöbbször esténként. Egy idő után már terjedt a tagok körében, hogy kit szeretnének javasolni vezetői és egyéb posztokra az alakuló közgyűlésen. Sokféle javaslatot vettek figyelembe a közhangulatot is értékelve, és már lettek megbízottak, kik az alakuló gyűlésen majd előterjesztik, javasolják a személyeket, melyeket alkalmasnak tartanak. Az alakuló közgyűlés hangulatát leírni talán nem is lehetne, de végsőszóra a belépett kb. 200 család érdekelt volt a megalakulásban, a teljes létszám kb. 220 fő volt akkor. A közgyűlés nem teljes létszámmal ugyan, de a törvényeknek megfelelően határozatképes volt, és hivatalosan is megalakult Rákóczi néven a jellegét tekintve mezőgazdasági termelőségvetkezet. Megválasztotta 7 fős tisztségviselőit, elnökét, elnökhelyettesét, vezetőségét, 3 fős ellenőrző bizottságát, 3 fős döntőbizottságot és 3 főt brigádvezetőnek a növénytermesztés, egy főt az állattenyésztés irányítási munkák elvégzésére. Raktáros és egyéb funkciókra is tettek javaslatot a tagok, ezeket a javaslatokat később a vezetőség figyelembe is vette, de ezek már a vezetőség hatáskörébe tartoztak. A TSZ-törvény mindenre kitérően adott útmutatást az adminisztrációra és funkciókra, melyek ezután lettek csak megvalósítva, sok minden egyébbel együtt. A közgyűlés határozata alapján a megválasztott vezetők végezték ezután feladataikat, az elnök és a függetlenített vezetők. A megalakuló közgyűlésen már ismertették a Járási Tanács mindenre kiterjedő segítségét, mely azt jelentette, hogy a jövőben járási szakemberek állandó jelleggel segítik a vezetést, tanácsot adnak a feladatok elvégzéséhez. Az elnök és a tisztségviselők megválasztásánál elég nehéz volt a választás. Sokan nem vállalták azért sem, mert nem érezték magukat alkalmasnak eléggé a 6 elemivel a vezetésre. Egymást ajánlgatták, de hát akkoriban 6 elemi volt a legtöbb ember iskolai végzettsége. A következő évben sikerült megszervezni az esti tagozatos 7-8 elvégzését. Ha nehezebben is, de a fiatalabb korosztály és idősebbek is sikeresen elvégezték. Akkoriban már traktorvontató vezetéséhez, a jogosítvány megszerzéséhez szükséges volt a 8 osztály elvégzése. Az elnök részére kerékpárt vásároltak, utána a gyorsabb intézkedések végett kaptak a brigádvezetők is. Később egy Pannónia P-10-es oldalkocsis motorkerékpárt vásároltunk, mely segítette egy kicsit a gyorsabb esetet igénylő intézkedést, 1976-ban egy UAZ típusú terepjáró gépkocsit is beszereztünk.

Az első időszakban nehéz volt az ügyek intézése, a tanácsra kellett menni, ha telefonüzenetet akartunk létesíteni. A faluban akkor még csak a tanácson, a postán és az Állami Gazdaságban volt telefonálási segítség, de ez csak reggel 8-tól délután 4-ig. Valószínű, csak a harmadik évben sikerült a telefont a telephelyre bevezetni. Volt gond elég, a vezetőségi ülések éjfélig eltartottak: parttalan viták, eredménytelen közgyűlések. Aztán az egy évben kétszeri elnökváltás, utána is gyakori lett és annyiszor változott kezdetben a vezetőségi tagok személye, hogy már majdnem mindenki sorra került. A szövetkezet 1960. évi alakulásától

az 1995. évig eltelt időszakban 5 nárai, 1 szombathelyi elnöke volt a TSZ-nek. A leghosszabb ideig Lóránth Gyula, a legrövidebb ideig Bölcsvölgyi József volt.

Aratás 1962-ben

A közgyűlésen úgy határoztak, hogy a falut 3 önálló brigádvezető irányítja a vezetés által elrendelt céloknak megfelelően. Az egyik brigádvezető Kovács Miklós az iskolától lefelé, a csárdai rész Lóránth Ernő, míg az iskolától Szombathely felé lévő területen én tevékenykedtem. A közgyűlésen járási javaslatra 1 hónapos, a TSZ irányítására szakosított tanfolyamra kellett menni,

ahol a frissen alakult TSZ-ek brigádvezetőinek az egész járási területről beiratkozottaknak tartottak szakemberek mindenirányú, a gazdálkodással kapcsolatos ismereteket. Ezeket a tantermi előadásokat azzal is körítették, hogy elvittek bennünket a már korábban is gazdálkodó szervezetekbe. Itt beszélgettünk szabadon az ott dolgozó tagokkal, kik elmondták jó és rossz tapasztalataikat is, de általában ezek jól gazdálkodó szervezetek voltak. Ezen TSZ-ek láttán bizony elkeseredtünk mi, mert elképzelni sem tudtuk, hogy mi egy faluszéli mezőn, ahol még egy esőbeálló sincs, hogyan valósítsuk meg a gazdálkodást, azokat, melyek alapot adnának a tevékenységhez, melyek sikerekre vezetnek minket. Sem egy épület, de még egy helyiség sem volt, ahol a brigádgyűlést megtarthattuk volna. Mert tanfolyamon azt kérték, hogy befejezése után, amint a szükséges tudnivalókat részben megismertették velünk, hívjunk össze brigádgyűléseket, és amennyire ismereteink engedik, mondjuk el mit jelent a munkaegység szerinti fizetés, különböző munkák bérezése, a tagokat érdeklő kérdésekre lehetőség szerint értelmes válaszokat adjunk. Brigádgyűlésen, melyet esténként a tanásházán tartottunk meg, melyen részt vett a TSZ-elnök is, és ő is elmondta már az eddigi intézkedéseket. Ismertette a már megtartott vezetőségi ülésen miről tárgyaltak, a közelebbi megvalósításra tett intézkedéseket, és elmondta, hogy ideiglenesen irodahelyiséget bérelünk a központi helyen lévő Kolonits-féle házban. Itt megemlítem, ez nem soká volt aktuális, mert Balázs Anna, aki a TSZ fogatosza is lett, adott egy nagyobb, megfelelő helyiséget, ahol az iroda működött, és ha szűkösen is, de megfértünk. Itt bonyolódott a TSZ-el kapcsolatos összes ügyintézés. Közben megépült a kultúrház, melynek színpad alatti részét megkaptuk, amely elég tágas volt, de állandóan csak világítással lehetett dolgozni a könyvelésnek. Az Állami Gazdaság vezetésével elég jó kapcsolat alakult ki, ennek hatására egy jó

karban lévő volt cselédlakásba költöztünk át, mely több helyiséges volt, ez lett az iroda, míg a már a TSZ által 30.000 Ft-ért megvásárolt major területén lévő házba nem költözhetett az iroda, úgyhogy a TSZ a bentlakó Devecseri Sándort anyagilag segítette, és Bajánsenyére a szállítást is vállalva elköltöztette. A lakásból lettek kialakítva az irodahelyiségek, a pajtából és köréje épített karámból pedig ideiglenes sertéstelep lett. Vásárolt állomány nem sok hasznot hozott, mert sok volt az elhullás, melynek hatására felszámolásra került. Helyette állami támogatással épült sertéstelep, mely az akkori időkben korszerűnek számított és az üzemeltetése jövedelmező lett. A gondot az okozta, hogy csak állandó gondozó nem akart senki lenni, és az egy gondozó Ásó Ferenc mellé mindennap más és más segítség volt adva a munkák végzésére. Párszáz anyanyúl lett még a későbbiekben beszerezve a tenyészállomány bővítése érdekében, de ez sem hozott olyan eredményt, hogy fejlesztésre érdemes lett volna. Sok fertőzés következtében nagyszámú elhullás következett, így pár év alatt felszámolása megtörtént, de ezt követően a sertésállomány is erre a sorsra jutott. Gazdaságtalan lett a tenyésztés, és egyéb okok miatt is, mint például a gondozók hiánya.

A foglalkoztatottság érdekében málnatelepítés valósult meg, de egy-két év után az is felszámolásra került. A szarvasmarha-állomány istállók hiányában kezdetben még a tagoknál meglévő nagyobb istállóban voltak elhelyezve, ezek takarmányozása, a tej szállítása gondot okozott, de a tagok hozzáállása kedvezően alakult, volt elég gondozó, kitartottak, míg a telephelyen elég gyors ütemben épülő istállókban elhelyezést kaptak, korszerűbb körülmények között lehetett a munkát végezni, önitató rendszer és gépi fejőrendszer került beszerzésre, és trágyakivonó került a csille helyettesítésére. Egyre épültek az istállók, szaporodott az állomány, gazdaságos lett a tenyésztés. Külön hízómarha, borjúnevelő, és ellető istálló épült, a tejértékesítés, a hízott húsállatok jó bevételt jelentettek. Ezekben az eredményekben legnagyobb érdem azoké az állatszerető gondozóké, vezetőjüké, akik magukkal hozták az állatokkal való bánásmódot, az állatokról való gondoskodást, melyet lelkiismeretesen végeztek. Aztán amikor ezen gondos gondozók elérték a nyugdíjkorhatárt, és elmentek, azután már egyre romlott az eredmény, pedig ebben

*Elnökségi ülés a Művelődési Házban,
középen Skultéti Ferenc*

az időszakban már elég jó fizetések voltak az állattenyésztésben, megérte anyagi-
lag is állatgondozónak lenni, bár lekötött munkahely volt, hétköznapi, vasárnapi
helytállást követelt, amit a fiatalabbak nem vállaltak szívesen. Az állattenyésztés-
hez már egyéb munkahelyen dolgozókat is kellett alkalmazni, előbb alkalman-
ként, de később ezek is tagok lettek.

Munka közben, szemben Kovács Miklós

Kezdetben még nem
tudtunk erőgépeket vásá-
rolni, nagy feladata volt a
fogatoknak. 37 pár ló, azaz
74 db került bevonásra,
mert a háztáji gazdaság-
ban nem volt a lótarás
engedélyezve. Ezeket a fo-
gatoikat a gazdáknál lévő
istállóiban helyeztük el le-
hetőség szerint a brigádok
területén, minden brigád
részére arányosan eloszt-
va, így a fogatosoknál, és a

foglalkoztatásukról is az illetékes brigádvezetőnek kellett gondoskodni, munká-
jukat irányítani, munkabérük elszámolását rendezni. A következő napi időszerű
munkák végzését mindennap a délutáni munkaelosztáson kellett megbeszélni a
tagokkal. Ez fontos volt, mert a kezdetekben e nélkül nem vettek volna részt
a munkában. Később már bevezetésre került, hogy a faluban lévő hirdetőtáblá-
ra került a következő napra kiírt dolgozók neve, és munkájuk megnevezése.
Szükség is volt kezdetkor a jó munkaszervezésre, hiszen erő- és munkagépek
hiányában a kb. 1600 kat. hold földet, ezeknek időszerű munkáit kellett elvégez-
ni. A legelső közös munkát a fogatosok kezdték, telefonkapcsolat nem volt még,
jött a MÁV küldönce, hozta az értesítést, hogy 1 vagon pétisó érkezett a TSZ
részére, szállításáról gondoskodjunk, kalkulálva 14 fogat kell, hogy 1 fordulóra
hazahozhassuk, és a tagoknál a pajtákban elhelyezzük. A raktáros feljegyezte
hol mennyi lett elhelyezve. A fogatokról, felrakás és lerakás munkabérét munka-
egységben a brigádvezető elszámolta, és a tag munkakönyvébe, mely az irodán
volt, bejegyezte. A munkaegység értékének tervezése, az éves gazdasági tervezet
szerint 30 Ft volt. Sajnos az év végére ez 18,60 Ft lett. Ennek eredményében
elszámolási áron kapták meg a tagok zárszámadás után járandóságukat, melyek
kitevője 6-7 kg gabona vegyesen és kiegészítve készpénzzel. Az éves munkaegy-
ség mennyisége tagonként változott, 300-tól 800 Ft-ig volt az éves kereset. Nem
volt mást elosztani, mind amit megtermeltünk. Kedvezményes háztáji föld meg-
művelése, tűzifajuttatás, egyéb más támogatásra még nem volt lehetőség, de a
következőkben ezek is megvalósultak. Aztán az eredmények és állami támogatás

is segített a következő években jobb eredmények eléréséhez. Különösen az új gazdasági irányítás, az 1968-ban bevezetett gazdaság mechanizmusa szabadabb gazdasági tervezés már meghozta az eredmények felgyorsulását. Ezt követően lassan áttértünk a munkaegység helyett a készpénzfizetésre, és ez eredményeket hozott. Már korábban gyenge adottságú TSZ-hez való besorolást kaptunk, mely segítette a gazdálkodást, eredményeket hozott, és tiszta lappal már könnyebb volt gazdálkodni, mert ez idáig lévő tartozásokat eltörölték, és még támogatást is kaptunk. Évenként fejlesztettük gépparkunkat, most már elegendő erőgép és munkagép biztosította a gazdálkodás menetét. Korábban a tagok egy része ellenezte egy-két munkagép vásárlását, attól féltek, hogy nem lesz munkájuk. Még a markológép vételét is elleneztek, egy kis kezelői gyakorlatlanság miatt felborult, nem segítettek helyreállítani, inkább örültek, hogy felborult. Elfelejtették, hogy megalakuláskor 20-30-an egész nap a földet járták, kézzel vetették a műtrágyát, kézzel kaszáltak, és rakták a takarmányt pótkocsira. Most már egy műtrágyaszóró, egy kazalrakodó és egyéb gép elvégzi a nehéz kézimunkát helyettük.

A megalakulás évében a határt kézzel aratták, takarították be, és a gépállomás cséplőgépevel csépeltek el. Nem volt más, csak kezdetleges magyar gyártmányú aratógép, és Balaton típusú gabonakombáj, melynek pazarló munkavégzését jobb volt mellőzni. A következő évben megjelentek az SZK típusú akkori idők legkorszerűbb arató cséplőgépek, a kombájnok, melyekkel a jáki mezőn kezdtünk el aratni, az emberek csapatosan gyalog és kerékpáron mentek megnézni az aratást. Gépállomási gépek voltak, a TSZ csak a következő évben vásárolt kombájnt saját részre, majd évenként bővítettük az egyre korszerűbb típusokkal: SZK-4, SZK-5. Ezekkel már a saját gépszerelőink dolgoztak, az előző gépállomási gépekkel a szombathelyi szovjet laktanyából kért katonák dolgoztak, szállásuk a tűzoltószertár szobája volt, ételmezésükről a TSZ gondoskodott. Korszerű gépműhely épület, jó képességű szerelők dolgoztak, és akkor már teljes volt a TSZ gépellátása, az akkori időben forgalomban lévő gépeket, melyek szükségesek voltak, megvásároltuk. Minden gazdálkodással járó munkát el tudtunk végezni. Traktorosaink szorgalmas volt gazdákból lettek beiskolázva, és bizony, ha a munkák végzése megkövetelte, nem számolták hány órát dolgoznak naponta. Volt kovács-, bognárműhely, a falu igényeit is ellátta. Ezek a szakemberek 8-10-15 Ft óráért kaptak, attól függően, hogy ki mikor kezdett dolgozni, de később emelkedtek a fizetések is. Ahogy a TSZ fejlődött, úgy javult a munkabérezés is. Aztán a 70-es évek közepén már nyugdíjazás miatt egyre kevesebb traktorista lett, megnehezítette a munkák időbeni elvégzését, és ez a folyamat végbement az egész tagság körében, esetenként idegen munkaerőt kellett alkalmazni. Sok munka végzésébe már be kellett vonni a mindig szorgalmasan dolgozó, helytálló női tagokat is, takaráshoz, borjúnevelőbe, raktárba és egyéb munkák végzéséhez. Egy része a női tagoknak a fiatalabb korosztályhoz tartozott, így később mentek nyugdíjba. A TSZ alakulásakor a legfiatalabb férfi

tagok is csak páran voltak 30 év közelében, a legtöbb férfi tagunk alakuláskor alul volt élete delén, és az évek gyorsan teltek, sok TSZ-tag már alakuláskor járadékon volt, és egy napot sem dolgozott. A megalakuláskor, egy kicsit nehezen is, de egyre jobban és kis idő elteltével közösen dolgoztak, összeszoktak a munkában, együtt dolgozott a volt nagyobb gazda azzal a taggal, aki egykor a kilencedik keresztért aratta gabonáját, és harmadában kapálta krumpliját, kukoricáját, kaszálta szénáját, lóherét és egyéb napszámos munkáját végezte. Ez a TSZ-tagság együtt tartása egyenlő munkavégzés hatására mind a múlté lett, felváltotta a közös gazdálkodást a más életszemlélet, mert azért kialakult egy kicsit az idő múlásával, emlékezett még mindenki a régi időkre, az egyéni időszakra, mert azért a gazdálkodóknak az egyéni boldogulásért is nagyon sokat kellett dolgozni a mezőkön. Bizony sok falusi ember egy életet is átdolgozott úgy, hogy a környezetéből a katonaidőt leszámítva nem került messzebbre a falu határától, Szombathelyen túl, vagy csak ritka esetben. Mikor elég tehetséges lett a TSZ, tagjait el tudta vinni évenként kirándulni, nevezetesebb helyekre, Balaton környékére, Budapestre az ipari-mezőgazdasági vásárra, és más helyekre. Lehetett látni az érdeklődést, itthon is beszédtema lett, mindenki más-más élményeit mondta el egymásnak. Megszűnt az a különbség, ami 50-60 évvel ezelőtt még meghatározta az emberi sorsokat a falvakban, melyet az okozott, hogy a vagyoni szemlélet alapján alakultak ki a családok, és ez határozta meg, hogy kivel köthet a fiatal gazda házasságot, mert bizony a szülők választották meg sok esetben azt az asszonyt, házastársnak valót, aki a vagyoni vonatkozásban is megfelelt. Azokban az időkben még nóta is volt róla, melynek az első négy sorát leírom, de tudom, hogy ma nem ez a meghatározó:

*Kislány, kislány, szép Nári kislány,
Elvennélek, ha szegény nem volnál.
Hiába is hull a szemed könnye,
Drága neved nincs a telekkönyvben.*

De ez fordítva is igaz volt, sok módosabb gazdálkodó lánya maradt pártában, mert az akkor idősebb lányokra mondták, akik nem mentek férjhez, hogy pártában maradt, fiatalabb korukban válogattak és arra vártak, hogy vagyonilag is megfelelő kérő akadjon számukra. De ez időben sok lány módosabb vágyálma volt, hogy felkeresse olyan, akinek biztos állami állása volt. Sokszor várták, hogy jegyző, tanító, rendőr, csendőr, vagy katonatiszt férjre találjon. A szegényebb származású legények, a környezetükben élők közül nem voltak méltó társak a házasság megkötéséhez. Csak ritka kivételes esetben történt ilyen, valami rendkívüli kényszerítés hatására. Az ilyen házasságra utaló történetek aztán a II. világháborút befejezően, a TSZ-be történő belépéssel járó rendelkezések, vagyonvesztés hatására megszűnt.

A Nárai Rákóczi TSZ az 1970-es évek után eredményesen gazdálkodott, tag-sága már valamennyire elégedett volt. A TSZ által is biztosított juttatásokkal, háztáji földek után biztosított juttatással, minden évben tűzifával a fakitermelés után ellátta tagjait. A juttatásokat a TSZ minden tagjának ingyenesen házhoz is szállította. A régi időket már elfelejtették, mikor a terményeket csak részesművelés után kaphatták, és a betakarítás is sokszor komoly megpróbáltatással történt. Volt olyan erős ős, mikor a fogatosok a betermelt terményt szekérodalra rakva tudták csak a földek végére beszállítani, és volt mikor a korán leesett hó akadályozta a már kiszedett krumplit elszállítani a földekről. Ezeket az utóbbi időben elfelejtették, most már más jellegű gondok voltak, melynek következtében újabb agitációt értünk meg, mely a TSZ önállóságának megszűnéséhez vezetett. Majdnem azokat a személyeket, akik az 1960-as megalakulást levezényelték, kellett fogadnunk egy más irányú szervezés vonatkozásában. Igaz ebben az időben már nem a Járáshoz, hanem a városkörnyéki igazgatáshoz tartoztunk, és most ezek a szervek bonyolították a TSZ átszervezését, hogy három TSZ egyesülése lenne a jövő útja: Nárai, Ják, Szentpéterfa, mely magában foglalta a jáki 3, a szentpéterfai 2 jogelőd egyesülését is.

A Nárai Rákóczi MTSZ gazdasági eredményeit nem részletezem, mert aki meg akar vele ismerkedni, az vegye elő Németh Tamás 2004 évben megjelent könyvét, mely részletesen ismerteti a 189–192-es oldalon eléggé hitelesen a TSZ gazdálkodási adatait az 1960-as évtől az 1978-as évben létrejött Jáki Egyetértés megalakulásáig. Sokoldalú tanácskozás, egyezkedés után jött létre az a határozat, hogy a gazdasági év befejezése után, mindhárom gazdaság tartsa meg éves közgyűlését, és készüljön fel a 3 TSZ egyesülésére. Nárai gazdaság anyagilag erős volt, és ez is készítette a felügyeleti szerveinket az egyesülésre. A mi TSZ-ünk takarékszámláján tartósan lekötve 12 millió Ft-volt, mely egyesüléskor segítette a másik 2 TSZ anyagi talpra állását. A jáki TSZ 1978-ban alaphiányos, míg a szentpéterfai mérleghiányos volt. Még az egyesülés előtt jöttek felsőbb szervek és elvittek bennünk Szentpéterfára, megmutattak egy istálló állományt, és azt mondták, ezt vegye meg a Nárai Rákóczi TSZ, és egy papírra felírták az összeget. Átadták a TSZ-elnöknek azzal, hogy a főkönyvelő ezen összeget utalja a Pinkavölgye MTSZ számlájára. A következő időszak az egyesülés előkészítésével foglalkozott. Összeírásra került mindegyik TSZ vagyontárgyai. Megállapítást nyert, hogy melyik TSZ mekkora értékű vagyontárggyal, tiszta vagyonával rendelkezik, mit visz a közösbe. Minden gazdaság megtartotta a zárszámadó közgyűlést, melyen a tagság is megszavazta, hogy a 3 TSZ a következőkben együtt gazdálkodik, és már az 1979-es évet a terv szerint készítik a 3 TSZ területén, így közel 5000 hektáron kezdődött a gazdálkodás. A tagok létszámától függően minden TSZ delegált tagokat az új vezetőségbe, és bizottságokba, melyek mint küldöttek képviselték a volt TSZ tagságát. Első elnöke Kámán József, második elnöke Horváth Mihály volt. Elnökhelyettesek lettek a másik két TSZ elnökei. Megválasztásra

került a közös küldöttgyűlés, mely a vezetőség javaslatára megválasztotta mindhárom községben a szükséges irányítókat. Nagy területtel gazdálkodó TSZ lett, az első év nem hozott eredményeket, de azért elfogadható volt. Aztán a következő évek már hoztak eredményeket, melyeket a tagjai is érzékelhettek már, emelkedtek a munkabérek. A szolgáltatások jobban alakultak, és minden tag részére 25 q terményt biztosítottak háztáji címen. A TSZ fejlődött, a következő évben a Vas Népe címoldalon hozta, hogy a Jáki Egyetértés TSZ 20 millió nyereséggel zárta az évet.

TSZ-tagok balról jobbra: Skultéti Ferenc, Kovács Miklós, Lóránth Gyula, Somogyi Lajos, Lóránth Ferenc, Devecseri Ferenc, Kovács Gyula

Így teltek az évek, hol jobb, több eredménnyel, mígnem egyszer csak jött a rendszerváltás, melynek hatására a szétválás gondolata foglalkoztatta az embereket. Gyűlés gyűlést követett, és azt határozták a megtartott közgyűlésen, hogy a széjjelválás lesz a jövő útja, és hogy a közös vagyont, melyet mindegyik szervezet 1978-ban bevitt, lesz az alapja a szétválásnak. Megalakult a felszámoló bizottság, és megkezdte működését. Mindegyik volt TSZ visszakapta vagyona részét, az 1978-as bevitt vagyon alapján, megosztásra került az erő- és munkagéppark. Visszaköltözött a gépműhely, az adminisztratív dolgozók elosztásra kerültek, és megkezdődött újra a gazdálkodás Nárai Agrárszövetkezet néven. Kalmár Tibor szombathelyi lakos lett a TSZ-elnök, míg a vezetőség tagjai, tisztségviselői mind Nárai volt TSZ-tagjai közül lettek megválasztva. Az újrakezdés komoly feladatokat adott a vezetésnek, különösen a könyvelésnek kellett sokat dolgozni, hogy az új rendelkezéseknek megfelelően kerüljön nevesítésre minden tag számára az üzletrésznek megállapítása. Jó választás volt a könyvelést végző helyi ismert személyek – különösen a főkönyvelő – megbízása, akik feldolgozták és a tagoknak kiadták az üzletrészüket bizonyító igazolást. Minden tag az eltelt években lévő keresete és a TSZ-ben ledolgozott évek alapján kapta meg az üzletrészt. Nem

volt az elosztásra meghozott rendelkezés igazságos, mert az alapító tagok egykori fizetése nem állt arányban az utóbbi években lévő fizetéssel, melynek alapján a kevesebb fizetés után nagyobb részt kapott, mint a ledolgozott évek után. Ebben az esetben az történt, hogy aki 30 éve volt a TSZ tagja, kevesebb üzletrészt kapott, mind aki csak 10-15 évet dolgozott. Ennek hatására sok alapító, régi tagnak csalódást okozott. 1991-es TSZ-ellenes politikájának hatására a tagok már azon aggódtak, hogy náluk is, mint lehetett hallani sok helyen, felélik a TSZ vagyónát. Így került aztán egyre többek részéről a javaslat, hogy kerüljön a tagok üzletrésze értékesítésre. A rendszerváltozás utáni egy-két évi gazdálkodás nem hozott eredményeket, aztán ezt már minden tagunk tudta, és ennek ismeretében döntött, hogy eladja üzletrésztét. Dr. Károlyi Ferenc mezőgazdasági vállalkozó tett 30%-os vásárlási ajánlatot, a tárgyalások után ez az összeg az üzletrész 45%-ára módosult. 1995. július 31-én 35 év után az volt az utolsó közgyűlés, mely azt határozta, hogy kimondja a megszűnést aznapi hatállyal.

A tagok még ezen a napon felvették járandóságukat egy összegben. A szerződésben a vevő vállalta, hogy minden eladóval egyéb vonatkozó költségeket magára vállalja. A kifizetésre kerülő összegek változóak voltak az üzletrész arányában. Az üzletrészek 50-100.000 Ft és 2 millió Ft körül voltak kiadva a tagoknak, a már nem élő tagok után felosztva az örökösök is megkapták a nekik jutott járandóságot.

Így ért véget egy falu életét megváltoztató korszak, melyre csak a még életben lévő idősebbek emlékeznek valahogy, a fiatalok elképzelni sem tudják mi hogyan történt 50 évvel ezelőtt. Emlékezetből írtam le ezeket az eseményeket, talán ha egyéb történésekben nehezen értelmezhető is, de törekedtem élethűen adni a sokak számára nem ismert múlt történéseit. A még élő tagok, mert már nem sokan vagyunk – 220-ból már csak 12-en élünk –, élvezzék megérdemelt nyugdíjukat, és jó egészséget kívánok nekik, és felejtsék el, ami nem volt kellemes abban az időszakban, és csak a szépre és jóra emlékezzenek! Tisztelettel:

Skultéti Ferenc
TSZ-nyugdíjas
2008

Régmúlt idők aratása, masinálása (cséplése) Náraiban

A 2008-as esztendőben augusztus 15.-re megyénkben is befejeződött az aratás-cséplés. Modern, nagy teljesítményű kombájnok végezték ezt a jelentős munkát. Egyszerre. Már faluhelyen sincs külön aratás és cséplés. Alapvetően, mondhatni teljes mértékben különbözik a mostani aratás-cséplés a régi idők aratásától, masinálásától. Össze sem lehet hasonlítani a régi munkákat a mostanival. Sem fizikailag, sem technológiájában, sem a falusi lakosság tömegének részvétele kapcsán.

Lássuk, hogyan zajlott az aratás régen, különösen az 1945 előtti időkben! Akkoriban bizony nem géppel, hanem nehéz, embert próbáló erővel, energiával, kézzel történt az aratás. A gépeket nem ismerték még az aratók. Lényegében majdnem az egész falu részt vett a munkában, szinte kihalt volt akkoriban a község, az emberek kora reggeltől késő estig szorgoskodtak a mezőkön. De azt is látni kell, hogy nem mindenki egyformán vette ki a részét az aratásból. Faluhelyeken voltak az úgynevezett „részes aratók”. Különösen azok tevékenykedtek így, akiknek egyáltalán nem, vagy csak pár hold földjük volt, azaz a szegényebb rétegek. „Agrárproletárok”, „kis parasztok”, „szegény parasztok”. Ők egy-egy módosabb gazdánál arattak részesedésért. Ez azt jelentette, hogy a learatott gabonának minden tizenegyedik keresztjét vagy mázsáját kapták fizetésül. Ez volt a részes aratás lényege. Ennek megértéséhez tudni kell, hogy mi volt az a gabonakereszt és milyen volt az aratás technikája.

Fő módszer tehát a kaszával történő learatás, a lábon álló gabona levágása jobbról balra, a még álló gabonához való terelése. Ezt végezte a kaszás. Utána jött a marokszedő, aki a levágott gabonát sarlóval összegyűjtötte és „marokba”, kötegekbe rakta. A kaszás bekötötte kötőfával, és kész volt a kéve. Ezután megkezdődött a kévék összerakása keresztbe, ezt követte a képébe való rakása. Egy keresztbe 20 kévét raktak, ezt követte a képélés. Egy-egy képébe általában 4-5 keresztet raktak. Minden tizenegyedik kereszt lett az aratóé. Bizony mindez nem volt könnyű munka. Kicsinyek készítették a kötelet, sokszor már 7-8 éves gyerekek szorgoskodtak, gyakran mezítláb a bökös tarlón. Az uradalmakban, a földbirtokosoknál bandában 10-12 pár aratott egymás után sorban. Az élkaszás az élen diktálta a megfelelő iramot. Kicsit több földdel rendelkező paraszt a családjával együtt végezte el a saját földjén az aratást. Ott nem részesedett senki, hiszen a saját gabonáját aratta. A módosabb, gazdagabb parasztnál történt a részes aratás.

Náraiban általában július hónapban történt az aratás, egy hónapig. Egy hétig a rozst, egy, másfél hétig a búzát, majd az árpát és a zabot aratták. Az árpa aratása

külön gondot jelentett, mert azt nem szabadott egyszeribe bekötözni a levágása után. Ezt a gabonát marokba szedése után egy-két napig szárogatni kellett és csak utána lehetett bekötözni. Bizony sokszor volt olyan idő, amikor megázott és utána többször forgatni kellett. Mert akkor is voltak jó esők, zivatarok. Az aratók ilyenkor a kepébe

*Kézi aratás és cséplés régen
(Dr. Guttman Miklós felvétele)*

bújtak, vagy futottak haza, hogy meg ne ázzanak. Nagy vonalakban így zajlott az aratás. A kepékben összerakott gabona 2-3 hétig kint száradt a földeken, utána hordták haza a gazdák. Otthon kazlakba vagy pajtákba rakták, és várták, hogy rájuk kerüljön a sor a masinálásban, cséplésben. Az aratás után tehát megkezdődött a gabona cséplése, masinálása. Általában augusztus első hetétől szeptember elejéig tartott a gépi cséplés. A kézi cséplés (mert az is volt) szeptember, október hónapokban zajlott.

Náraiiban öt masina dolgozott. Guttman Andrásnál kettő, Horváth Imrénél, Hernáth Pálnál és Dezse Gábornál egy. A cséplőgépek mellett nyolc-tíz felnőtt férfimunkás és öt-hat kiegészítő asszony, lány tevékenykedett. Minden gép mellett természetesen ott voltak a gépészek is. Három masinát a tulajdonos kezelt, csak a Guttman családnál dolgozott két gépész, a fiúk: Guttman Miklós és Guttman Antal, kiváló szakemberként. A Guttman nagygép mellett kettő zsákoló, egy etető, két kéveadó, négy nyársaló, egy kazalrakó és természetesen a gépész dolgozott. Ez mellett egy zsákos lány, egy kévemetsző, egy pelyvás, egy törekes és két szalmavágó. A kiegészítő dolgozókra a férfimunkásoknak kellett gondoskodni, azaz felfogadni a masinához. A masináknak megvoltak a helyeik, házaik és sorban egymás után végezték a munkát. Ahol több volt a gabona, ott természetesen tovább tartott a cséplés. Például az Eörssy földbirtokosnál majd két hétig ment a masina. Még az Eörssy erdőközbe is ki kellett húzatni a gépet, hisz ott is sok kazalba rakott gabona volt.

A cséplés végeztével majdnem minden gazda kis áldomást adott pár pohár borral, amit a munkások szívesen fogadtak. Nehéz, sok fizikai erőt, sőt ügyességet követelő munka volt a masinálás. Zsákoláskor a 60-70 kg-os búzaszákók emelgetése, a padlásokra, hombárokba való hordása embert próbáló volt. Nem volt könnyebb a nyársalás sem, amikor a kicséplelt szalmát a kazlakhoz hordták. Nem beszélve a masina etetéséről. Szinte külön szakképzettséget követelt a ka-

zalrakás, mert a rosszul megrakott kazalba beszivároghatott a víz. Az ilyenkor megrothadó szalma nagy kárt okozott a gazdának. A poros levegő együtt járt ezzel a munkával. Különösen akkor, ha a pajtákban kellett dolgozni és a szél visszaverte a port. Az aratásnál a mezőn ugyan tiszta volt a levegő, de sokszor a hőség volt nagy. A masinánál a meleg is nagy volt és a port is nyelni kellett, amit a cséplés okozott. Különösen az árpa cséplése okozott sokszor igen nagy port és még csípett is. Nem beszéltünk még a munkadíjról, a részesedésről. A masinálók bérét természetben fizették. Minden tizenegyedik mázsa gabona után egy mázsát kaptak a férfi dolgozók. Ez volt a részesedés. Egy masinálási időszak alatt úgy általában 10-13 mázsa gabonát lehetett keresni. A segédmunkásokat a férfi dolgozók két mázsa gabonával fizették ki. A megkeresett gabonát a géptulajdonosok házaikhoz hordták, és a masinálás után a részesedést megfelelő arányban szétmérték. A rozból kézzel csépték, verték ki a magnak valót, mert a rozs szalmája volt alkalmas a zsúp elkészítésére, ezért nem szabadott összetörni. Nagy szükség volt erre, mert sok zsúpos ház volt a faluban. Ezeknek a tetejét évről évre fel kellett újítani. Nem kis hozzáértést követelt a „hákkerozás”, a rozs tisztítása. A zsúp kettőzése és a háztetőkre felkötése is szaktudást kívánt. Kiváló szakemberek voltak a kettőzők, zsúpolók, többek között Palotai József és Völgyi János.

Összegezve így zajlott a régi időkben az aratás és a cséplés. Nem azért írtuk le mindezt, mert visszasírjuk a múltat. Csupán szeretnénk, ha a mai fiatal generáció is megismerné dédapái, nagyapái életének, munkájának egy fontos részét. Mert csak így lehet megítélni életüket, munkájukat, és sok tanulságot vonhatunk le a jelenre is. Így tudunk csak lépést tartani a mostani fejlődéssel. Aki nem tanul a múltból, a jelent sem ismeri és lemarad a jövő fejlődéséről is. Igazuk van az irodalmároknak, mikor hangsúlyozzák: „Hajt, fut az idő gyorsan, rohamosan elszáll, ha felülünk, felvesz, ha lemaradunk nem vár.” N. J. visszaemlékezése alapján.

Marton Melinda

2008

A nárai tekepálya rövid története

1976-ban Pulai Imre, a falu akkori tanácselnöke és a község lakóinak önzetlen munkájával elkészült a jelenlegi tekepályát és nézőteret magába foglaló épület. A pályatest és a nézőtér aszfalt burkolatot kapott, természetesen a bábukat kézzel kellett állítani, a dőlt bábuk számát az állítónak kellett megszámolni, melyet a táblára felírtak. 1976-tól 1987 januárjáig a Nárai Önkéntes Tűzoltó Egyesület kezelésében volt a tekepálya. Hamar népszerű lett a tekézés Náraiban, esténként benépesült a pálya, gyakran hajnalig gurítottak itt a fiúk, mindig akadtak vállalkozók a bábuk állítására is.

A pályát kezdetben inkább „kuglizásra” használták, nem szerepelt a csapat a tekesövetség által szervezett bajnokságban, igaz, hogy egy-egy falusi spartakiád alkalmával összemérhették tudásukat más települések csapataival is, ezeken a versenyeken szép eredményeket értek el községünk versenyzői. Rendszeresen rendeztek egyéni és csapatversenyeket a tekepályán, megrendezték az utcák közötti versenyeket, valamint a környező falvak részvételével a Határmenti Teke Kupát.

1987-től az épület állaga egyre romlott, a kilencvenes évek közepére már lepusztult, romos állapotba került az épület és a pálya, ebben nagy szerepe volt a Nárai szennyvízesatorna-hálózatot építő munkásoknak is, akik az épületet öltözőként használták. 1996-ig nem volt igazi gazdája a tekézőnek, ekkor a Dinasztia Kft. bérbe vette az Önkormányzattól a teljesen lepusztult tekepályát. Még ebben az évben kívül-belül teljesen felújítottuk az épületet, a pályatest és a nézőtér felújítása is megtörtént. A pálya burkolata aszfalt maradt, de bábuállító és eredményjelző automatát szereltünk fel, megteremtve ezzel a tekesport újra szervezésének alapjait. 1996 szeptemberében, búcsúkor egyéni tekeverseny megrendezésével megnyitottuk a modernizált tekepályát. Még ez év októberében egy csoportnyi lelkes sportemberrel megalakítottunk egy teke szakkört, megismertük a tekesport szabályait, próbáltuk elsajátítani a szabályos és eredményes gurítás alapjait. Ettől kezdve rendszeresen játszottunk barátságos mérkőzéseket a már több éve működő környékbeli tekecsapatokkal. Nagyon megszerettük ezt a sportot és a játék is egyre jobban ment, ezért elhatároztuk, hogy indítunk egy-egy női, illetve férfi csapatot a megyei tekebajnokságban. Próbáltunk önálló szakosztályként csatlakozni a Nárai SK Sportegyesülethez, de heves tiltakozás, illetve elutasítás fogadta kezdeményezésünket. Mivel a megyei bajnokságban csak bejegyzett sportegyesület igazolt versenyzői szerepelhetnek, ezért 1997 nyarán megalakítottuk, és a bíróságon bejegyeztettük a Néró Teke és Szabadidő Sportclubot, amely egy nonprofit társadalmi szervezet. A Néró TC első elnöke Lóránth Miklós volt, jelenleg Marosits Zoltán látja el az elnöki feladatokat. 2006-ban 20 fő a Néró TC tagjaink száma. A Néró TC a tagdíjból és a Dinasztia Kft. támogatásából fedezi

a kiadásait, utóbbi a versenyek és az edzések idejére térítésmentesen biztosítja a pálya használatát.

Beneveztük csapatunkat az 1997/98-as megyei bajnokságba, ahol a nagyon jól sikerült rajt után a középmezőnyben végeztünk, megelőzve egy-két komoly teke-múlttal rendelkező csapatot, sőt sikerült pár igazi nagy skalpot is begyűjtenünk a bajnokság folyamán. Közben a falusi spartakiád versenyein rendre dobogós helyezeket sikerült elnyernünk mind a nők, mind pedig a férfiak között. Többször szereztünk első helyet csapatban és egyéniben is mindkét nem versenyein. 1998 fontos dátum a Néró Tekepálya történetében, abban az évben elkészült saját anyagi forrásunk felhasználásával, valamint a Néró TC tagjainak sok munkájával a minden igényt kielégítő öltözőt, mellékhelyiségeket és büfét magában foglaló

Az NB III. csapat tagjai

felső sor balról: Stieber Tibor, Majsa Károly, Góber Tamás, Horváth János, Vincze Zsolt, alsó sor balról: Vincze József, Magyar Attila, ifjú Stieber Tibor, Rába György

új épületszárny is. Nagy álmunk 2000 augusztusában teljesült, amikor átadtuk a korszerű, műanyag borítású pályatestet. Ettől az időponttól örülhetünk annak, hogy egy minden igényt kielégítő, korszerű, kulturált sportlétesítménnyel, egy igazi versenypályával gazdagodott Nárai. Nagy figyelmet fordítottunk az utánpótlás nevelésére is. A hét egy-egy napján díjmentesen a fiatalok rendelkezésére állt a tekepálya, amit eleinte ki is használtak, de sajnos lassan elmaradtak a fiúk, lányok. Volt olyan év, amikor a megyei bajnokságban két teke szakosztály játszott hazai mérkőzéseit a Néró Tekepályán, a Nárai SK és a Néró TC. 1997

óta minden évben megrendezzük 12 amatőr csapat részvételével a 4x60 vegyes gurításos őszi/tavaszi fordulóból álló Nárai Kupa tekeversenyt is, melyre bárki nevezhet. Az épülethez tartozó udvart is rendeztük, füvesítettük, kialakítottunk egy szalonnasütőt, amelyet minden kedves vendégünk bármikor használhat.

Az elmúlt években versenyzőink a csapat- és egyéni versenyeken is nagyszerű eredményeket értek el. Huszár Bernadett serdülő kora ellenére 2000. évben, 15 évesen megnyerte a Vas megyei felnőtt női bajnokságot, 2001. év végén a serdülő országos versenyen egyéniben 5. helyezést ért el, 2005 tavaszán pedig országos felnőtt női 8. helyezést szerzett, majd ősszel az ifjúságiak között országos 3. helyezést ért el! A férfi csapatunk a megyei bajnokság élcsoportjába tartozik, a 2005/2006-os bajnokságban ősszel a 4. helyen álltak. Egy évvel korábban, egy ponttal lemaradva a második helyen végeztek a bajnokságban.

A 2009/2010. évi bajnokságban a Néró Tekeclub férfi versenyzői feljutva az NB III-as bajnokságban szerepeltek, ahol a kitűzött céljaikat – a tisztességes helyállást és a biztos bennmaradást – maximálisan teljesítették. Az őszi sorozatban még egy kicsit megilletődötten játszott a csapat, igaz, az első hazai mérkőzésünkön sikerült a pályacsúcsot 2507 fára javítanunk. Az őszi szezont a 14 csapatos mezőnyben a 12. helyen zártuk. Tavasszal aztán nagy lendületet vett a csapat, minden hazai mérkőzésünket biztosan nyertük. A bajnokságban végül az előkelő 8. helyen végeztünk. Fiatal versenyzőnk, Stieber Noémi nagyszerű versenyzéssel az Országos Teke Diákolimpián első helyezést ért el!

Miért pont a Néró nevet adtuk a tekézőnek? Úgy tudjuk, hogy a község határában római kori leleteket találtak, illetve a község Néró császárról kapta a nevét, ezért adtuk a tekézőnek is ezt a nevet, ezzel is jelezve, hogy ez a pálya a falué, attól függetlenül, hogy ki az üzemeltető. A tekepálya minden tekesportot kedvelő sportemberé, aki egészségesen, kulturált környezetben akarja eltölteni szabadidejét!

Szeretettel várunk mindenkit, aki érdeklődik e gyönyörű sport iránt, aki szeretné kipróbálni, hogy milyen ez a nagyszerű szabadidősport, mely tényleg megmozgatja minden porcikánkat.

Stieber Tibor
NÉRÓ TC, szakosztályvezető

A nárai erdők sötét titkai

Máig számos titkot, sok szörnyűséget rejtenek a Nárai körüli erdők.

Pataki Ferenc Sz. Márkón (Veszprém vármegye) született 1872. június 30-án, eredetileg Schnellbach néven. Iskolás éveiben a bencés rend növendéke volt. Kutrovác Ernő szentelte pappá 1898. július 6-án. Káplán volt Máriafalván (1898–1900), Senteleken (1900–1903), Pinkafőn (1903–1905), plébánoshelyettes Németszentgróton (1905–1906), majd plébános ugyanott (1906–1917). Ezután helyezték Pornóapátiba plébánosnak ugyancsak 1917-ben, amely tisztséget 1921. október 5-én politikai gyilkosság által bekövetkezett haláláig töltött be. Halála után felettesei az alábbi közleményben tudatták halálát: „Szomorú szívvel tudatom Pataki Ferenc pornóapáti plébános halálát, aki a nyugat-magyarországi politikai zavaroknak áldozatává lett. A nyáron tartott közös lelkigyakorlatokon példás buzgósággal vett részt. Mivel ellenségei már hosszabb idő óta támadták, a Nyugat-Magyarországon lefolyt eseményekre való tekintettel tanácsoltam neki, hogy a nyugalom helyreálltáig ne menjen vissza plébániájára. Ő azonban ártatlansága érzetében és híveit nem akarván a nehéz időkben egyedül hagyni, hazament Pornóapátiba. Október 5-én az éj leple alatt ismeretlen egyének behatoltak a plébániaházba és a plébánost elhurcolták. Harmadnap a szomszédos Nárai erdőben találták meg összeroncsolt holttestét. Az egyszerű lelkű és buzgó paptársat, kit árván hagyott hívei bánkodva siratnak, az oltártestvérek különös megemlékezésébe ajánlom.” Gyilkosai a mai napig ismeretlenek.

A II. világháború zűrzavaros időszakában történt a következő rejtélyes eset Náraiban 1942 novemberében, amikor is már javában zajlottak a háborús események. Vitéz Vámos Győző főhadnagy rejtélyes körülmények között egy vadászat során nem messze Náraitól, az erdőben egy lövés következtében életét veszítette. A krónikák tanúsága szerint vadászbaleset áldozata lett.

Nem is olyan régen, az 1990-es évek elején történt az alábbi eset, melyről a sajtó is több esetben hírt adott, Köztünk élő gyilkosok címmel. Egy kőszegi fiatalembert az egyik szombathelyi szórakozóhelyen novemberben látták utoljára, majd hónapokkal később, tél végén a nárai erdőben találtak rá. Mivel a hó alatt konzerválódott a holttest, azt sikerült megállapítani, hogy bűncselekmény áldozata lett a fiú. Poligráfós kihallgatás is történt az ügyben, de végül vádemelés nélkül szűnt meg az eljárás. Gyilkosa máig ismeretlen.

Németh Tamás

25 éves az óvodánk!

Véletlenül tudtam meg, hogy az idei évben (2007) 25. alkalommal nyitotta meg kapuit a Nárai Óvoda. Az 1982–83-as tanítási év volt az első, amikor a nárai gyerekek helyben járhattak óvodába. Megkértem Szabó Istvánt, Nagyné Tanay Katalint, Hernáth Imrénét és Varga Ferencné a hajdanán nyíló óvoda dolgozóit, hogy segítsenek emlékezni az elmúlt 25 évre.

Szabó István: 1977-ben érettségiztem a szombathelyi Entzbruder Dezső Szakközépiskolában. Ez év augusztusától a szombathelyi Bem utcai Napköziotthonos Óvodában kezdtem el dolgozni – itt töltöttem a gyakorlati időmet is. 1978. december 5-től az újonnan induló Krúdy Gyula úti Napköziotthonos Óvodába kaptam állományi helyet. 1980-ban szülési szabadságra mentem. 1982 nyarán kerestek meg a községi tanács vezetői, hogy a szeptembertől induló óvodában dolgozhatnék óvónőként. Később úgy döntöttek, hogy a vezető óvónői feladatokat is nekem szánták. Ez a bizalom talán annak volt köszönhető részükről, hogy 1973-tól, néhány éven keresztül – a diákéveim alatt – a nyári napköziotthonos óvodát veztettem tehát nem volt nekem sem teljesen ismeretlen feladat, hisz nyaranta belekóstoltam a nem kis elfoglaltsággal, felelősséggel, munkával járó feladatok sokaságába. Nagy kihívás volt ez számomra 24 évesen, de úgy éreztem van bennem annyi kurázsizs, hogy ezt a felkérést elvállaljam. Nagyon sokat köszönhetek az akkori vezetésnek és bátran mondhatom, hogy maximálisan megadtak minden segítséget ahhoz, hogy az óvoda biztonságosan megkezdhesse működését. Az induláshoz az alapkövetelmények adottak voltak (a teljesség igénye nélkül sorolom fel):

- Az iskola épületének megfelelő átalakítása (csoportszoba, öltöző, gyermekmosdó, WC kialakítása).
- Megfelel méretű bútorzat, játékok, egyéb eszközök beszerzése.
- Állami Tángazdaság konyhájának bérlése, saját konyhán készült az étel.
- A személyi feltételeket is maximálisan biztosították (2 óvónő, 2 dajka, 1 szakácsnő, 1 konyhalány, 1 ételmezésvezető).
- Az udvar átalakítása folyamatban volt.

Természetesen arra törekedtünk az évek során, hogy körülményeinket folyamatosan javítsuk – lehetőségeinkhez mérten a gyermekek igényeinek, komfortérzetének, fejlődésének biztosítása érdekében. Ebben az éves költségvetések, tervezések segítettek; valamint a pályázatokon elnyert pénzüsszegek, s nem utolsósorban a mindenkori szülők, akik egyenrangú, önzetlen partnerként segítettek munkánkat. 1982-ben egy 25 fős vegyes csoport működési engedélyét kaptuk meg. Ezt a létszámot az évek során folyamatosan túlléptük, hiszen az igények ennél nagyobbak voltak. Hosszú előkészület után, az 1990/91-es tanévtől a tornaterem átalakításával kétszobás óvoda lettünk, s az alapító okiratunk 37 főben

határozta meg a felvehető gyermekek létszámát. Így már sokkal kényelmesebb, biztonságosabb körülmények között nevelhettük óvodásainkat. Természetesen soha semmi nem ment zökkenőmentesen, mindig mindenért keményen meg kellett küzdeni. Bár ahogy ezeket a gondolatokat írtam, ez most eszembe sem jutott, csak most így a végén gondolkodtam el azon, hogy ez nem is volt ilyen egyszerű. Úgy látszik, tényleg igaz az a mondás, hogy az ember csak a szépre és jóra képes, vagy inkább hajlandó visszaemlékezni.

Közel 22 évig, 2003 decemberéig dolgoztam a Nárái Napköziotthonos Óvodában. A mai napig szeretettel gondolok az óvodában eltöltött évekre, a kollégákra, „óvodásokra”, szüleikre, és mindenkire, akivel munkám során kapcsolatba kerültem. Egy pillanatig sem bántam meg semmit! HISZEN:

*„Mindennap megszűnik valami,
Amiért az ember szomorkodik.
De mindig születik valami új,
Amiért érdemes élni és küzdeni.”*

Szeretettel üdvözlöm a 25 éves jubileumát ünneplő Nárái Napköziotthonos Óvoda minden dolgozóját – különösen Kati nénit, aki velem együtt alapítója volt ennek az intézménynek –, a kis óvodásokat és kedves szüleiket. Munkájukhoz sok sikert, kitartást kívánok a következő 25 évben!

Nagyné Tanay Katalin: 1982-ben végeztem a szombathelyi óvónőképző szakközépiskolában. Akkoriban még az állam jobban a szíven viselte a fiatal pályakezdekők sorsát, ők (oktatási osztály?) ajánlatot tettek valamennyi végzős számára, így lett az „enyém” a Nárái óvoda. 1982 szeptemberétől indult az óvoda, augusztusban, az utolsó simításokban már részt tudtam venni. Szabó Istvánné, Rózsi néni lett a vezető (igazi tyúkanyóként vezényelt bennünket és a gyerekeket is), a két dajka néni szintén falubeli volt (Hernáth Imréné, Mariska néni és Varga Ferencné, Rózsi néni). A konyha a gazdaság egyik épületében lett kialakítva, itt dolgozott az ételmezésvezető Ilonka néni, a szakács Etus néni és segítőtje, Irénke néni. Az óvoda épülete közel százéves, addig iskola működött benne. (Még ma is mondja egy-két gyerek, hogy az én apukám itt tanult, pont ebben a szobában!) 25 férőhelyesre tervezték, egy csoporttal, de sok-sok éven át 30, sőt 40 feletti létszámú gyerekcsoporttal dolgoztunk. A mai „Katica csoport” terme volt a foglalkoztató szoba, a másik terem tornaterem volt, felváltva használtuk az iskolásokkal. Az udvarunk is jóval kisebb volt, a mostani nagy területet az iskolásoktól örököltük meg. 25 éve dolgozok itt (juj, de szörnyű leírni), de kisgyerme-

kek között az ember lánya könnyebben megőrzi a fiatalágát, legalább lélekben. Jó volt egy kicsit visszaemlékezni, honnan is indultunk, most hol tartunk. Más világ lett azóta, más az emberek értékrendje, életszemlélete. Ami nem változott, a gyerekek most is kíváncsiak, nyitottak, örökmozgók és én ugyanúgy szeretem őket. Mindig fájó szívvel búcsúzok el a 6 évesektől. Olyan jó, amikor néha-néha

*Resetár István és Zolika
Nagyné Tanay Katalinnal*

visszajönnek, vagy híreket hallok róluk. Bevallom volt rá példa, hogy nem ismertem rá a fiatal kis hölgyben a hajdani, síró-rívó pöttöm kislányra. Kíváncsi lennék, ők, a volt kis ovisok, hogyan emlékeznek ránk, társaikra, az ovis életre. Van ám, akinek már ide jár (vagy járt!) a saját kisgyereke.

Hosszan lehetne mesélni, hiszen minden örömük, bánatuk az enyém is volt, de hadd meséljek el egy humoros történetet, amihez képet is találtam. Rajzolatunk, csak úgy kedvünkre, ilyenkor megered a gyerek nyelve. A csíkos pulcsis

kisfiú, Zolika mesélni kezdi: „Levágtukapucit”-így, egy sóhajtasra. Mire én: Te, Zolika mi történt? Ő megint mondja. Mielőtt valaki elkezdené magában tagolni, és tévesen arra a következtetésre jutna, hogy itt családi dráma történt, elárulom, hogy a malac neve Puci volt. (Remélem, nem sértem a ma már fiatalember személyiségi jogait?).

Hernáth Imréné: 1982-ben kértem az áthelyezésemet az akkor nyíló Nárái Óvodába. Addig Szombathelyen dolgoztam a Deák Ferenc utcai óvodában, mint dajka. Azt a munkahelyemet is szerettem, de így helyben dolgozhatam, az utazással eltöltött időt pedig megspóroltam. Ez nagyon jól jött, hiszen akkoriban állatokat is tartottunk, és a háztartást is vezetni kellett. A kezdetektől itt voltam tehát, így az előkészítő és takarítási munkálatokban is részt vettem. Két műszakban dolgoztunk, ketten voltunk

dajkák. Egyikünk 6-14 óráig, másikunk 10-17 óráig. Azt kell mondanom, hogy a maihoz képest sokkal rosszabbak voltak a körülmények. Az ebédet az Állami Gazdaságból toltuk át kézi ételszállító kiskocsin. Akkoriban telente még sok hó szokott esni. Ilyenkor kézben cipeltük át a jókora, dupla falú edényeket. Még a főzésben is segítettünk. A délutános dajka először átment főzni a gazdaságba.

Akkor még saját készítésű tésztát gyúrtunk és nyújtottunk a konyhán. Mindig elkelt a segítség. A mosogatást is mi végeztük. Télen a fűtés is a mi dolgunk volt. Cserépkályhákban tüeltünk. 13-14 kanna szemet, fát hordtunk át naponta az udvari széntárolóból. Karácsonyi szünetben is be kellett menni, fűteni, hogy ne hűljenek ki túlságosan a falak. Nagy havak idején iskolás gyerekekkel, szülőkkel együtt pucoltuk körbe a járdákat. A sok nehézség mellett rengeteg szép emlékem van az itt töltött tíz esztendőről. (1992-ben nyugdíjba mentem.) Minden hozzánk járó kisgyerekről tudnék mesélni. Némelyik sírós volt, a másik bújós vagy éppen bátrabb. Valamelyiküket már meg sem ismerem, úgy megnőttek a valamikori kis ovisok. Remélem, ők is jó szívvel emlékeznek rám!

Varga Ferencné: A véletlennek köszönhető, hogy 1982-ben a nárai óvodába kerültem dolgozni. Egyed József tanácstitkár kínálta fel a hatórás munkát. Szívesen elvállaltam, mert előtte a gazdaság göngyöleg gyárában (ládagyár) dolgoztam. Ez nehéz fizikai munkát jelentett. Mivel gerincproblémáim voltak, a még korábbi cipőgyári munkahelyemen végzett állandó üléstől, örömmel mondtam igent az óvodai munkára. Elsősorban mosogatni vettek fel. Majd ez kiegészült a melegítőkonyhai munkával. Tulajdonképpen mindenem voltam, először hat órában, majd két műszakban. Sajnos sokat betegeskedtem, és megszakításokkal dolgoztam. Már a kezdet is nehezen indult. Augusztus 15.-től én is részt vettem az előkészületi munkákban, de szeptember 4.-én tüdőgyulladást kaptam és helyettesíteni kellett. A gyerekeket nagyon szerettem. Kati óvó néni csoportjában dolgoztam, akire nagyon jó szívvel emlékszem. Kedves, szelíd embernek ismertem meg. A szívem pedig máig is fáj, mikor a házunk előtt sétálnak a gyerekek. 1986-ig dolgoztam az óvodában, augusztus elsejétől rokkantnyugdíjas lettem.

Marton Melinda
(2007)

Az óvoda csendes mecénása

Négy évvel ezelőtt jártam először szülőként az óvodában. Már akkor is emlegettek az óvónők egy bizonyos „szponzort”, aki rendszeres támogatást nyújt a gyermekek javára. Az érdeklődésemet már ekkor is felkeltette, és évről évre újra hallottam róla. A nevét azonban csak az idén tudtam meg. Személyét – ki tudja miért – diszkrét homály fedi. Ezzel az interjúval szeretném eloszlatni ezt a homályt, hogy hozzám hasonlóan minél többen megismerhessék Őt.

– *Mióta segíti az óvodásokat, és miért?*

– 1994 óta, mikor a testvérem lánya, Surányi Betti óvodás lett. Ő sokszor említette, hogy kevés a játék. Várni kell, amíg játszhat vele. Milyen jó lenne, ha szebb és több lenne belőle. Ekkor határoztam el, hogy segítek. Az akkori vezető óvónővel, Rózsikával beszéltem. Ő örömmel vette szándékomat. Megállapodtunk, hogy húsvétkor, Mikuláskor és karácsonykor járulok hozzá az ajándékozáshoz. A húsvéti és a Mikulás-csomag mellett húsvétkor és karácsonykor egyéb ajándékokkal is igyekszem segíteni.

– *Ki dönti el, hogy mi legyen az ajándék?*

– Az óvónők felméri, hogy mire van szükség, és én azt megvásárolom.

– *Tudtommal a Surányi lányok már régen kinőttek az óvodás korból. Mi vezeti, hogy még most is, immár 12 éve nyújtja önzetlen támogatását?*

– Én szeretem folytatni, amit elkezdtem. Számomra sokat jelent, hogy az óvodás korú gyermekek nagyon és elvárások nélkül tudnak örülni. Ezért segítem őket jelenleg is, és ha az egészségem és az anyagi körülményeim továbbra is engedik, folytatom a jövőben is.

– *Mit tudhatunk meg Önről?*

– Varga Lászlónak hívnak. Nárai születésű vagyok. 1976-ig, 20 éves koromig itt is éltem. A szakmám a kereskedelem. Szűkebben az élelmiszer-kereskedelem, immár 36 éve. A szombathelyi vasútállomással szemben, a 72-es bisztróban pedig már 25 éve dolgozom. Köszönhetően a sok munkának – a konkurens üzletek ellenére – rendes megélhetést nyújt a boltunk nekünk és 13 munkatársunknak is.

– *A bevezetőben említett titoktartás Öntől ered?*

– Ha nem is a titoktartás, de, hogy csak szűkebb körben volt ismert a tevékenységem, eddig nem volt ellenemre. Ugyanis a gyermekekkel ellentétben a felnőttek nem mindig örülnek a jónak. Félttem, hogy az unokahúgaim kárát látják a nagy nyilvánosságnak. De ennyi év után már nem tartok ettől. Talán azért sem hiábavaló, ha beszélünk erről, mert jó lenne, ha mások is szívesebben adakoznának, például a gyerekek javára. Nem nagy dolgokra gondolok. Mindenki a saját erejéhez mérten. Úgy látom, hogy napjainkban az emberek csak a saját életükkel, gondjaikkal foglalkoznak. Vakok mások problémáira. Bízom benne, hogy ez változik majd. Örömlék annak is, ha a belső értékeket

többre becsülnék az emberek, mint a külsőket. Tapasztalatom szerint ugyanis, ez számít igazán.

– *Kedves László! Nagyon örülök, hogy megismerhettem! Szeretném megköszönni önzetlenségét. Jó egészséget kívánok! Mindnyájunknak pedig azt, hogy sok Önhöz hasonló gondolkodású felnőtt váljon azokból a kisgyermekekből, akiket támogat.*

Marton Melinda

(2007)

Volt egyszer egy nárai beatzenekar

Az 1980-as évek nagy sikerzenekara, a 3+2 együttes volt az első olyan zenekar, amely az addig akusztikus hangszereken (hegedű, cselló, nagybőgő, cimbalom, klarinét) játszott és megszólaltatott népies eredetű műdalokat elektronikus hangszerelésben (elektromos gitár, basszusgitár, szintetizátor, dob) kezdte el játszani és ért el hatalmas sikereket. A sikerzenekar hamar követőkre talált, a zenei irányzat egyik legismertebb hazai művelője Galambos Lajos, Lagzi Lajcsi néven vált ismertté, aki még a korabeli Nárai falunapon Lóránth József akkori polgármester meghívására adott telt házú koncertet a kultúrházban.

A korábbi előadásmódban játszó zenekarokat felváltották az elektronikus hangzásúak, villámgyorsan, néhány év alatt megtörtént az átállás: onnantól esküvőkön, bálokon már ilyen zenekarok játszottak. Náraiban is. Minden hétfőgén. Búcsúkor volt, hogy három is! A kocsmában, a lovasfogadóban és a kultúrházban. És mindhárom telt házzal ment. Az elektronikus beatzenét játszó zenekarok gombamód szaporodtak, szinte nem volt nagyobb település, ahol ne lett volna.

Náraiban 25 évvel ezelőtt, 1985-ben döntött úgy egy középiskolás baráti társaság, hogy mostantól ők is beatzenekar lesznek. Kiosztották egymás közt a feladatot, elhatározták, hogy ki milyen hangszeren fog játszani, ki lesz az énekes. Az persze egyáltalán nem zavarta őket, nem számított, hogy hangszeren egyikük sem tudott játszani, de még csak hangszerük sem volt. Ezt követően ki-ki elment és megvásárolta a maga hangszerét. Kovács István először akusztikus gitárt, majd nem sokkal később egy elektromos Gibson szólógitárt, Molnár Zoltán *Nagyzoli* szintén gitárt, Kovács Péter *Petya* pedig dobfelszerelést vásárolt és elkezdődtek a próbák Kovács Istvánék házában. Nem sokkal később csatlakozott Németh Tamás is szintetizátorral, de a „zenekar” úgy döntött, a hangzásból hiányzik a mély hang, emiatt neki basszusgitáron kellene játszania a következőkben. Mivel a szintetizátor megvásárlásával elfogyott a zsebpénz, Kovács István – aki akkor még asztalos középiskolás tanuló volt – lekoppintva egy eredetit, készített egy elektromos basszusgitárt piros-fehér színben, az amerikai zászlót idézve. Az elektronikát és a húrokat természetesen hangszerboltban vásárolták. Így már jobb volt a hangzás, igaz a szintetizátor használaton kívül maradt. Az éneklést Molnár Zoltán és Kovács István vállalta. A zsebpénzekből aztán fokozatosan gyűltek az erősítők, hangfalak, keverőpult, mikrofonok, állványok, színes lámpák. A zenei alapok betanításában nagy segítség volt a szintén nárai Németh János gitáros segítése, aki a LUX és más zenekarokban is játszott. Néhány hónap gyakorlás után a „zenekar” már bálban játszott a helyi művelődési házban. 1986 nyarán Mihácz Sándor akkori kultúrházvezető közbenjárására a „zenekar” Sárváron a Nádasdy várban lépett fel szabadtéri koncerten az ismert Komár László előzenekaroként, ahova külön bérelt busszal utaztak a zenekaron kívül még sokan mások

is Náraiból. Ekkorra már két énekesnővel is rendelkezett a „zenekar”. A szintén nárai Norczen Tímeával és Tóth Mónikával. Igen, a „Virágos Mónival”. A fellépés előtt kérdezték, hogy milyen zenekart konferálhatnak fel. Hosszas tanakodás után e sorok írója a sürgető idő miatt a „Bázis együttest” felelte. Mostantól már névvel is rendelkezett a zenekar. A félórás műsor gyorsan lement, a zenekar Komár László és zenészei láttán érezte, hogy még van hova fejlődni.

Ezt követően a tagok magántanárhoz kezdtek járni. A gitárosok profi, képzett zenészekhez, akik már akkor Ausztriában is sikeresek voltak, *Petya*, a dobos pedig a Lord együttes dobosának a lakásán vett különórákat. Közben a tagok új irányzatokkal ismerkedtek meg. Németh Tamás távozott a zenekarból egy szombathelyi rockzenekarba, igaz, ekkorra már régen nem házi készítésű basszusgitárral rendelkezett. Helyére érkezett Molnár Zoltán *Picizoli* (az előbbi Molnár Zoltán közötti életkor miatt) és csatlakozott Simon Attila szintetizátorral Horvátlovőről. A lányok valahogy addigra elmaradoztak. De hamarosan távozott *Picizoli* is, akkortól Kovács István lett a basszusgitáros immár véglegesen.

A zenekar próbái kezdetben Kovács Istvánnál, Molnár Zoltánnál *Nagyzolinál*, Tóth Mónikánál, Kovács Péternél voltak rendszerint szobákban, padlásokon. Mi tagadás, az is megesett padláson történő próbakor, hogy a falu másik részén lakó Németh János meghallva a zenét átjött gyakorolni, segíteni. Nyilván sem a szülők, sem a szomszédok nem nézték jó szemmel a hangoskodást, ezért a zenekar a későbbiekben már a kultúrházban gyakorolt és lépett fel bálokon itt, de másutt is. A zenekar pár éves sikertörténetére a sorban bevonuló tagok, a katonaság (amely akkor 1,5 év volt) és a megjelenő lányok, későbbi feleségek tettek pontot.

Így ért véget egy vidám baráti kör többéves közös szabadidő hasznos eltöltése, amely megannyi élményt jelentett számukra. Bár úgy tudom, a hangszerek úgyahogy még megvannak, kevés az esélye, hogy a zenekar újra a színpadra álljon, mondjuk valamelyik falunapon. Náraiban sem előtte, sem utána nem alakult beatzenekar. Csak egy volt: ez volt a Bázis.

Németh Tamás

Horváth József Tanár Úr Aranydiplomát vehetett át

2008. augusztus 30-án, a Nyugat-magyarországi Egyetem évnyitóján, a hagyományokhoz híven átadták az arany- és gyémántdiplomákat. A Sportházban megrendezett ünnepségen jelen voltak Szombathely városának előljárói, az egyetem vezetése, az első évfolyamosok, az ünnepeltek és az érdeklődő hozzátartozók. Községünk lakója, Horváth József Tanár Úr Aranydiplomát vehetett át. Horváth József és a még szintén megjelent 12 osztálytársa 50 éve szerezte pedagógusi diplomáját.

Csalódások című színdarab

pedagógus leszek. 1958-ban szereztem tanítói oklevelet, majd történelemből felsőfokú tanári végzettséget 1970-ben. Sorkifaludra kerültem tanítani, majd 1959-től 1977-ig szülőfalumban dolgoztam.

Pedagógiai munkám elismeréseként 1965-ben, 26 évesen a megye legfiatalabb igazgatója lettem. Általános iskolai tanítványaimmal kimagasló eredményeket értem el. A járási, megyei, területi sport- és kulturális versenyeken, bajnokságokon még országos döntőn is részt vehettünk. A tanítás mellett a falu kulturális- és

Ez azonban nem lenne elég az elismeréshez, ők mindannyian legalább 20 évig pedagógiai munkát végeztek. Horváth Tanár Úr nyugdíjazásáig pedagógusként dolgozott, 18 évet Náraiban tanított. Kérésünkre így vallott pedagógusi életútjáról: „1939. július 7-én születtem Náraiban. Szüleim és tanárain segítségével határoztam el, hogy pe-

Megyei tömegsport-döntő Kószezen

*Országos Sportnapok a Népstadionban
(jobb szélén Horváth József)*

versenyzővel vettünk részt. Az Országos Sportnapokra is eljutottunk, a Népstadionban versenyeztünk.

Labdarúgóimmal a megyei első osztályig jutottunk. Több évig magam is rúgtam a labdát, majd a csapat edzője lettem. Hosszú évek során vezettem a Balatonberrényi Úttörőtábort, 300 résztvevővel és a megyei Vöröskeresztes tábort. Pedagógiai és társadalmi munkámat jutalommal és kitüntetéssel ismerték el. 1977-ben kerültem Szombathelyre, ahol a város művelődésének irányításában kaptam szerepet az óvodától a főiskoláig.

1984-ben választottak meg a Dózsa György Általános Iskola igazgatójának. Tizenegy évig irányítottam az iskola oktató-nevelő munkáját. Az iskola megszűnésével mentem nyugdíjba, ezután még öt évig voltam Náraiban a kultúrotthon igazgatója. Most már csak a nyugdíjasok nyugodt, csendes életét élem.” Az Aranydiplomához mi is sok szeretettel gratulálunk!

sportéletét is irányítottam. A kultúrotthonban vetélkedők sorát rendeztem, szinte minden évben, a fiatalok révén 30-40 versenyzővel. Pezsgő színjászó életet hoztam létre. Volt olyan időszak, amikor egyszerre tanítottam háromfelvonásos darabot általános iskolásoknak, felnőtt fiataloknak, idős TSZ-tagoknak. Néhány sikeres darab: Csipkerózsika, Csalódások, Virágzik a hárs, Falusi verebek, A kőszívű ember fiai. Sok időt szenteltem a fiatalok sportolásának szervezésére, aktív sportoló voltam, egyben a sportkör elnöke is. Sok sportágban versenyeztünk: atlétika, kézilabda, tömegsport. Volt olyan megyei döntő Kőszegen, ahol 60

*Horváth József életútját ismertetik az
Aranydiploma-átadáson*

Marton Melinda

A Postás

Nekem Jóska bácsi, a gyerekeimnek Józsi papa, de csak azért, mert Ő az apósom. Másoknak a mai napig „a” Postás vagy „a” Postás Bácsi. Pedig már nyolc éve nyugdíjas. Ez azonban teljesen mellékes. Hiszen a Náraai Postán ledolgozott 42 év szolgálat ráragasztotta ezt a nevet. Olyannyira, hogy hiába Lóránth József a becsületes neve és hiába volt közben 12 évig polgármester is. Ő a falu többségének így egyszerűen: a Postás.

1940-ben, kétévesen

1938-ban született Náraiban. A II. világháború az Ő életére is rányomta nehéz bélyegét. Második gyermekként született, nővére, Anna agyhártyagyulladásban halt meg 1945 őszén. A kivételesen tehetséges kislány a hiányos orvosi ellátás miatt vesztette életét. Édesapját ugyanekkor vitték el katonának. Újabb csapásként érte a családot, hogy idősebb Lóránth József meghalt a háborúban. Hivatalos értesítést a mai napig nem küldött senki. Egy jáki férfi mondta el, hogy együtt harcoltak és egy akna oltotta ki az életét. A Tiszakécske melletti Újkécske temetőjében az egyik kopjafa őrzi a nevét. Az akkor 7 éves kisfiú csak arra emlékszik, hogy édesapja mellett futott az udvaron. Semmi másra. Anya és fia így hát magára maradt, ma már elképzelhetetlen szegénységben éltek. Édesanyja, Borsits Anna háztartásbeli volt. A gyermek pedig ott segített, ahol tudott. A falu többi lakosa is ínséges időket élt át

akkor. Ha a gyermekek éhesek voltak sós vagy pirospaprikás házikenyeret tudtak nekik adni.

Édesanyja 1950–1960-ig dolgozott a Náraai postán kézbesítőként. Erre az időszakra esett az 1956-os forradalom és szabadságharc, Jóska bácsi is megszervezte a külföldre szökését. A 18 éves fiatalember nem tudta itt hagyni egyedül édesanyját, ezért társai nélküle vágtak neki az útnak.

Gyermekkorában a nárai iskolába járt, a mai óvoda épületébe. Délelőtt és délután is volt tanítás, így oldották meg az alsósok és felsősök oktatását. Akkor ugyanis még sok gyerek járt ide iskolába. Felső tagozatban Péntek Anna volt az osztályfőnöke. Nyolcadik osztály befejezése után beiratkozott a Nagy Lajos Gimnáziumba Szombathelyre. Legjobb barátjával, Kovács Józseffel mentek együtt. Jóska az első év után kizárták az iskolából, barátja nélkül nem látta értelmét, hogy maradjon, ezért Ő is otthagya.

A munka évei következtek ezután. Egy kamasz számára alkalmi munkák jöhettek szóba csupán. Az aratásoknál masinált, napszámban dolgozott kőműves mellett, az erdőn ültetett csemetéket és tányérozta őket. Az első igazi munkahelye a Köztisztasági Vállalat volt 1955-től. Árkolási munkákban vett részt és vontatós autóra rakták és hordták a kavicsot, de két év után munkahelyet váltott. 19 évesen elhelyezkedett a vasútnál, a motorszínben fékpofák cseréjét végezte. Érdekesség, hogy itt együtt dolgozott a Haladás több focistájával is. Így például Kolezsánszkyval és Molnár II-vel. 1959-től egy évig a TEFU-nál volt kőves rakodó. 15 órát dolgoztak egyhuzamban, szabad szombat sem volt. Vas, Győr-Sopron, Zala és Veszprém megyében végezték ezt a nehéz fizikai munkát. Sok kalandot éltek át, rengeteg emléket őriz ebből az időszakból. Egy napig még munkanélküli is volt. Ugyanis a rakodómunkát 1960. december 14-én fejezte be és december 16-tól kezdett a postán kézbesítőként. Édesanyját váltotta, aki ekkor nyugdíjba ment.

1958-ban, 20 évesen regrutaként

Számára a posta mindig is több volt, mint egy munkahely. Hivatás és hobbi egyszerre, egy életforma, ami köré rendeződött a magánélete is. Kezdetben a Kossuth utcában, Markócs József házában működött a postahivatal. Az újságot és a küldeményeket busz hozta Szombathelyről, lerakodták Zelles Bözsi néni hídjára, onnét kellett elszállítani biciklivel, vagy gyalog a postára. Akkor kézbesíteni kellett vasárnap és ünnepnap is. Karácsonykor, újévkor, húsvétkor is, egyedül karácsony másnapja volt szabad. Sokkal több volt a levél és a képeslap is, mint napjainkban.

Fiatal korában, kézbesítőként

A nárai posta látta el a 6 és fél kilométerre levő Jáplán pusztát is. Oda is kellett kézbesíteni, hiszen 17 család lakott ott. Az elszigeteltség miatt nagyon várták mindig az újságot, amiből tájékozódhattak az ország és világ történéseiről. A majorban sokféle állatot tartottak: disznót, tyúkokat, ludakat, teheneket. Az ott

előket ezek a tehenek látták el tejjel. Nagyon nehéz volt a pusztá megközelíthetősége a rossz út miatt. Az időjárástól függően gyalog, biciklivel, motoron, később autóval vitte a postát nap mint nap. A mostoha útviszonyokat példázza,

Ezt a felvételt Víz József plébános készítette

érdeme. Az Ő kitartása és segítsége nélkül férje sem tudott volna annyit a falu ügyeivel foglalatzkodni. A nagymama pedig, meghálálván fia hűségét, a gyermekek nevelésében vállalt nagy szerepet. Hosszú élete alatt sok örömet szerzett családjának, 91 évesen halt meg, 1994-ben.

*Kézbesítőként rengeteg újságot adott el, még télen is.
A Hősök terén Fülöp Sándor is éppen válogat,
háttérben a már elbontott Kolonics-házzal*

hogy egy jáplai család három gyermeke is a szekéren született meg, mert a rossz út miatt nem tudott kimenni a mentő. Egyik alkalommal még a hó is belepte az édesanyát és gyermekét. Nem is betegeskedtek soha, egészségesek voltak, mint a makk. 1980-ban aztán elköltözött mindenki Jáplán pusztáról, nem volt áramuk, sőt esélyük sem volt rá, ezért hagyták el szülőhelyüket.

E kis kitérő után kiemelném, hogy a sok munka mellett 1965–1969 között járt Budapestre a Postaforgalmi Technikumba, ahol érettségit is szerzett. E négy év idején, 1967. március 25-én nősült meg. Felesége, Kovács Mária, Jóska barátjának húga. Három gyermekük született, két fiú és egy kislány. A család összetartása, a háztartás vezetése Mariska néni

A kézbesítői munkát később felváltotta a hivatalt vezetői. 1982-től 2002-ig vezette a nárai postát. Közben 1990-ben, a rendszerváltozás évében polgármesterré választották. Ez a megtisztelő tisztség 12 évig tartott, mivel a lakosság még két további ciklusra is bizalmat szavazott számára.

Mostanság 72 éves, sokat segít öt unokája nevelésében. Nyugalom-

ban, csendesen él, mellette 2006 óta önkormányzati képviselő. Mikor megkérdeztem tőle mit tart fontosnak az életben, azt válaszolta, hogy a legfontosabb dolog az egészség. Ki kell használni az élet minden percét, mert sajnos véges! Ez az Ő zárómondata. Szeretnék én is írni Róla, Neki még néhányat. A mai Náraiban, Ő fogalom, élő legenda. Olyan ember, akit sokáig nem felejtene el. Természetes módon, könnyen megtalálja a közvetlen hangot az emberekkel. Bárkivel képes pillanatok alatt személyes kapcsolatba kerülni.

Néhány másodpercig általában csodálkoznak kendőzetlen stílusán, de a következő pillanatban legtöbbször már „veszik a lapot” és mosolyogva hallgatják. Ért az emberekhez: erre született. Ezért lehetett sikeres polgármester és postás. Engem is megnyert magának, már a találkozásunk első percében. Rokonlelkek vagyunk, közös pontunk, hogy szeretünk emberekkel foglalkozni. Köszönöm Neki, hogy segített elfogadnom új lakóhelyemül Nárait. S amennyire ez lehetséges, enyhítette távollevő szüleim hiányát. További életéhez jó egészséget, jókedvet kívánok Neki. Maradjon mindig ilyen. Büszke vagyok, hogy a menyje lehetek.

Napjainkban...

Marton Melinda

Völgyi Helga, 2009-es év legjobb serdülőkorú dobóatlétája

– *Mi köt Náraihoz?*

– Itt született édesapám Völgyi Tamás, itt éltek szüleim, itt lakik a nagymamám.

– *Mi motivált abban, hogy ezt a sportágat válaszd?*

– A szomszédunkban lakó Laci bácsi (Németh László, mesteredző) mindig mondogatta, hogy jó „bogyótekerő” leszek. Ötödik osztályos voltam, amikor eljött az iskolába, ahol gyerekeket toborzott, gondoltam én is kipróbálom a kalapácsvetést. 2007. március 14-én mentem először a Sugár úti dobópályára, ahol 2 kg-os kalapáccsal dobhattam.

– *Ezt megelőzően is foglalkoztál sporttal?*

– Igen, teniszeztem, és kilenc évig talajtornáztam.

– *Mi történt az első dobásod óta?*

– Laci bácsi elkért a szüleimtől, és innentől kezdve öt hónapig edzésre jártam heti három alkalommal. Öt hónap után minden héten hat alkalommal mentem iskola után. Az edzéseken másfél órát kell dobni, és fél óra a kiegészítő mozgás.

– *Mikor volt az első versenyed és milyen eredményt értél el?*

– 2007. augusztus 4-én Tapolcán, az országos szintű Papp Pál–Csermák József emléktversenyen második helyezést értem el. Ezt követte 2009-ben kettő, 2010-ben egy országos bajnokság. Mindhárom versenyen első helyezést értem el 3 kg-os kalapáccsal. Ekkor jutottam 50 m fölé a 13-15 éves korcsoportúak között. 2009-ben az U16-os magyar–horvát–szlovén válogatott viadalra kijutottam és 54 méterrel első helyezést értem el. Múlt hónapban versenyezhettem Brnoban az U18-as – nálam négy évvel idősebb – korosztály válogatott viadalán Csehországban, ahol pedig ezüstérmet szereztem. Ezután a Németh Pál emléktversenyen új országos csúcsot dobtam 63,52 méterrel.

– *Érzésed szerint melyik dobókör a legjobb számodra?*

– A hazai, vagyis a dobó SE és a veszprémi a legjobb szerintem.

– *Mik a távolabbi céljaid?*

– Szeretném ebben az évben a 14 évesek világcsúcsát megdobni. Ehhez 65 méter fölé kell kerülnöm, amihez még majdnem 2 m hiányzik. Pár év múlva pedig nagyon szeretnék az olimpiára kijutni.

– *Köszönöm a beszélgetést, Nárai szurkol neked!*

Szilágyiné Pompor Vilma

Ady Endre nárai származása

Hazánk egyik legkiemelkedőbb költőjéről (*publicista, novella- és tanulmányíró*) – Ady Endréről – Náraiban már utcát is neveztek el anélkül, hogy bárkinek is tudomása volna itteni származásáról, melyet életrajzi leírásai sem említnek. E tény titokzatosságát tovább növeli, hogy az elmúlt időszakban dr. Czeizel Endre orvosgenetikus egy tudományos munka során elkészítette Ady Endre családfájának és sorsának értékelését, genealógiáját, melyben sorra vette a költő elődeit, felmért, kiértékelve minden egyes személyt, arra keresve a választ, hogy mely elődtől örökölhette páratlan tehetségét a költő, de saját magának feltett kérdésére választ nem talált. Dr. Czeizel Endre azonban Ady Endre apai dédnagyanyjának vonalát nem vizsgálta, aki nem más volt, mint a nárai származású Szabó Anna. A tanulmány levezetése mindvégig logikus, ám dr. Czeizel Endre a saját magának feltett kérdésre választ nem kap, többek között így végződik a genealógiai értékelés: „...állíthatjuk: *Ady Endre családjában költői géniuszságának sem elődje, sem utódja nincs*, ezért e tekintetben is helytállóak hallhatatlan sorai: „Sem utódja, sem boldog őse... Nem vagyok senkinek” (*Szeretném, ha szeretnének*).

A kivételes társadalmi teljesítmény négy adottság: az átlagot meghaladó általános értelmesség, a kiugró tehetség valamelyik specifikus szellemi (*például költői*) szférában, a különleges kreativitás és a feladat iránti erős elkötelezettség (*ún. motiváció*) egybeesésekor várható. De csak akkor, ha ezt a környezeti feltételek (*megint csak négy*): a családi körülmények, az iskolai képzés színvonala, a kortársi hatások (különösen tizenéves korban) és a társadalmi lehetőségek segítik.”

Vajon mennyiben változott volna Czeizel professzor véleménye, ha Ady Endre nárai származásának információi is rendelkezésére álltak volna? Lássuk Ady Endre nárai származását, ki is volt az ő nárai dédnagyanyja:

Viski Dániel – Ady Endre apai dédnagyapja – a kalotaszegi Nyárszón volt pap, de emellett pénzkölcsönzéssel is foglalkozott, ezért gazdagnak és zsugorinak mondták. Ő volt kalotaszeg „bankára”. Ezen Viski Dániel házasságakor nárai származású nőt vett feleségül: Szabó Annát, a nárai Szabó familia leszármazottját. Így lett e nárai lány Ady Endre apai dédnagyanyja, akinek édesapja szintén református pap volt, és a feltételezések szerint később innét a Dunántúlról helyezték az ország másik szegletébe, a Szilágyságba szolgálattételre. Viski Dániel feleségének Szabó Annának halála után nővére, a szintén nárai származású Szabó Klára gondozta tovább özvegy férjét. A Viskiek rokonságban álltak Dózsa György családjával, emiatt is írhatta a költő: „Dózsa György unokája vagyok én, Népért síró, bús, bocskoros nemes” (*Dózsa György unokája*).

Viski Dánielnek és a nárai származású Szabó Annának három felnőttkort megért lányáról tudunk: Anna, Julianna, Rozália. A legidősebbet, Annát Fazekas András református pap vette feleségül, és nekik is három gyermekük született.

A legkisebb lányt, Rozáliát Vincze Ferenc református lelkész vette feleségül, két lányuk és egy fiuk született.

Viski Dániel és Szabó Anna – a dédapa és a dédmama – középső lányát, Juliannát másnak szánták, de ő megmakacsolta magát, és a szülők által választott férj helyett Ady Dánielhez, az elszegényedett nemeshez kívánt feleségül menni. Hosszas családi perpatvar után sikerült csak a „hattyúnyakú, büszke papkisaszszony”-nak akarátát keresztülvinnie. De már az esküvő is igazolta szüleinek aggodalmát: a vőlegény ugyanis elkésett a szertartásról, mert belefeledkezett a legénybúcsúba. A házasságuk után előbb Hadadon, majd Lompérten éltek. Ady Dániel bohém életvitеле és összeférhetetlen természete következtében anyagi helyzetük hamarosan válságosra fordult. A 300-400 holdas birtokot elmulatta és elpereskedte, ami aztán meghatározta gyermekei sorsát is. Állítólag a felesége halálát is a férj egyik rossz tréfája okozta. Télen Hadadról tértek haza Lompértra lovas szekéren. A feleségnek le kellett szállnia, szükségét elvégezni, a férj pedig ráijesztett: otthagya. Ő azután ijedten futott utána, és úgy megfázott, hogy tüdőgyulladásban hamarosan meghalt. Ady Dánielnek és Viski Juliannának négy gyermekük született: Ady Sándor, Ady Lőrinc, Ady János és Ady Julianna.

A másodszülött gyermek Ady Lőrinc 1851. augusztus 15-én jött világra, ő volt a költő édesapja. Apjáról írta Ady Endre: „Nagyszerű úr ám az én apám: családjának egyetlen tagja, aki elrúgta magától a latin iskolát, ennek folytán zabolázatlan, igaz és természetes, ősi és zsarnok magyar maradt.” Csak két-három gimnáziumot végzett Zilahon, később sem igen olvasott, még újságot sem. Az érdmindszentre beköltöző, „gyüttment” Ady Lőrinc a felesége révén kapott több mint százéves, kétszoba-konyhás, zsúpfedeles parasztházban alapított családot. Ady Endre is itt született: „Ez itt falu, az én falum, Innen jöttem és ide térek. Minden-szentnek hívják...” (*Séta bölcsőhelyem körül*). Ady Endre szerint apja „pontosan hajnali öt órakor káromkodja el magát az alsó udvarban”, és kezdi mindennapos munkáját. A Lompértről „kurta gubás parasztként” Érdmindszentre érkező vagyontalan Ady Lőrinc a felesége hozományaként kapott 40 holdon dolgozott kora hajnaltól késő estig, és végül is a 100 magyar holdra gyarapított rossz-szikes földjén sikeres parasztgazdaságot hozott létre. Mindezt kemény munkával, takarékos gazdálkodással és nem kevés ügyességgel, 1908-ban pedig megépítették telkükön azt a többszobás lakóházat, amit azután Ady-kúriának neveztek a falubeliek. Ady Lőrincet később a Szilágy megyei törvényhatósági bizottság tagjának, az érdmindszenti református eklézsia főgondnokának (*noha templomba nemigen járt*), sőt a falu bírójának is megválasztották. Kortársai, mint talányos észjárású, rapszodikus gondolatkapcsolású, szaggatott beszédmodorú, erőszakos, mokány magyarra emlékeztek rá. Az apa és fia, „két nyakas, magyar kálvinista” (*Krisztus-kereszt az erdőn*) között sem volt ritka a konfliktus. Ady Endre szüleinek házassága sem volt boldognak mondható. Emiatt írta édesanyjáról: „Szeme, vágya, eper-ajka, Szíve, csókja mindig könnyes” (*Anyám és én*).

A géniuszt az életmű hitelesíti, különösen a költők értékelésekor. Mégis, éppen Ady Endre fogalmazta meg: „Én voltam Úr, a Vers csak cifra szolga, Hullommal hullni: ez a szolga dolga...” (*Hunn, új legenda*).

Dr. Czeizel Endre írja az értékelésben Ady Endréről: Az életpálya és a talentum gyökereit kutatva nem hagyhatók figyelmen kívül a gének sem, amelyek szervezetünk azon tervrajzát jelentik, amit – a külső körülményektől meg belső adottságoktól függően jól-rosszul valóra váltak. Ady Endre nagy jelentőséget tulajdonított származásának, hiszen verseiben, tanulmányaiban és leveleiben gyakorta foglalkozott e kérdésekkel. Méghozzá a legnagyobb nyíltsággal, amiben egyaránt szerepet játszott kíméletlen őszintesége, költői exhibicionizmusa és a társadalmi képmutatással szembeni ellenérzése, sőt a „csak azért is!” belzebubi természete. Ady Endre vallomásai legendáriumon alapulnak, ámde a családfa értékelésére még nem akadt vállalkozó. Emiatt írta a fivér, Ady Lajos annak idején: „Mivel a genealógia arisztokratikus tudomány, mely csak a nagyvonalúak vagy a magas állást betöltők származásának tisztázását ismeri érdemes feladatnak, a kétségkívül ősi, *primae occupationis* Ady család genealógiájával komolyan és kimerítőbben senki sem foglalkozott”.

Ady Endre nárai származásának vizsgálata tehát mind ez ideig váratott magára, pedig a költő nárai dédnagyanyja a valóban génuszi Szabó, majd később Náray-Szabóként ismert családból származik, amely család számtalan kiemelkedőt alkotott, hozott, hoz létre hazánkban és a világban. Hogy csak néhányat említsek: a nárai születésű Szabó Miklós volt a királyi kúria elnöke, aki az 1848-as fejleményekben vezető szerepet játszott, nevéhez fűződik a bírói függetlenség, amely végzettséghez kötötte e tevékenységet, már életében utcát neveztek el róla Szombathelyen. Náray-Szabó István mint több magas rangú állami kitüntetés birtokosa, felépítette Szombathelyen akkor Európa egyik legkorszerűbb Vakok Képző és Foglalkoztató Intézetét (*amely épület ma a Nagy Lajos Gimnáziumnak ad otthont, korábban Dózsa György Általános Iskola*). Náray-Szabó István találta fel a kétkomponensű ragasztót, és a saválló betont, itt alussza örök álmát községünkben. Náray-Szabó Gábor a Magyar Tudományos Akadémia tagja, a Profeszszorok Batthyány Körének elnöke, Orbán Viktor tanácsadó testületének tagja, a Szent István Terv összeállítója, és a sort még hosszan lehetne folytatni.

Talán innét Náraiból, a páratlan intelligenciával megáldott Szabó családból juthatott egy jókora szelet Ady Endrének, akinél e kivételes szellemi tehetség az íráskészségben bontakozott ki, és ez talán megmagyarázhatja Czeizel professzor kutatásának eredményét, hogy a többi ős, egyenes- és oldalági felmenő között miért nem talált igazán géniuszt.

Németh Tamás

A nárai temető a Nemzeti sírkert részévé vált

A Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság 2007. március 21-én tartott ülésén a Nemzeti Sírkert részévé nyilvánította a nárai temetőt, azon belül is a Náray-Szabó sírhelyet, melyet a Magyar Közlöny 2007/173. számában tett közzé. Az indoklás szerint, a Magyar Állam így adózik Náray-Szabó István kémikus, krisztallográfus, egyetemi tanár, dékán, feltaláló, a Magyar Tudományos Akadémia tagja előtt, aki valótlannul és érdemtelenül lett koncepciós per elítéltje.

A jövőben illik megemlékezéseink során érdemeit kiemelni, munkásságának és érdemeinek – a Magyar Állam után – Nárainak is elismerni, és emlékét egyszer utcanév formájában az utókor számára megőrizni.

Németh Tamás

A fák állva hálnak meg – Dr. István Lajosra emlékezve

Ha valaki, akkor István Lajos volt az az ember, aki egész életével – és halálával – felidézi bennünk azt a bölcs népi mondást, amit írásom címének választottam.

István Lajos Vas megye és – minden túlzás nélkül – egész nemzetünk kiemelkedő jelentőségű fia volt. Orvosként is. Közéleti személyiségként is. Ő cselekvőképes élete utolsó pillanatáig mindkét minőségében, orvosként is és közéleti személyiségként is – méghozzá: aktív cselekvőként – tette, amit tennie kellett és tehetett, és amit egész életében és cselekedetével felvállalt...

Középen Dr. István Lajos professzor, jobbján Szili Katalin, az országgyűlés elnöke

életi ügyeivel foglalkozott, hanem az egész ország, nemzetünk közös érdekeiért is fáradhatatlanul tevékenykedett még élete utolsó heteiben, napjaiban is, – arról valószínűleg kevesebben tudtak. Ezért én, aki István Lajossal elsősorban közéleti tevékenysége során tudtam közvetlenül együttműködni, e róla és rá emlékező soraimban erről szeretnék néhány gondolatot leírni.

István Lajos soha nem volt egyetlen politikai pártnak sem tagja. És ha végig-gondoljuk, hogy életében milyen tragikus történelmi korszakokat élt meg és élt át hazánkban: a Horthy-korszakot, a Szálasi-rémuralmat, a Rákosi-korszakot, 1956-ot, a Kádár-korszakot, majd a rendszerváltást, – akkor ez önmagában is sokat mond. De ő soha nem volt hajlandó szűk pártérdekekben (és saját egyéni érdekeiben) gondolkodni, vagy ezeket kiszolgálni. Pedig e politikai tartása, viselkedése – különösen a nyílt diktatúrák időszakában – (enyhén szólva) nem is volt

Tudom, hogy István Lajos professzort Vas megyei polgártársai és orvoskollégái elsősorban mint orvost ismerték és tisztelték. De ő jelentős személyisége volt a megye és az ország közéletének is. Azt a megyében valószínűleg sokan tudták, hogy ő a megye civil szervezeteit összefogó „Vas Megyéért Egyesület” elnöke volt már hosszú ideje, – és haláláig. De, hogy ő nemcsak a megye köz-

mindig veszélytelen. Az ő közéleti gondolkodását és tevékenységét egész életében egyetlen erkölcsi-politikai alapelv vezérelte: hazaszeretete és egész nemzete közös érdekeinek a szolgálata. Ezt pedig mindig aktívan is felvállalta, ha úgy ítélte meg, hogy ennek érdekében cselekedhet. Megemlítenék néhány konkrét példát közéleti tevékenységének gazdag tárházából: 1953-ban, amikor a később mártírhálált halt Nagy Imre először miniszterelnök lett, elvállalta, hogy a Hazafias Népfront első kongresszusán Vas megye küldötteként jelen legyen. Majd az 1956 utáni kádári politikai megtorlásokat követő konszolidációs évek során Vas megye akkori megyei tanácselnöke Gonda György, aki régóta jól ismerte István Lajos életútját, azt javasolta a tényleges politikai hatalmat gyakorló megyei pártvezetőnek, hogy István Lajos legyen a Vas Megyei Népfront elnöke. Ő reálisan mérlegelve, hogy tehet-e valamit a megye és az egész ország közös érdekei, ügyei szolgálatában, 1970-ben végül is elvállalta, hogy ő legyen a megyei Népfront elnöke. Meg is választották, és 1990-ig, a rendszerváltásig töltötte be ezt a funkciót. E minőségében a Hazafias Népfront Országos Tanácsának, majd az elnökségének tagja, sőt egyik alelnöke volt. A Nemzeti Kerekasztal-tárgyalásokon (amely fontos szerepet játszott a békés rendszerváltás megvalósításában) a Hazafias Népfront tárgyaló küldöttségének aktív tagjaként vett részt. A rendszerváltást követő években ismét teljes energiájával a szakmájára, orvosi hivatására koncentrálni tudott és hematológus professzorként, mint a Magyar Hematológiai- és Transzfúziológiai Társaság örökös tiszteletbeli elnöke hazai és nemzetközi viszonylatban is sokat tehetett szakmájáért. 2007-ben egész élete tudományos és szakmai munkájáért megkapta a Széchenyi-díjat is.

De István Lajos professzor közéleti érdeklődése, figyelme az elmúlt években sem csökkent. És a legutóbbi években tapasztalva, hogy országunk közéleté politikailag is és érzelmileg is kezdett – szó szerint – kettészakadni, és hogy emiatt barátságok, szerelmek, családok is szakadtak ketté, – újra nagyobb figyelemmel és aktivitással fordult a közélet felé. Több írásban, beszédben, előadásban hangsúlyozta, hogy a nemzet közös érdekei nem válhatnak a pártviszályok áldozatává. Ezért nemzetünk mai közös érdekeit pártérdekektől függetlenül kell megfogalmaznunk, és törekednünk kell egy pártpolitika feletti új nemzeti konszenzusra.

István Lajos e törekvése során elsősorban ahhoz a közéleti személyiséghez fordult, aki megítélése szerint – pártállástól függetlenül – leginkább képviseli ezeket az elveket napjainkban: Szili Katalinhoz, a magyar országgyűlés elnök asszonyához. Élete utolsó közéleti lépésével meghívta az országgyűlés elnökét Vas megyébe. István Lajos kérésére és meghívására az elnök asszony április 5-én egy egész napot töltött Vas megyében, találkozással és tárgyalással a megyei közgyűlés fideszes elnökével, Szombathely szocialista városi elnökével, a megye katolikus püspökével, – és a városházán egy közös megbeszélésen a megye ismert vezető értelmiségi személyiségeivel, mely tárgyaláson István Lajos professzor – most már tudjuk, hogy élete utolsó nyilvános szereplésével – előadásában sokoldalúan fejtette ki

nemzetünk közös érdekeit. Engem – utólag különösen – jóérzéssel tölt el, hogy e napon én is elkísérhettem Szili Katalint erre az útjára és így – életében utoljára – együtt lehettem egész nap István Lajossal.

Kedves Barátaim! Én azért is írtam meg mindezt, mert amit István Lajosnak szűkebb hazája, szülőfaluja Bögöte jelentett, – azt nekem Nárai jelenti. Engem édesanyám, Hertelendy Etelka 1931-ben született Náraiban, nagyapám Hertelendy Miklós házában. Édesanyám pedig testvére volt István Lajos felesége, Hertelendy Magda édesapjának. István Lajos mindezt jól tudva az utóbbi időben megküldte nekem a Nárai Hírmondó több számát. Ezért úgy éreztem, hogy a legkevesebb, amivel István Lajosnak „tartozom”, hogy megírjam soraimat, gondolataimat a Nárai Hírmondónak, – nagy szeretettel gondolva a szülőfalumban, Náraiban ma élő honfitársaimra, és velük együtt fájdalommal, de büszkén emlékezve István Lajos példamutató életének egyes mozzanataira.

Budapest, 2007. szeptember 30.

Kemény Csaba
filozófus

A fenti írást tartalmazó újságunk egy példánya eljutott Szili Katalinhoz is. Erről tanúskodik hozzánk írott levele, melyben többek közt kifejti István Lajossal való rokonszenvét is: „...Magam is nagy veszteségnek tartom István Lajos professzor eltávozását közülünk, fontos hogy példáját kövessük, emlékét ápoljuk...”. Újságunkról is elismerően adózik: „...Őszintén örülök, hogy a helyi nyilvánosság és demokrácia e fórumát ilyen színvonalasan működtetik elismerés érte a szerkesztőknek és a nagyvonalú támogatóknak!... őszinte üdvözléssel:

Dr Szili Katalin
a Magyar Országgyűlés Elnöke”

Dr. Nedeczky Éva bemutatkozó látogatása a Nárai Kultúrházban, édesapja Dr. Nedeczky Alajos ajánlásával

2007. december 15-én, szombaton délután 17 órára, a szentmise utánra várta a lakosságot a Művelődési Házba a falu háziorvosa, dr. Nedeczky Alajos, és lánya, dr. Nedeczky Éva, a leendő háziorvos. Mindketten fontosnak gondolták, hogy tájékoztassák az itt élő embereket a személyükkel összefüggő, egészségügyi ellátásban bekövetkező változásokról, jövőbeni elképzeléseikről. Mindezt interaktív, azaz kérdezős-válaszoló formában képzeltek el. A meglehetősen kis létszámban megjelent érdeklődőnek nem kellett csalódnia. A rossz idő ellenére pontosan érkező előadók kedvét egyáltalán nem szegte a szerény létszámú közönség. Sőt, hálásak voltak a jelenlevőknek. Olyan kedvességgel és örömmel beszéltek, mint-ha telt ház előtt álltak volna.

Dr. Nedeczky Alajos szólt először a megjelentekhez. Megköszönte az elmúlt 22 évet, melyet Náraiban tölthetett háziorvosként. Hangsúlyozta a falubeliek kedvességét, amit a hosszú évek során végig tapasztalt. Előtérbe helyezte, hogy ez a ma esti beszélgetés, elsősorban a lánya bemutatkozását szolgálja. Azonban néhány mondatban szeretné felidézni a múltat, olyan eseményekről ejtene szót, melyek érdekesek egy úgymond új szakasz megkezdése előtt. 1962-ben végzett a pécsi egyetemen. A letöltött kötelező kórházi gyakorlat után Szentgotthárdra került tüdőgyógyásznak. Két és fél év után Vasszentmihályra irányították háziorvosnak. Akkoriban (is) nehéz volt a falvaknak háziorvost találni. (Véleménye szerint ma sem sokkal jobb a helyzet, ezért dolgozik sok orvos nyugdíjasan is háziorvosként.) Valóban nem volt könnyű dolga, ugyanis 7 csatolt község tartozott hozzá, így egy 17 km átmérőjű területet kellett ellátnia. Akkoriban persze nem autóval közlekedett. Vásárolt egy Csepel kerékpárt 300 Ft-ért részletre, és jó időben azal járta a falvakat. Rossz időben pedig, ahogy tudott, volt úgy, hogy lovas kocsival jutott el egy-egy helyre. Három gyermeke gyakorlatilag itt nőtt fel. 13 évig éltek Vasszentmihályon. Ezután „kényszerűségből” költöztek Szombathelyre. Szerették volna ugyanis, ha legidősebb lányuk a Kanizsai Gimnáziumban tanult volna tovább, angol szakon. Ehhez pedig akkoriban állandó szombathelyi lakosnak kellett lenni. A Doktor úr a rendőrségre került dolgozni, majd a hegyfalusi szanatóriumban volt tüdőgyógyász 8 évig. 1985-ben „megürült” a Jáki úti körzet, amihez a KISZ-lakótelep tartozott. Lakner főorvos kérésére 6 évig helyettesített ott. Ekkor szóba került, hogy Nárait is Szombathelyhez kellene csatolni, ahova ki kellene járni. Ez a lehetőség azt jelentette, hogy Nárait Szombathely részének tekintenék ilyen szempontból és gyermekorvosa is lesz egyúttal. Ma is ennek a dön-

tésnek az előnyeit élvezzük. Sőt, a mentőállomás létrehozásánál is jól jártunk ezáltal, mivel más községekkel ellentétben (Séhez hasonlóan) Nárainak sem kellett a költségekhez hozzájárulni. Végezetül még annyit mondott magáról a Doktor úr, hogy ennyi év után már szinte nárainak érzi magát. A továbbiakban a lányát mutatta be, aki az utódja az orvoslásban is. Lánya, dr. Nedeczky Éva, a legidősebb gyermeke. (Rajta kívül van még egy fia és egy lánya.) Szeretné, ha a lányát is úgy szeretnék itt Náraiban, mint eddig őt magát. Megtudtuk, hogy lánya még legalább 2 évig beosztott orvos lesz. (Az ő „beosztottja”.) S mivel ez így lesz, neki is kell egy napot Náraiban rendelnie. Ő pedig a szerda délutánokat választotta erre. A rendelési idő marad a megszokott rendben. Az elkövetkezendő 2 évben marad a megszokott személyzet is. Marcsi, Kati, a Doktor úr és a Doktornő.

Ekkor dr. Nedeczky Éva vette át a szót édesapjától. Elmondta, hogy 1963-ban született Szentgotthárdon. Szombathelyen, a Kanizsai Gimnáziumban, angol tagozaton végezte el a középiskolát. A pécsi Orvosi Egyetemen „summa cum laude” minősítéssel végzett. Nagyon szeretett oda járni, a vizsgaidőszakokban sokat tanult, egyébként élte az egyetemista fiatalok vidám életét. Belgyógyász lett. 23 évesen férjhez ment, két fia született (21 éves fia a jogi egyetemre jár, 18 éves fia most fog érettségizni és ő is a jogra készül. Anyaként aggódik a jövőjükért.) Férje után Tolna megyébe, Dombóvárra került, ott élt és dolgozott 20 évig. Osztályvezető főorvosi státust szerzett a belgyógyászati osztályon. Sokféle betegséggel és egyes összetételű problémákkal találkozott ott. Így gyakorlati tudását is sikerült gazdagítani, melyet havi 7-8 nap ügyelet is tarkított. Miután a diabetológiai szakvizsgát is letette, a cukorbeteg gondozóban dolgozott. Elromlott házassága miatt sajnos elvált és hazaköltözött. Örül neki, hogy az édesapja mégsem hagyja teljesen abba a praktizálást és így együtt dolgozhatnak. Szeretne megismernedni a lakossággal. Örülne neki, ha a náraiak a bizalmukba fogadnák. Éppen ezért szeretné felajánlani mindenkinek, aki nem tudja őt felkeresni, hogy otthonukban meglátogatná őket. Mindezt vizitdíj fizetése nélkül, a megismerkedés céljából. Fel szeretné mérni ugyanis, hogy milyen betegségekben szenvednek az emberek a faluban. Előadásokat tervez tartani kéthavi gyakorisággal, az embereket érdeklő témákról, betegségekről, igény szerint. Az első alkalommal a cukorbetegség lesz a téma, még a téli időszakban, februárban. A pontos időpont addig még kihirdetésre kerül, sok szeretettel vár minden érdeklődőt. Mindenkit biztat arra, hogy bármilyen problémával keressék fel a rendelőben. Elmondta még, hogy a belgyógyászti és diabetológiai vizsgái mellé le kellett tennie egy licenc vizsgát is, annak érdekében, hogy rendelhessen. Ezenkívül minimum 2, de maximum 5 éven belül háziorvostanból is le kell vizsgáznia, hogy háziorvosként dolgozhasson. Ehhez gyakorlatot kell szereznie, itt a rendelőben. A vizsga megszerzésében sokat jelent édesapja segítsége és eddigi szakmai gyakorlata.

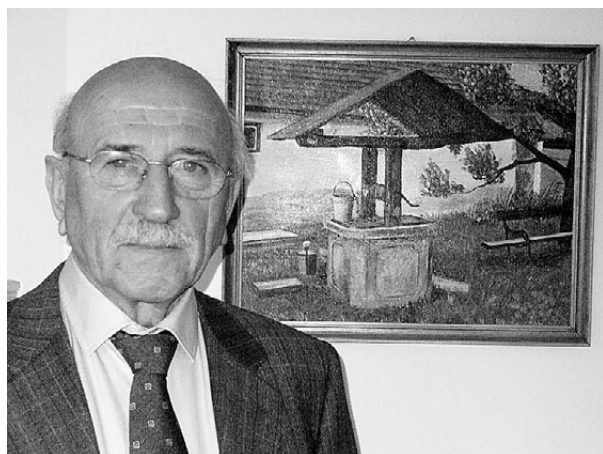
Az előadás ezen a ponton kötetlen beszélgetéssé alakult, mely során kiderült, hogy a rendelőben EKG készülékes vizsgálatot lehet igénybe venni. Van lehe-

tőség vércukorszint-mérésre is, a cukorbetegség havonta megmérhető. Egyes esetekben a gyógyszerekből 3 havi adag is felírható. Sokféle más műszer is a rendelkezésre áll, melyek segítségével különféle vizsgálatokat lehet elvégezni.

Kedves előadók ekkor elbúcsúztak, és reményüket fejezték ki, hogy a következő alkalommal, több érdeklődővel találkoznak. Én is azt kívánom, hogy így legyen!

Marton Melinda

Vendégségben Péntek Lászlónál

Péntek László nárai házában. A képet felesége festette, az egykori udvari kutat és a szomszéd házfalát ábrázolja

Egy meleg, napsütéses délutánon beszélgetni gyűltünk össze, Péntek Lászlónál, hogy a következő újság tartalmát összeállítsuk és a nyitott kérdéseket lezárjuk. Ez egyúttal jó alkalom volt arra is, hogy Laci bácsit megkérdezzük arról, hogy miért is döntött úgy 26 évesen, hogy egy számára teljesen idegen országban, ahová mindössze egy aktatáska ruhával érkezett, kezdjen

új életet. Azt is megkérdeztük, hogy megbánta-e valaha is döntését. Laci bácsi mindezekre őszintén és készséggel válaszolt.

– Laci bácsi! Mielőtt rákérdeznénk arra, hogy mi volt a kiváltó oka annak, hogy elhagyja az országot, beszéljen annak előzményeiről is.

– Az 1956. november 4-ei események, a forradalom vesztese volt a végső oka, hogy elhagyom az országot. Ezen a napon a lakosság túlnyomó része letargiába került. Egy csüggedési hullám ragadta el az országot. Az ember úgy érezte, hogy mindazt, amit bátorsággal és lelkesedéssel elértünk, most elvesztettük. Minden hiábavaló volt. Sőt, még rosszabb lett. Tehát ez volt a végső ok, aminek hatására így döntöttem. De ennél van biztos korábbi oka is. Nálam jelentős szerepet játszott az is, hogy én 1948-ban érettségiztem, ami a fordulat éve volt. Habár mi nem voltunk nemesi, vagy előkelő család, de édesapámnak volt egy tejgyűjtő üzeme itt Náraiban, és mivel ő azzal volt elfoglalva, a földjeinket két cseléd művelte. Mivel apám is, anyám is állandóan úton voltak, vitték a tejet Szombathelyre, ezért a gyerekek mellett szolgálólány volt. És hát az olyan személyek, akiknél alkalmazottak voltak, azok kapitalistáknak és kizsákmányolóknak számítottak. Bár messze voltunk attól, hogy kapitalisták legyünk, de a kommunista terminológia szerint annak számítottunk. Ennek okán majdnem, hogy lehetetlen volt egyetemre kerülni. Az érettségi után beiratkoztam a Keszthelyi Agrár Egyetemre. Az első szemesztert elvégeztem. Ekkor a hatalomátvétel következtében az egyetemet feloszlatták és minket hazaküldtek. Ezek után semmi

sanszom nem volt arra, hogy felvegyenek az újonnan alapított Gödöllői Agrártudományi Egyetemre. Hát ez hatalmas csalódás volt számomra, és csapás is, mert én okvetlenül tanulni akartam. 1950-ben behívtak Siófokra katonának három évre, ahol hat hónap után a rossz körülmények miatt tüdőbajt kaptam. Ezért aztán le is szereltek. Egy véletlen folytán később Jákról felkerültem az Állami Gazdaságok Minisztériumába Budapestre, ahol, igaz csak levelezőként, de beiratkozhattam a Közgazdasági Egyetemre. Ebből 1956-ig két évet végeztem el. A minisztériumban statisztikával foglalkoztam állandó nyomás alatt, mert az elvárások teljesítése a statisztikák hamisítását jelentette volna. A kommunistáknak mániájuk volt a munkaverseny. Az aratás még meg sem kezdődött, de ott álltak már mögöttem, hogy jelentsem, hogy már be is fejezték. Ez egy embert megvető kor volt. Nem beszélhettél nyíltan, nem olvashattál szabadon újságokat, csak mindenben a Párt volt fontos meg a propaganda. És ehhez jóllehet még tapsolnod is kellett. Ez egy intellektuális típusú embernek, aki szeret gondolkodni, ez egy... ez egy megalázás. Egy átszervezés folytán helyeztek bennünk Budapestről Győrbe, ott laktunk hárman albérletben, ha azt annak lehetett nevezni, mert az korábban egy péknek volt az üzlete. Az 1956-os forradalom számomra nagy élmény volt, amit munkám miatt Győrben éltem meg. A győri eseményeknek, ha lehet így mondani a vezéregyénisége Szigethy Attila volt, akit személyesen is jól ismertem, mert az egyik Állami Gazdaságnak az igazgatója volt. A két kollégám félt, én viszont szívesen csatlakoztam a forradalomhoz. Október 23-án tört ki a forradalom Budapesten, én 24-én Győrben éltem meg ugyanezt. A Baross utcán, a színház közelében jártam éppen, amikor a színházból kiindulva az igazgatóval – akit később emiatt kivégeztek – az élen egy 20, vagy 30 főből álló csoport piros-fehér-zöld zászlókat lengetve közeledett. Jelszavakat kiabáltak és éltették a pesti eseményeket. Én voltam az első, aki közéjük állt. De egypár perc múlva már beláthatatlan volt a tömeg. Először a megyei párttitkár házához vonultunk és követeltük, hogy jöjjön ki, beszéljen, mondjon valamit. Főleg, hogy küldje el a háza előtt álló három orosz páncélost. Remegve kijött, rebegett valamit, aztán bement. És a páncélosok elvonultak! Ekkor valaki hirtelen azt javasolta, hogy szabadítsuk ki a politikai foglyokat. Ezek a politikai foglyok azok voltak, akik előtte nap lejöttek Budapestről, és elmondták, hogy ott mi a helyzet, de rögtön le is tartóztatták őket. Odavonultunk a börtönhöz, ami egy zsákutca végén volt. Egyszer csak jött két teherautó ÁVO-sokkal. Miután odaértek a sarokhoz, ahol én is álltam, a levegőbe lőttek, majd a két teherautó áthajtott a tömegben, az utca végén megállt, ott legrázták az ÁVO-sok és egyből lőttek. Mikor ismét feleszméltem az utca szélén egy falnak háttal támaszkodva álltam megrémülten. Hogy hogyan kerültem oda még máig sem tudom. Két halott lett. A tömeg azonnal eloszlott pánikszerűen. Később visszamentek, és a teherautókon maradt kézigránátokat dobálták be utánuk. Egy eredmény mégis lett, mert egy óra múlva a tömeg né-

hány kiszabadított fiatallembert kísért ujjongva az utcán. Még azon éjjel orosz páncélosok sorakoztak fel a városháza előtti utcán. Közben egy pódiumon, melyen máskor a közlekedési rendőr állt, beszédet mondhatott mindenki, aki akart. Az orosz katonák pedig ott ültek géppisztolyokkal a páncélosok tetején, és figyeltek. Én is ott álltam tőlük két méterre. Őszintén mondván nem tudom, hogy ők féltek-e jobban, vagy mi. Nekünk nem volt fegyverünk, nekik igen, de azt hiszem ők jobban féltek. Ez így ment reggel 4-ig. Nem történt semmi. Aztán lett némi mozgolódás. Akkor sült ki, hogy az orosz páncélosok nem is a tömeg ellen vonultak fel, hanem az ott lakó tiszteknek a feleségeit és gyerekeit menekítették ki. Ennek a biztosítására vonultatták fel a páncélosokat. Visszakanyarodva arra, hogy miként hagytam el az országot. Néhány hónap alatt azt hiszem kétszázezren lépték át a határt. Én a második szomszédban lakó Dezse Gabival, aki rokonom is, mentem ki. A Gabi motorkerékpárjával mentünk el, és Pornóapátinál léptük át a határt. Egy aktatáska ruhával érkeztem meg Ausztriába, hogy új életet kezdhessek.

– *A bizonyítványai is ebben az aktatáskában voltak?*

– Mivel Győrben laktam albérletben, az érettségi bizonyítványom is ott volt, ezért csak a középiskolai bizonyítványomat tudtam magammal vinni, ami azt tanúsította, hogy érettségi vizsgát tehetek. Tehát konkrétan az érettségi bizonyítványomat nem tudtam elvinni. De ezt később utánam küldték. Délután indultunk el Náraiából, de a határt csak este, miután besötétedett, azután léptük csak át. Addig Pornóapátiban voltunk a faluban. Sokan voltunk, jöttek mindenhonról. Néhányan valahol italoztak, szórakoztak. Én egy kertben elhúzódva várakoztam. Este 7 órakor aztán átléptük a határt, és nem sokkal ezután fényeket láttunk. Arrafelé vettük az irányt. Beértünk egy faluba (Németlövő?). Ott meleg étellel, takaróval várták a menekülteket, akiket az iskolaépületben szállásoltak el. Ausztriában szervezetteren ment a menekültek befogadása, és továbbítása. A határtól két városba, Grácba és Bécsbe vitték őket. Én személy szerint Grácba kerültem. Amikor elindultunk autóbusszal Grácba, hogy, hogy nem, valahogy a magyar határ mellett mentünk. Ekkor látjuk ám, hogy egy ember lohol a szántóföldön, és integet. A sofőr úgy döntött, hogy megvárja. Hát odaért. Uramfia egy orosz egyenruhás katona volt! Szintén egy menekült. Felvettük. Még máig is bánt a lelkiismeret, hogy nem vettük magunk közé, hanem egyedül didergett. Megérkeztünk Grácba, de képzeljék el, hogy megjelenik ott hirtelen 20-30 ezer ember! El sem tudták helyezni őket, így még 20-30 km-re is vittek bennünket. Én személy szerint a hegyekbe kerültem egy Gráctól 30 km-re lévő Erdőmunkás Képző Intézetbe. (Dezse Gabi és én itt elváltunk, mert én egyetemre akartam menni.) Mindössze két hétig voltam Grácban. Innét szervezett formában vitték az embereket különböző befogadó országokba. Egyszer csak valakitől az utcán azt a hírt hallottam, hogy az egyik iskolában németek egyetemistákat írnak össze, akiket elvinnének Németországba. Odamentem abba az

épületbe, ahol az első emeleten két fiatalember ült, német diákok, akik tényleg egy negyven fős szállítmányt állítottak össze. Felírtak, azt mondták hozzam be a holmimat és aludjak ott addig, míg a csoport el nem indul. Ez két éjszakát jelentett. Ott történt, hogy két magyar menekülő összeházasodott. Evés-ivás ugyan nem, de hajnalig tartó éneklés volt. Annyiféle nép között adódott még operaénekes is. Gyönyörűen énekelte a könnyfakasztó magyar nótákat. November 20-án mentem ki Magyarországról, és december 6-án érkeztem ezzel a csoporttal Németországba, ahova csak azért kerültem, mert éppen oda állítottak össze egy egyetemista csoportot.

– *Szüleitől hogy búcsúzott el? Tudták, hogy elmegy?*

– Én elhatároztam, hogy megyek, és ebben maradtam. Nem tudják az embert visszatartani. Az ember ismerte a rendszert, el volt készülve, hogy most mi lesz a forradalom bukása után. Amikor átléptem a határt, én meg voltam róla győződve, hogy többet én Magyarországra nem jöhetek. És emiatt valahogy nekem soha nem is volt honvágyam. Én leszámoltam ezzel, volt aki nem, és ezért valószínű ők nehezebben bírták, mint én. A menekülési áradat november 4.-ével azonnal megindult, sőt előtte is voltak, akik kimentek (először sok ÁVO-s, akiket ott kint, mint hős szabadságharcosokat fogadtak!). Tudtuk, hogy a Szabad Európa Rádió riporterei járják a lágerokat, felírják az üzeneteket és azokat a rádióban jelszó kíséretével beolvassák. Ezért én is megegyeztem egy jelszóban a szüleimmel, mivel ezeket az üzeneteket név nélkül, megbeszélt jelszóval olvasták be. És képzeljék el mi volt a jelszó? Dobzó! Ezt csak náraiak tudták beazonosítani. Szüleim később mesélték, hogy éjjel-nappal a rádió mellett ültek, és hát egyszer csak tényleg jött az üzenet, sőt két üzenetemet is beolvasták a Szabad Európa Rádióban.

– *Érték-e atrocitások, zaklatások, vagy hátrányok az itthoniakat?*

– A távozásom miatt természetesen érték némi zaklatások az itthon maradt családtagokat. Például a nővéremet, aki Pecölben volt tanítónő. De ezek a hátrányok végül is nem voltak számottevőek. A nővérem, kinek a férje sem volt teljesen tiszta a rendszer számára, meghagyta, hogyha írok is levelet, csak az ő és ne a férje nevére írjak. De talán legjobb, ha nem is írok. Húgom viszont évtizedeken keresztül hősiesen vállalta az esetleges hátrányokat. Vele rendszeresen levelezünk. Szóval végeredményben konkrét hátrányok talán nem érték a családtagjaimat, de azért nem üdvözölték, hogyha valakinek nyugati kapcsolatai voltak.

– *Az 1956-os Nárai eseményekről mit tudna mondani?*

– Náraiban nagyon gyenge megmozdulás volt. Galambos Imre és néhány társa kezdeményezésére volt egy gyűlés az iskola termében, oda elmentem. Szervezetlen összevisszaság volt ott. A hangzavarban én azt kezdeményeztem, hogy gyűjt-sünk élelmet, azt juttassuk el Budapestre, ezzel is támogatva az ottani eseményeket, de nem találtam visszhangra, hanem mindenki azt fújta, hogy most aztán így lesz, meg majd úgy lesz. Radikálisabb és konkrétabb megjegyzést is hallottam. Véleményem szerint nem jó irányba ment az egész.

– *Visszatérve, milyen volt a fogadtatás a németországi megérkezésekor?*

– Kijutottam Németországba, ahol a hivatalos ügyek elintézése után kaptam egy ideiglenes menekült igazolványt. Először, az egyetemi előadások megkezdése előtt, egy intenzív német tanfolyamon vettem részt. Kérdés volt, hogy mit tanul az ember. Feltételezték, hogy amivel otthon foglalkoztam, itt is azzal akarok majd. Ugye én az utolsó két évben a közgazdasági egyetemre jártam itthon, ezért kint is ezzel folytattam, és végül is közgazdasági diplomát szereztem. Támogatásként kaptam 150 márka ösztöndíjat, de csak a tanidőben. Ebből megélni nem lehetett, úgyhogy közben kisebb-nagyobb közökkel dolgoznom kellett, hogy megélhessek. Dolgoztam limonádégyárban üvegmosóként, gazdag háziasszonyoknál szőnyegporolóként, nagykereskedelemben rakodóként, bárban pohárosként főleg farsangban, betanított vasesztergályosként stb. Szerencsére olyan országba kerültem, ahol akkor indult, vagy talán már el is indult a háború utáni gazdasági fellendülés, úgyhogy emberekre szükségük volt. Az egyetem után, ugyanúgy mint más, olvastam a hirdetések, és írtam a pályázatokat, de a végén félreértésből kerültem egy végül is rendkívül sikeres pályára. A Bertelsmann cég kiírt egy pályázatot, azt hiszem ezt a céget talán ismerik, mert a médiában képviseli magát, nem emlékszem pontosan melyik, de több mostani magyar lap is hozzájuk tartozik. E cég hirdetett egy állást a szisztémakutatás területére. Amikor elmentem bemutatkozni, akkor derült ki, hogy egy teljesen új szakágat indítanak, a komputert akkor kívánták bevezetni, és erre a szakterületre kerestek alkalmazottat. Hát itt félreértés van, mondtam én, mire ők mondták, hogy ilyen diploma még nincs, de ha én a teszten megfelelek, rögtön felvesznek. Hárman voltunk pályázók. Hát jól van, csináljuk a tesztet mondtam. A kétórás teszt végén közölték, jól megfeleltem és ha akarom leszerződhetnek. Én még gondolkodtam, mert én az egyetemen piackutatásban specializálódtam. De aztán elfogadtam. Így kerültem az észak-németországi Westfáliába, egy húszezer lakosú városba. Így kerültem egy olyan szakmába, ami akkor teljesen új volt, hisz akkor kezdték a komputereket a vállalatoknál alkalmazni. Egy év után már szakembernek számítottam. Akkoriban talán csak pár száz ember dolgozott ebben az új szakmában. Szükség volt ránk és azért jól is fizettek. Akkor nősültem is. A feleségemet még Nürnbergből ismertem, ahol egyetemet végeztem. Bertelsmannál csak három évig maradtam, mert szerettem volna továbbjutni. A másik ok pedig az volt, hogy a feleségem meg én is vissza akartunk költözni Dél-Németországba, mert Westfáliának a klímáját nem szerettük. Télen-nyáron mindig egyforma rossz idő volt. Ekkor Nürnbergben fogadtam el egy állást, de az új cégnél csak egy évet dolgoztam, mert az számomra túl bürokratikus felépítésű volt. Olyan hivatalnok szerűen működött, hogy lassan, de biztosan előléptetnek, és ha 50–60 éves leszel, akkor osztályvezető leszel. Én pedig dinamikus állást szerettem volna. Ezután elköltöztem Augsburgba, ahol egy harisnyagyárban az elektronikus adatfeldolgozás bevezetése és később vezetése volt a feladatom. Hamarosan már több más cégnek is elkezdtem

dolgozni. Alapítottunk egy új vállalatot, ami a harisnyagyár leányvállalata volt. Ennek én lettem a vezetője. Ebben a cégben 10%-nyi tulajdonrészem volt, de 1985-ben már teljesen független lettem. Akkor saját vállalatom lett, amit 12 évig vezettem. Magyarországgal is lett kapcsolatom. Amikor megtörtént a rendszer-változás a Triumph fehérneműgyár is alapított Magyarországon, Törökbálinton egy értékesítő vállalkozást, Kft.-t. A németországi anyavállalat tőlem vette meg, mert nekünk ez specialitásunk volt, a szükséges szoftvert, amit aztán Budapesten, Prágában és Varsóban is alkalmaztak. Pályám érdekes kifutása volt, hogy még mielőtt 67 évvel nyugdíjba mentem, többször jártam Budapesten üzleti ügyben.

– *Mikor érkezett először vissza Magyarországra?*

– 11 év után, 1967-ben jöttem haza először a családommal. De édesanyámat nőülésem után egyszer kihozattam, hogy láthassa a feleségemet. 1956-ban nem gondoltam még, hogy valaha ilyesmi sikerüljön. Az 1990-es évek elején megvettem a Kossuth Lajos utcai szülőházamat, amit ezután lebontottam és egy újjal helyettesítettem. Azóta évente több alkalommal hazalátogatok.

– *Hány gyermeke született?*

– Kettő. Márkus a fiam, és Katalin a leányom. És van négy unokám! A fiam Nürnbergben él, ahol egy nagyon sikeres ügyvéd, a lányom pedig három éve költözött a családjával Kanadába. Ő okleveles mérnök.

– *Azt korábban említette, hogy a feleségét az egyetemen ismerte meg. Öneki mi volt a foglalkozása később, hogyan tudott alkalmazkodni Önhöz, hiszen többször is költöztek?*

– A feleségem miattam abbahagyta az egyetemet. Hála isten soha sem kellett neki megbánnia, mert mindig kerestem annyit, hogy nem kellett neki munkát vállalnia, hanem a családjával foglalkozhatott.

– *Mi lett az egykori vállalatával?*

– A vállalatomat (Péntek & Partner, majd Péntek Software), vagyis inkább a termékei használati jogát, nyugdíjba vonulásomkor 67 évesen eladtam. Ma már nem tudom, hány vállalatnál vannak még használatban. Azt sem, hogy továbbfejlesztették-e őket. Főleg logisztikával, az eladás lebonyolításával, diszpozícióval, statisztikákkal foglalkozó termékek voltak.

– *Laci bácsi, összefoglalva ezt a még német viszonylatban is elég sikeres életpályát, amit megélt, megbánta-e valaha is, hogy akkor elhagyta Magyarországot?*

– Őszinte legyek? Nem. Nem bántam meg sohasem.

Németh Tamás

2007. június 27.

„Kicsink”

Nagyanym, özv. Takách Béláné Hertelendy Mariska emlékezetére.
(Nárai, 1893 – Budapest, 1967)

Üdögél az ágya szélén. Üdögélt kell mondanom, mert amint föl-rémlik előttem Kicsi nagyanyánk alakja, az a zöngés és a hosszú magánhangzókkal takarékoskodó, *izes, vazsmegyei* beszéde is azonnal megképződik belső hallásomban. Vazsmegyei, zsével, a zárt meg nyílt e-kről nem is beszélve. Szóval ott üdögél, ebben az emlékképben az ágya szélén, és a két térdét, illetve inkább az

alsócombját közvetlenül a térde fölött ütögetve két öklével, panaszosan tagolva mondja: – Ej, lettem is, csak ne vónék! Öregségére csont- és főfájások gyötörték, gyöngye lehetett a szíve is, és alacsony vérnyomása vagy más miatt gyakran megszédült. Nem csoda: eszmélő kisgyerekkorom idején már majdnem harminc éve özvegy volt Kicsink, megért két háborút, most már – mint mondogatta: pszt! – a második, hosszú kommünt élte, és nemcsak a férjét vesztette el korán, hanem akiben a négy gyerek közül egyedüli újabb férfit és támaszt remélhetett, húszéves korában egyetlen fiát, a kisebbik Bélát is, egy ostoba agyhártyagyulladásban.

Maradtak hát a lányok. Azokban nem volt sok köszönet. A legnagyobbik: Zsuzsa, az én anyám, az apjára ütött. De minek egy lánygyerekeknek ekkora termet és ekkora száj? A két másiknak, Bözsinek és Vicának meg az eszével volt a baj. Az egyiknek túl sok volt ebből – tán merthogy gyerekkorában rossz nyelvek szerint az udvarról a tikszart szerette csipegetni –, a másiknak túl kevés. Egyiket se tudta rendesen, időbe *fírhő* adni. Ahogy ezt mondta: *fírhő* adni, ebben benne volt a lányos anyák minden keserősége. Csupa vesződés volt ez a három, mire egymagában nagy nehezen fölnevelte őket, meg mire eladósorba keveredtek, *má gyűtt* is a második háború. Azt mi lett a *vége*, istenem? Csak gyerekek lettek, férjek sehol. – Ej, lettem is, csak ne vónék!

Ha így erősen elővette a *Weltschmerz* vagy a mész – mert, mondanom sem kell, egyrészt tudott németül, másrészt volt humora és öniróniája –, akkor kiment a konyhába, egy kis ócska lábosban megpörkölte magának a kávé, és az egész hatalmas, ám a háborús belövésekből csak ideiglenesen és kontár módra megszabadított lakást belengte ilyenkor a Baross utcai csemegebolt rejtelmes illata.

Aztán a kávéhoz meg már a kávé közben, sőt előtte rá-rágyújtott. Olcsó volt még az ötvenes években a cigaretta, Kicsink egyfolytában cigarettázott. Beszédes kis ráncos arcának egyik legfontosabb mozdulata máig előttem van: a szája szélére ragadt dohánydarabkát két ujjával lecsípi, és utána kétszer-háromszor megnyálazza előrebígyesztett alsó ajkát: – Ez a büdös Kossuth! Ötéves Tervet, a másik olcsó cigarettát, természetesen soha nem vett volna a szájába, mert szünet nélkül demonstrálva ellenérzését, gyűlölt mindent, ami ezzel a második kommunál kapcsolatos. Rákosi vagy Sztalin nevét kimondani sem volt szabad, ha meghalotta, kikapcsolta a rádiót, ha ilyesmit látott kedvenc keresztrejtvényűségjében, a Fülesben, kivágta a kellemetlen szavakat. Csüörtökön megvetette magának a Fülest, és a varróollójával nekilátott. Szovjetunió, Moszkva, Lenin, ötéves terv, sztahanovisták: efféle szavak nem maradhattak benne a lapban. Így ráadásul sokkal emberpróbálóbbról feladat volt a rejtvényeket megfejteni. Ha túl könnyű volt egy rejtvény, haragudott: ilyen könnyű? Ez nem *gilt*.

Olvasni sokat szeretett, főleg Jókait, amiből sok volt otthon, de kivette a kezemből, nyolc, tíz, tizenkét éves fiúcskából a könyvtárból hozott Verne- meg May Károly- vagy Cooper-könyveket is, és persze mesélt, mesélt, ahogy megírtam: nagyapánkról. Ha egyedül maradt, az ablakba könyökölve nézegetett. Számolta a ház előtt elhaladó egyenruhásokat: katona, gyári őr, mentős, tűzoltó. Tisztfeleség volt. Mikor még kijárt az utcára, valamit akart neki mondani egy rendőr. Ő a kis dacos fejét fölemelve rászólt: – Gombolja be, fiam, a nyakán a gombot, és igazítsa meg a zubbonyát, aztán majd meghallgatom. És persze értett a fegyverekhez, elmagyarázta a revolver meg a teljesen másféle ismétlőfegyverek működését. Jól tudott mindenfélét szerelni. – Hozd ide azt a kis *készségemet* – mondta, és akkor a spájzból elő kellett neki hozni egy kis kézre álló szerszámot, ami kalapács, kisbalta, szög- és srófhúzó és harapófogó volt, mindez egyben! Kötöni, horgolni is jól tudott, de nem szerette. Kártyázni igen szeretett. Tanított nekünk römit, mesélt a különös nevű lórumról meg a férfiak tarokkjáról. A bridzsről valamiért szent borzadállyal beszélt, mintha az is szerencsejáték lenne, mint amit azok a bolond lányok a háború alatt kalandos fiatalemberektől tanultak, a *smen*. Rossz napokon egyszer csak megszólalt: – Szaladj csak le a Zagécsibához, hogy adjon nekem két csodaport, tudod. Csak annyit mondd, a nagymamának a csodaporból kettőt. Olcsó volt ez is, filléres vigasz. A tisztviselőtelep egyik árnyas utcájában valahogy megmaradt egy magánpatika, vagy lehet, hogy államosított, de a régi gyógyszerésszel, akinek a nevét: Géza bácsi, így rakosgatta valaki össze játékosan. Kisgyerekkorom egyik nyelvi csodája volt ez. Nem egyszerűen viszszafelel, ami olyan közönséges, hanem vissza-előre, vissza-előre, mint a horgolás, amit fiú létemre épp ezen a Zagécsibá-elven kacagva megtanultam Kicsinktől. A por maga ügyesen hajtogatott papírtasakba volt kimérve. Ha széthúzta a két végét a fejfájásban szenvedő, és kettébe hajtotta, rögtön a szájba lehetett poccenteni a tartalmát. Rémlik, hogy a receptben Papaverin, Codein, Amidasophenum

és talán Coffein lehetett, milligrammokban. Ha a körzeti orvos írta fel, szinte semmibe sem került. Enyhén kábítószerfüggő lett volna a nagyanyánk? Na és? Nem küldött porért mindennap, mint ahogy az alkoholt is szemmel láthatóan kedvelte, de annak a fogyasztása se volt mindennapos vagy túlzó. Vica, a legkisebb lány, aki már jó ideje nem lakott velünk, fizetésnapkor gyakran hozott az anyjának egy kis nassolnivalót. Süteményt a cukrászdából, szardíniát, ha épp lehetett kapni és egy-egy kis, két és fél decis üveg rumot is. A teát, ha nem volt beteg, Kicsink két kanál Porto Rico rummal itta. Ha beteg volt, akkor jöhetett a citrom, illetve jobbára inkább a citrompótló. Citrompótlóból, tűzkőből és szaharinból (tán így volt az aprócska rózsaszín papírzacskóra írva: Saccharin) bőven maradt a spájzban a háborús időkből, és jó hasznát is vettük e valutáknak '56-ban is. De még '56 előtt vagyunk. Ekkoriban kezdték „kitelepíteni” a jobb embereket. Talán Batlayéktól, talán Rhédeyéktől jött a hír, de lehet, hogy Szombathelyen Hertelendy Miklós bácsi hallotta Kiskoóséktól: hamarosan kitelepítik Budapestről, de a nagyobb vidéki városokból, mint *Szombathelről* is, a jobb famíliákat. Rövid végzés érkezik, mindenféle eljárás nélkül, ahogy a Nárai Hertelendy Miklós bácsi interpretálta: ebben a kommunben nem proliferdeket osztanak, mint '19-ben Náraiban, hanem a rendes, úri lakásokból csinálnak prolilakásokat, kiparcellázva őket szobánként. Ahelyett, hogy új lakásokat építenének, elosztják, ami van: i-gaz-sá-go-san. De hát hogy az oroszok jöttek be, és nem az amerikaiak, ezt várni is lehetett. Moszkvát megjárt emberek régóta mesélik, hogy ott ezt már a húszas években megcsinálták. Most itt is sort kerítenek rá, ha nem az oroszok, a moszkovitáik... És közben persze, egyúttal megszabadul a rendszer a megbízhatatlan elemektől. Megbízhatatlan elemnek '52-ben, '53-ban a „kulákokon” kívül elsősorban a jobb famíliák számítottak, azaz mindenki, aki ipszilonnal írta a nevét, vagy ha nem arra végződött, eö-nek kellett lennie benne az ő helyett, vagy legalább dupla ó, dupla s vagy ch volt benne valahol. Hertelendy Mariska özvegy Takách Béláné két jogon is alkalmas volt arra, hogy a végzést megkapja, de a rossz egye meg, az a fránya végzés sehogy sem akart megjönni. Kicsink szegényében hónapokig ki se tette a lábát a lakásból. Aztán egyszer csak jött a hír, hogy Feri öccsét, aki jobb időkben a Keleti Főcsatorna mérnöke volt, ám jelenleg az esztergomi víztorony felelősségteljes éjjeliőri állását töltötte be, valami idegen nyelvű rádió hallgatásáért Recskre utalták be vagy másfél évre. Meg volt mentve a család becsülete, és Kicsink, talán életében utoljára, ismét zsúrt adott, ahol így panaszkodott a barátnéinak: – Ezek most azt találták ki, hogy várnak a kitelepítéssel, a mi famíliánkból egyelőre csak szegény Ferit internálták. De ahogy én azt a gazembert ismerem, az még ott is megcsinálja a szerencséjét! És valóban, Feri bácsi keresztapám egyszer csak vidáman megjelent, mint aki hosszú távolkeleti vadászatról érkezik, és egy kis belülről zománcozott fületlen csészét hozott ajándékba – Recskről. Mint csípőficamos, mankós ember, ő irodán vagy valami laboratóriumban dolgozott, ahol ilyen csészékben vizsgálták, kevergették vagy

finomították a rézbányában előforduló kevéske aranyat. Kicsim ezután haláláig ebből a zománcos *pikszisből* itta a feketét, naponta többször is megemlékezve a családot ért újabb szörnyű megpróbáltatásról, és hálát adva Istennek, hogy attól is megmenekített. Csak vajon *hun a rossebbe*’ dugdoshatja a Feri a Recskről kimentett sok aranyát?

Tokai András
költő, műfordító

„Nagyapátok”

**Nagyapám, Takách Béla százados emlékezetére,
a nárai születésű nagyanyám, „Kicsi” visszaemlékezései nyomán.
(Komárom, 1885 – Budapest, 1927)**

Jelent-e valamit, avagy, ahogyan álmoskönyvekben olvasom: mit „jegyez” lopakodó nagy macskát látni őszi fán, ködös halottak napi reggelen? Azt a kárpátokbéli fronton lőtt, fejjel lefelé lógatott hiúzt jegyzi-e, amelyet a megbarnult fényképen jó negyven évvel később mutatott Kicsi nagyanyám? Két-három fénykép maradt csak, amelyeket, ha nagyon jók voltunk, Kicsink időként

elővett paliszanderfa dobozából, és megmutatott nekünk, gyerekeknek: Nagyapátok!

„Nagyapátok” – sohasem Béla! – volt a múltidéző történetek tárgya, amelyek úgy kezdődtek, hogy: „gyerekek, most ezt elmondom nektek, de vigyázzatok, olyan bűdös kommunista világot élünk, hogy ezeket jól megjegyezték, de nem beszéltek róla soha senkinek”. Nem sok fénykép maradt nagyapánkról. Volt ez a hiúzos, volt egy, amelyiken rövid, tüskés szakállal, profilból látszott, fiatal erős ember, mint a magyar kártyán – miért magyar? –, mikor csupa svájci hős: a Rudenz Ulrich, a Fürst Walter, a Tell Vilmos, vékony, döntött zsinórírásos betűkkel. Később láttam egy Hemingway-képet is, amely Nagyapátok szakállas fényképére emlékeztetett.

Ha rövidebb mese ígérkezett, akkor én a magyar kártyából, ha hosszabb, akkor a kétpaklis römicsomagból építtem mese közben a kártyavárait. A lányok, a két másik unoka, gyöngyöt fűztek, vagy Kicsivel mind a négyen kötött rongydarabokat fejtettünk, és a bondor fonalakból, takácssomóval végtelenné kötve a szálakat, színenként válogatva, testes gombolyagokat készítettünk. Sokáig, sokáig hittem, hogy a takácssomót is „Nagyapátokról” nevezték el. Persze, valakinek egyszer az ősök közül Szombathelen, Kőszegbe, Komáromba, Pozsonba, Nyitrán vagy még följebb, a tátrai hegyek közé bújt falvakban, városokban, csak takácsnak kellett lennie...

Volt egy, van is páros kép Nagyapánkról és Kicsiről. Még csak kétcsillagos főhadnagy volt akkor, jegyes korukban vagy fiatal házaskorukban készülhetett.

Ezen kopasz a nagyapánk, és Kicsi nagyon fiatal, még sötét a sűrű, rakoncátlan haja. Ezen a képen se nevet a Kicsi, talán tudja már keserves sorsát, Takách Béla korai halálát, első, egyetlen fiuk, az ifjabb Takách Béla agyhártyagyulladását és gyors pusztulását húszéves korában, a maga hosszú-hosszú özvegységét és támasztalanságát férfiak nélkül. Belőlem akart magának, a családnak férfit és támaszt faragni, így, a lányokkal nem sokat törődve, a mesék mind-mind hősi-ek és férfiasak voltak: Nagyapátok erőmutatványai, rettenthetetlen bátorsága, és igen, az is, hogy minden más asszony is őbeléje volt szerelmes. Volt a kevés fénykép között egy csoportkép is: kopasz itt is a Nagyapátok, középen ő az, a szombatheli tisztikarral, ott vannak mind a feleségek is, és nézzétek, a sok bolond asszony mind a Nagyapátokat bámulja a képen. Nem volt sajnós fénykép minden történethez, de Kicsim, akivel együtt olvastuk akkor és még sokáig, nagykamasz, első egyetemista koromig a Jókai-összest, csodálatos mesélő volt: hiába élt akkor már több mint harminc éve Pesten, gyönyörűen formált, hosszas, nyugodt mondatait enyhe vazsmögyei zöngésséggel fűzte egymázs után. Tanított bennünket arra a beszédre, ami Szombatheltű nem messzi szülőfalujában, Náraiban járta. „Há miész aara főnek e lúvee?” (Azaz: Hová mész arra fölfele azzal a lóval?) Ez a „hámísz?”, a „gyerejde” meg – Isten bocsássa meg neki – a ritka, de heves „rosseb”-ezés volt Kicsink meséinek azóta is fülembbe csengő alaptónusa.

Az, hogy a hallottakat azután titkolni kell, természetesen megerősítette a meséket, amelyekben persze biztos volt jó adag túlzás is. Mért ne lett volna? „Nagyapátok” nem csak a legbátrabb magyar katona volt, akiről az járta, hogy ő volt az utolsó tiszt a közös hadseregben, aki nem úgy vezényelte a rohamot, hogy „Előre!”, hanem úgy, hogy „Utánam, legények!”. Meg is sebesült hétszer az I. világháború különböző csataterein, de katonái úgy vigyáztak rá, annyira szerették, hogy a legnagyobb golyózáporban is kiásták, amikor eltemette egy gránátrobbanás hatalmas földkupaca, de legendásan erős ember is volt: túlélte. Bivalyerejéről azt mesélte Kicsink, hogy fiatal tiszt korában lovastul felemelte a parancsnokát, máskor egy egész cigánybandát parancsolt a biliárdasztalra, alájuk bújt, és asztalostul a levegőbe emelte őket. Nagyapátok számtalan felborult kocsit, szénásszekeret egymaga emelt ki az árokból, és így tovább. Egyszer, talán Grazban vagy Bécsújhelyen?, előre megkoronázta Károly főherceget, aki akkor még esélytelen volt a trónöröklésre, de Habsburg főherceggént ő is kötelezően töltötte szolgálatát egy (Bécshez azért elég közeli) garnizonban. A tisztí állomány új porcelán éjjeliedényeket, ahogy Kicsink mondta: „serbliket” kapott, ezeket a kaszinóban sörrel töltötték meg, és a nagy duhajkodás végén Károlyt egy karos-székre ültették, Nagyapátok a biliárdasztalra emelte trónszékestül az újdonsült királyt, fejére serblit nyomtak, és elénekelték a Gotterhaltét. Takách Béla korán nyugdíjba vonult. Esküdött két királyra, Károlyra ugyebár kétszer is, Kun Béla alatt nem szolgált (az „ibi-ubi” kerestette táviratilag ezt az erős és veszedelmes hírv katonát, és a győri börtönbe dugta a kommün végeztéig), kormányzóra meg

nem akart esküdni. A katonaságtól „leszerelt” lovakkal és egykori legényeivel fuvarozási társaságot alapított: Szombathelyről Bécsbe járt fuvarokat vállalni. Mi lehetett a zrt. neve? Milyen jól mehetne most az a cég, amikor nyolcvan év múltával megnyitották ugyanazokat a határokat, a schengeni egyezményel „überolva” a trianoni egyezményt!

Óriás erejéhez szükséges nagyevő voltáról nem szólt a mese, de szép, nem szép: Nagyapátok nagyivó volt. Ezt a tulajdonságát s egyben Kicsinknek Nagyapátokhoz fűződő óvatos viszonyát abból a meséből ismerhettük meg, amelyik arról szólt, hogy az egyik ilyen bécsi fuvarszerző útjáról megtérve, Kicsink már többször csodálkozva tapasztalta, hogy a százados úr gumin ugráló majmokat hoz mind a négy gyereknek. Nagyapátokat nem illett, nem volt szokás egyenesen kérdezni ilyen apróságokról, mint pénzkereset, megélhetés, ajándék; így a főlegényt kérdezték, Kicsink megtudta, hogy a tekintetes úr Grinzingben egy olyan kocsmába jár válllata ügyeit intézni, ahol gumin ugráló majmot kap ajándékba mindenki, aki egy ültő helyében 12 korsó sört megiszik. És akkor még élt az ifjabb Béla, négy gyerekre kellett gondolnia a tekintetes úrnak.

A vállalkozás, úgy látszik, nem igazán volt sikeres, talán a lovak is megöregedtek, hogy, hogy nem, '26-ban az akkor negyven-egynehány éves Nagyapátok, akinek legendás erejét és férfiaságát, úgy látszik, még mindig számon tartották bajtársai, meghívást kapott, hogy a pesti Ludovikán legyen testnevelő tanár. Örömmel és büszkén vállalta; amit lehetett, pénzzé tettek, és a család vett egy lakást az éppen akkor épült tisztviselőtelepi városi házban. Földszinti lakás volt, csak két szoba-cselédszoba. Akkor talán még cselédlányra is tellett, a megtiszteltetésbe és túlzott izgalomba azonban hirtelen belehalt az erős ember. Ludovikai tanárságából egy emlékem maradt, egy harcászati tankönyv, melyet Takách Béla örökre kikölcsönzött a Ludovika könyvtárából. Idén adtam tovább e dédapai emléket Matyi fiamnak, aki a családon belül egyedül igényli a harcászati ismereteket, mivel logisztikával foglalkozik egy goromba világban. Kicsim így maga végezte a cselédmunkát a négy gyerek mellett, és szerény nyugdíját pótolandó, kiadta a cselédszobát a Népligeti vurstliban akkor még vidáman működő hullámvasút pénztárosnőjének. Ez a kapcsolat oly maradandó volt, hogy mi, unokák még az átkos ötvenes években is ingyen szállhattunk akárhány menetbe a hullámvasútra, egészen addig, míg a vurstli nagyobb részét és főképp a hullámvasutat is le nem bontották és el nem szállították a sztálinvárosi sztahanovisták szórakoztatására.

Nagyapátoknak sok érdeme mellett a származása semmiképp sem vetekedhetett Kicsiével, aki valóságos Hertelendy lány volt Náraiból, a zalai ágból. '38-ban sok papírt kellett beszerezni, Kicsink paliszanderfa dobozában ott volt egy belügyminisztériumi igazolás arról, hogy Nagyapátok egyik ükapja, Takách András, másokkal együtt, 1666-ban megerősített nemességével együtt Lipót királytól megkapta Alsógellér, Vár- és Nemesbogya falvakat. Ezek nem messze voltak Komáromtól, ahol Takách Béla Nagyapátok aztán 1885-ben megszületett, a ko-

máromi városi jegyző fiaként. Addigra hol voltak már azok a falvak! Alsógellért, Nemesbogyát még olvasni némely térképen, de Várbogya? Még az emléke is eltörlődött azóta. Ahogy a néhány megfakult fényképen: a hiúzson, a szakállason, a szépasszonyos helyőrségi csoportképesen és a kettős ovális kis képen kívül még a gyerekkoromban egyszer-kétszer látott rózsaszín márvány sírköve is rég eltűnt az Új Köztemetőben.

Tokai András
költő, műfordító

A „dobzós náraiak”

Minekután megszerezte úgy ismernek már bennünk náraiakat, mint „Dobzósokat”, ezért nincs mit szépíteniünk a helyzetünkön valljuk be, vállalnunk kell elődeink tettét. Persze azért komolyan sem szabad venni, érteni kell a tréfát. Érti ezt a püspök Atya is, aki minapi egyházi látogatásakor jóízűen kóstolta Tóth Antal által kínált dobzót, persze szigorúan pálinka formájában! És hogy miért vagyunk mi náraiak dobzósok? Következzék az egykori anekdota, Czeglédy Gyula visszaemlékezése nyomán:

Zabolai Mikes János gróf püspöksége alatt (1911–1936) történt az alábbi eset, amely terhet azóta kénytelenek cipelni a náraiak: egy mendemonda járt annak idején az emberek között, mert Nárai községben rengeteg dobzó (szilva) termett az egyik évben. Majd az ágakat tördelte a sok termés, hiába ették, főzték lekvárnak, etették a disznókkal, de biz még mindig rengeteg dobzó maradt. Gondolkodni kezdtek a falu vénei, mit kellene kezdeni ezzel a sok gyümölcessel?

Egyszer csak megszületett a nagyszerű ötlet: vigyünk belőle a püspök úrnak pár szekérrel. Hát megindult a szedés, csakhamar megtelt pár szekér finom, zamatos dobzóval. Másnap hajtottak vígan Szombathelyre, előre érezték azt a nagy ajándékot, ami ezért kijár a püspök úrtól. Bor, pénz, ki tudja, hogy mivel fogja honorálni a püspök úr ezt a nagylelkű ajándékot.

Bizony, már meg is álltak a püspökvár előtt a szekerek, a dobzó illata töltötte be a teret. A legbátrabb bement a püspökvárba, hogy jelentse jövetelük célját, hogy nagy ajándékkal akarják megjutalmazni a püspök urat... Kevés idő múlva jött is a püspök úr, maga is látta a szekerek sokaságát, hát mi jót hoztak, jó emberek?... kérdi a kegyelmes úr. Dobzót... volt a válasz. Mégsem lehet udvariatlan a püspök úr, és szerénykedve mondogatta, hát jó emberek, miért tették ezt, miért hoztak ennyi szilvát, igazán nagy cselekedet maguktól! Mire a náraiak kipirult arccal válaszolták: ez igazán semmi püspök úr, nálunk a disznók is ezt eszik! Azóta járja ez a monda, hogy a dobzós náraiak...

Németh Tamás

Nárai újévköszöntő

Régi néphagyomány volt Náraiban az újévköszöntés, amikor a gyermekek újév reggelén házról házra jártak újévet köszönteni, amiért cserébe mindig kaptak valamit:

Újévet köszönteni jöttem én,
Ennek a szép téli napnak sugárzó reggelén.
Kamrátokba sok jót, házatokba békét,
Szívetekbe a boldogság áldott csendességét.
Kérem az Istent, adjon áldást rátok,
Hogy az újév minden napját boldogan járjátok!
Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Lóránth Józsefné

Hősök ünnepére

A fenti című verset Kovács Miklósné, Anna néni osztotta meg velünk, aki gyermekkorában az 1940-es években több éven keresztül szavalta e verset az I. világháborús Hősi szobornál tartott megemlékezéskor, aki mindezt ma is emlékezetből diktálta le nekünk!

Hősök ünnepére

Úgy volt az akkor pacsirta nótás reggelen,
Magyar rónán, völgyön-hegyen.
Vihar zengése zúgta át a dalt,
És harcba hívták a magyart.

Mind együtt voltunk akkoron,
Apa, fiú, testvér, rokon.
Aggastyánokból lettek daliák,
Csodákat látott a világ.

Bár itthon minden visszasírt,
Álltunk a gáton, mint a szírt.
Míg egyikünk tovább haladt,
A másik holtan ott maradt.

Amerre nyugszik, s kél a nap,
Vizek partján, fenyők alatt,
A távol délen, messze északon,
Nyugszik egy porló rokon.

De hát nyugosztok-e? Az álom mellyel sírba tértetek,
Együtt virraszt e most veletek?
Boldog haza, béke, dal, szerelem,
Álmodtok-e még erről odalent?

Nem, nektek nincs álmodástok,
Látom, látom most is csatáztok.
Kezetekben újra puska, kard,
Hogy mentsétek a magyart.

Hogy mentsétek ezt az árva népet,
Mellyel nem jöhet el a végítélet.
Látom roppant sírokok zárva,
S jöttök viharként megrabolt hazánkra.

Dnyesztortól a Visztuláig,
Hullámaiból a Piavének.
Szemükben tűz, az ajkukon ének,
Éppen úgy, ahogy elmennének.

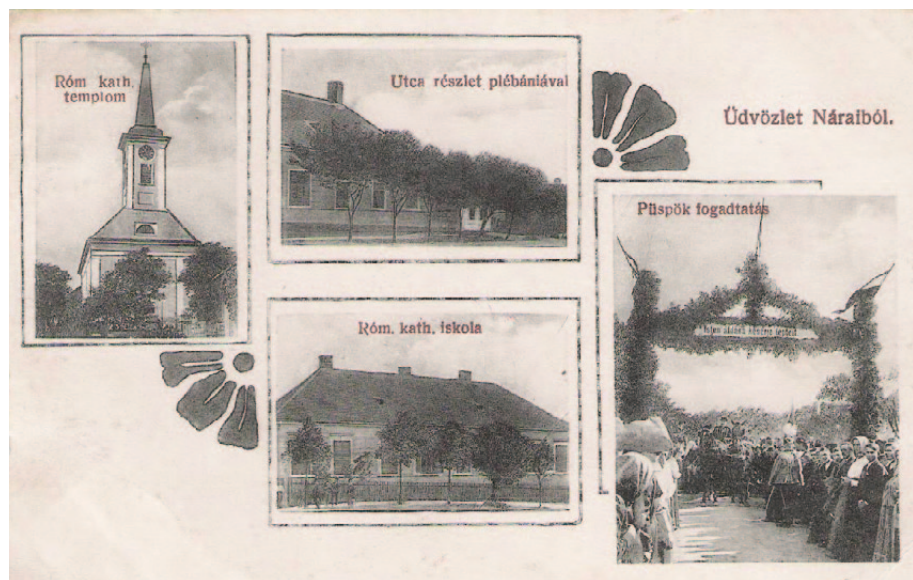
És jönnek ragyogva, mint tűz csillagok:
Apák, anyák, itt van fiatok!
Mátkák, szeretők, mind itt van, aki elment!
Árvák, itt van apátok, a hős, a Szent!

Boruljunk le e hős csapat előtt,
Mert nem pihenni jöttek vissza ők,
De hogy szívünkbe lángot
Gyűjtsanak fel s az égre írják.

Égő tűzzel a meg nem törő végítélet,
Mert itt pihenni addig nem lehet,
Míg fel nem támad ez a drága hon,
Amelyért meghaltak egykoron.

Kovács Miklósné, Harasztovics Anna

Nárai képeslapokon

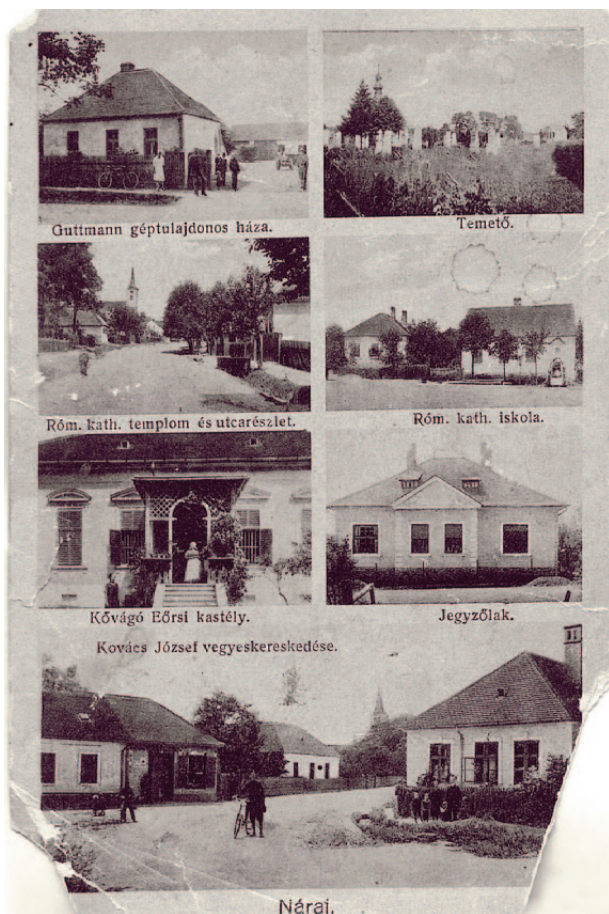

1914-ből

Az 1930-as évekből

1933-ból

Az 1940-es évekből

N
Á
R
A
I

Az 1990-es évek elejéről

NÁRAI 1238-2004

2004-ből

1820-2010

**A nárai Szent Tamás-templom
190 éves évfordulójára**

2010-ből

Tartalomjegyzék

Előszó.....	3-4
Új templom épül....	5
A templomalapító nárai születésű plébános	15
Nárai születése, a falut alapító család társadalmi tagozódása	21
A tóti Lengyel család genealógiája	24
Boszorkányper 1653-ból	25
Tárgyi emlékeink a múltból	33
Ismeretlen repülő tárgy Náraiban	35
ONCSA-házak Náraiban	37
Honvédeink üzennek	38
Lóránth József tábori üzenetei	39
Az utolsó bevetés	43
A II. világháború vége – a „felszabadítás” – egy 18 éves nárai lány szemével	48
Emlékek a háború utáni időkből	53
Egy kulák emlékei	56
1956-os visszaemlékezéseim	58
Egy visszatérő visszaemlékezése	59
Akik 1956-ban új hazát választottak	61
Nárai Náray Éva 1956-os visszaemlékezése	62
A nárai futballpálya születése	64
Volt egyszer egy „Rákóczi” MTSZ Náraiban	66
Régmúlt idők aratása, masinálása (cséplése) Náraiban	80
A nárai tekepálya rövid története	83
A nárai erdők sötét titkai	86
25 éves az óvodánk!	87
Az óvoda csendes mecénása	91
Volt egyszer egy nárai beatzenekar	93
Horváth József Tanár Úr aranydiplomát vehetett át	95
A Postás	97
Völgyi Helga, 2009-es év legjobb serdülőkorú dobóatlétája	101
Ady Endre nárai származása	103
A nárai temető a Nemzeti Sírkert részévé vált	106
A fák állva halnak meg – Dr. István Lajosra emlékezve	107
Dr. Nedeczky Éva bemutatkozó látogatása	110
Vendégségben Péntek Lászlónál	113
„Kicsink”	119
„Nagyapátok”	123
A „dobzós náraiak”	127
Nárai újévköszöntő	128
Hősök ünnepére	129
Nárai képeslapokon	131

